اورتودوقسيا

آخلاقى و دينى رساله

مدير مسئول : ملهتيوس لوقاكيس — محل ادار. : فنار روم پطريقخانه‌سى

Ἔτος Γ´ — 31 Αὐγούστου 1928 — Τεῦχος 32ον

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
† Ο ΧΡΙΣΤΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ
Καθηγητὴς Ἱ. Θεολογ. Σχολῆς Χάλκης

Η ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΙΣ
ΚΑΙ
Η ΑΠΟΡΡΙΨΙΣ ΤΟΥ ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΥ

Δ΄.

Τὸ Νέον Εὐχολόγιον

πρὸ τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων.

Ὅλως διάφορος τῆς τῆς Βουλῆς τῶν Λόρδων ὑπῆρξεν ἡ ἀτμόσφαιρα, τὴν ὁποίαν συνήντησε τὸ Ν. Ε. ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων. Οἱ κατ' ἐξοχὴν ὑπέρμαχοι τοῦ ἀναθεωρηθέντος Εὐχολογίου καὶ οἱ δεξιώτατοι αὐτοῦ ὑπεραπολογηταί, οἱ Ἐπίσκοποι, περιωρίσθησαν κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν παρακολούθησιν τῆς συζητήσεως ἀπὸ τῶν θεωρείων, ἡ δὲ ἄμυνα αὐτοῦ ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων οὔτε προπαρεσκευάσθη δεόντως οὔτε καὶ διεξήχθη συστηματικῶς. Ἐνῷ δὲ πολεμία τοῦ Ν Ε. μερὶς συνεκέντρωσε δεινοὺς καὶ ἐμπνευσμένους ῥήτορας ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων, οἱ ὑπερασπισταὶ αὐτοῦ καὶ αὐτοὶ ἔτι, οἵτινες διακρίνονται διὰ τὴν ῥητορικὴν αὐτῶν δεινότητα καὶ μετὰ πολλῆς συνήθως προσοχῆς ἀκούονται ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου, ὑπῆρξαν ἐκτὸς μιᾶς ἴσως ἐξαιρέσεως, ἢ χλιαροὶ ἢ ἀτυχεῖς ἐν ταῖς ἀγορεύσεσιν αὐτῶν.

Εἰσηγητὴς τῆς προτάσεως, ὅπως τὸ Ν. Ε. παραπεμφθῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων εἰς τὴν βασιλικὴν κύρωσιν ἐγένετο ὁ Bridgeman, πρῶτος λόρδος τοῦ Ναυαρχείου. Ὁμιλῶ, ὡς εἶπεν, ὡς πιστὸν τέκνον τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ἐξῆρεν ἐν ἀρχῇ τὴν ἀνάγκην τῆς μεταβολῆς, ἣν ὑπηγόρευσαν ἔνθεν μὲν ὁ ἀπὸ τοῦ 1662 μεσολαβήσας χρόνος, καθ' ὃν νέαι προὔκυψαν ἀνάγκαι, ἑτέρωθεν δὲ ὁ πόθος πρὸς ἐπιβολὴν τῆς τάξεως καὶ τῆς πειθαρχίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἥτις ἐκλονίσθη κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, καὶ εἶτα μετέβη εἰς τὸ ζήτημα τῶν δογματικῶν μεταβολῶν. Ἀποφυγὼν νὰ εἰσέλθῃ ἐνταῦθα εἰς θεολογικὰς συζητήσεις περιωρίσθη νὰ ἐπικαλεσθῇ ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ κῦρος τῶν Ἐπισκόπων καὶ δὴ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Καντουαρίας, ὅστις ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἀπολαύει τοῦ γενικοῦ σεβασμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν μετ' ἐπανειλημμένας συζητήσεις καὶ συσκέψεις ἔγκρισιν τοῦ Ν. Ε. ὑπὸ τοῦ μόνου πρὸς τοῦτο ἁρμοδίου Σώματος, τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Συνελεύσεως. Προσθεὶς δέ, ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ ἐννοήσῃ τὴν κατὰ τοῦ Ν. Ε. ἀντιπολίτευσιν ἐξήνεγκε τὴν γνώμην, ὅτι μόνοι οἱ μισοῦντες τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀγγλίας ἐπιθυμοῦσι τὴν ἀπόρριψιν τοῦ Νομοσχεδίου. Ἀλλ' ἡ τελευταία αὕτη φράσις ἐξήγειρε τὰς διαμαρτυρίας τῆς ἐργατικῆς μερίδος.

Εἰς τὴν χλιαρὰν αὐτὴν εἰσήγησιν ἐπηκολούθησεν ὁ νευρώδης λόγος τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν Sir Joynson Hicks, ἀσπόνδου πολεμίου τοῦ ἀναθεωρηθέντος Εὐχολογίου. Καὶ αὐτοὶ οἱ δυσμενῶς πρὸς αὐτὸν διὰ τὰς ἄγαν προτεσταντικὰς αὐτοῦ ἰδέας διακείμενοι ὁμολογοῦσιν, ὅτι ἡ ἀγόρευσις αὐτοῦ ἦτο θαυμασία, σαφής, περιληπτικὴ καὶ πρὸ πάντων ἁδρὰ εἰς ἐπιχειρήματα. Ἀντιθέτως πρὸς τὸν προλαλήσαντα ὁ ῥήτωρ ὑπεστήριξε τὴν ἄποψιν, ὅτι δογματικαὶ μεταβολαὶ ἐγένοντο ἐν τῷ Εὐχολογίῳ, ἰδίᾳ διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς Διατηρήσεως, ἥτις κατ' ἀνάγκην συνεπάγεται τὴν λατρείαν τοῦ σώματος καὶ αἵματος καὶ προσέθηκεν, ὅτι, ἂν ἡ Διατήρησις γίνεται μόνον χάριν τῶν ἀσθενῶν δὲν ὑπάρχει λόγος, ὅπως μὴ φυλάττηται ἡ θεία Εὐχαριστία ἐν ἑρμαρίῳ τινί, ὅπου μηδεὶς νὰ δύναται νὰ λατρεύσῃ αὐτήν. Καὶ πρὸς ὑποστήριξιν, ὅτι κύριος σκοπὸς τῆς Διατηρήσεως εἶνε ἡ λατρεία, ἀνέγνω πρὸ τῆς Βουλῆς τοιχοκόλλησιν, ἥτις εὕρηται εἰς τὸ Προαύλιον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Μαρτίνου ἐν Plaistow. «Ἡ θεία Εὐχαριστία διατηρεῖται διαρκῶς ἐν τῇ βορείῳ πλευρᾷ τοῦ Θυσιαστηρίου, Ἐλπίζομεν, ὅτι οὐδεὶς θὰ ἐξέλθῃ τοῦ Ναοῦ χωρὶς νὰ δείξῃ τὸν σεβασμὸν αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐν μέσῳ ἡμῶν Παρουσίαν». Ἐφεξῆς ἐπὶ τῇ βάσει Φυλλαδίων, ἅτινα ἐκράτει ἀνὰ χεῖρας, περιέγραψε τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἡ λατρεία αὕτη τελεῖται ἐν πολλοῖς τῶν Ἀγγλικανικῶν Ναῶν καὶ διηγήθη, ὅτι πρὸ ὀλίγων μηνῶν ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Ἁγ. Θωμᾶ ἐν Λονδίνῳ, ἐνῷ ἐγίνετο ἐκκλησιαστικὴ ἀκολουθία χάριν

τῶν παιδίων, ὁ ἱερεὺς πρὶν ἢ ἀνοίξῃ τὸ Ἀρτοφόριον εἶπε πρὸς αὐτά: **Ὁ Ἰησοῦς εἶνε ὁ Βασιλεὺς ἡμῶν καὶ θὰ ἴδωμεν Αὐτὸν εὐθὺς ὡς ἀνοιχθῶσιν αἱ θυρίδες τοῦ Ἀρτοφορίου.** Τότε αἱ θυρίδες ἠνοίχθησαν, ἡ Ὄστια ὑψώθη καὶ οἱ Ἐπιστάται διέταξαν τὰ παιδία νὰ γονυπετήσωσιν. Αἱ τοιαῦται, εἶπεν, ἀκολουθίαι παράνομοι καὶ ἀσυμβίβαστοι πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας τελοῦνται καθ' ἑκάστην καὶ ἐπικυρουμένου τοῦ Ν. Ε. θὰ πολλαπλασιασθῶσιν. Εἰς ἀπόδειξιν δὲ ὅτι τὸ Ν. Ε. περιέχει στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ὡρισμένως ἐξίσωσαν τὴν θείαν Εὐχαριστίαν πρὸς τὴν θυσίαν (Mass), ἐπεκαλέσθη τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰησουΐτου Woodlook.

Ἐφεξῆς ἀποκρούων τὸν προσαχθέντα ὑπὲρ τῆς ἀναθεωρήσεως λόγον, ὅτι διὰ τοῦ Ν. Ε. θὰ ἑδραιωθῇ ἡ πειθαρχία, ἐμνημόνευσε τοὺς λόγους τοῦ Ἐπισκόπου Λονδίνου, συμβουλεύσαντος τοὺς Ἀγγλοκαθολικοὺς νὰ ἀποδεχθῶσι τὸ Ν. Ε. ὡς παρέχον εἰς αὐτοὺς ὅ,τι ἐπὶ 40 ἔτη ἐζήτουν, καὶ τὴν ἐνδοτικότητα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Καντουαρίας, ὅστις, καίτοι ἐπανειλημμένως διεκήρυξεν, ὅτι ἡ ὑπομονὴ ἔχει τὰ ὅρια αὐτῆς, οὐδέποτε προέβη εἰς αὐστηρὰ μέτρα. Ἀναφερόμενος δὲ εἰς διάλογον διαμειφθέντα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀρχιεπ. Καντουαρίας περὶ τῶν ληπτέων κατὰ τῶν παραβατῶν τῆς τάξεως μέτρων, εἶπεν, ὅτι ἡ πρότασις αὐτοῦ, ὅπως μὴ προσάγωνται οἱ παραβάται, δὲν εἰσηκούσθη. «Ὑπάρχουσι, προσέθηκεν, εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ τῶν Ἐπισκόπων πολλαὶ Πατρωνεῖαι Ναῶν (=τὸ δικαίωμα τοῦ διορισμοῦ Ἱερέων). Διατί διορίζονται εἰς τοιαύτας θέσεις ἄνδρες ὑπεύθυνοι πράξεων καὶ διδασκαλιῶν, τὰς ὁποίας ἡ Βασιλ. Ἐπιτροπή, ὁ μακαρίτης Ἀρχιεπίσκοπος Temple καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ὑόρκης ἐκήρυξαν ὄχι μόνον παρανόμους, ἀλλὰ καὶ ἀντιθέτους πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀγγλίας;» Καὶ ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος Λονδίνου διώρισεν ἐν τῇ ἐπισκοπῇ αὐτοῦ πλείστους τοιούτους, ἐμνημόνευσε τὸ ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον πρὸ ὀλίγου εἶχε συμβῇ ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ναῷ τοῦ Ἁγ. Παύλου, ὅτε ὁ Canon Ballok Wibster νηποινεὶ ἐτάραξε τὴν ἀκολουθίαν διαμαρτυρηθεὶς κατὰ τοῦ μέλλοντος νὰ κηρύξῃ τὸν λόγον Ἐπισκόπου τῆς Birmingham. Καὶ ὁ ὑπουργὸς ἐξηκολούθησεν· «Ἔχω ἀνὰ χεῖρας κατάλογον τῶν ἀκολουθιῶν ἐν τῷ Ναῷ τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ, ὅπου προΐσταται ὁ ῥηθεὶς Canon. Mass, Max, σιωπηλὴ Mass, ψαλτὴ Mass, Mass ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων, ἀνάληψις τῆς Μακαρίας Παρθένου....... Ἐπὶ τῆς θύρας ἑνὸς Παρεκκλησίου, ἐν ᾧ φυλάσσεται ἡ θεία Εὐχαριστία ἀναγράφονται αἱ λέξεις: Τὸ Παρεκκλήσιον τῆς Παρουσίας τοῦ Ἰ. Χριστοῦ, διότι ἐν αὐτῷ φυλάσσονται ἡ θεία Εὐχαριστία μετὰ τοῦ ἁγίου Ἐλαίου ἐν ἐγγὺς πυξῖδι, ὅπως παρέχῃ παραμυθίαν καὶ ἐνίσχυσιν εἰς τὰς ἀσθενεῖς καὶ ἀποθνησκούσας ψυχὰς ἐν τοῖς

ἐσχάτοις αὐτῶν. Καὶ ὁ Πάτρων τοῦ Ναοῦ τούτου εἶναι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας!»

Μεταβαίνων κατόπιν εἰς ἄλλο σημεῖον τ. ἔ. εἰς τὴν εὐρεῖαν ἐξουσίαν, τὴν ὁποίαν παρέχει τὸ Νομοσχέδιον εἰς τοὺς Ἐπισκόπους, ὅπως συντάσσωσι Παραγράφους εἰς διάφορα μέρη τοῦ Ν. Εὐχολογίου καὶ ἀναγνοὺς πρὸ τῆς Βουλῆς τὴν δ' διάταξιν τοῦ Νομοσχεδίου ἀνέκραξεν· «Οὐδεμία ἔκκλησις εἰς τὸ Κοινοβούλιον, οὐδεμία εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Συνέλευσιν, οὐδεμία εἰς οὐδένα. Δικαιοῦνται νὰ συντάσσωσι Παραγράφους καὶ νὰ ἐκδίδωσι συμπληρωματικοὺς τύπους Ἀκολουθιῶν. Τὸ μόνον πρόσωπον, ἐφ' ὅσον γινώσκω, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἀποφασίσῃ, ἂν ὁ Ἐπίσκοπος συνέταξε Κανόνα ἢ συμπληρωματικὸν τύπον συμφώνως πρὸς τὸν Νόμον, εἶνε αὐτὸς οὗτος ὁ Ἐπίσκοπος. Καὶ παρέχομεν τὰ δικαιώματα ταῦτα ἡμεῖς, ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων, τὰ δικαιώματα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν Ἐκκλησίαν, εἰς τοὺς Ἐπισκόπους ἐκείνους, οἵτινες δὲν κατώρθωσαν μέχρι τοῦδε νὰ ἐπιβάλωσι πειθαρχίαν καὶ τάξιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ». Ἐξαίρων δέ, ὅτι ὁ τελευταῖος λόγος ἀπόκειται εἰς τὸ Κοινοβούλιον καὶ ὅτι εἶνε καθῆκον ὅλων τῶν μελῶν νὰ ψηφίσωσι σήμερον, διότι εἰς αὐτὸ δὲν ἀπεστάλησαν ὡς Ἀσυμμόρφωτοι, ἀλλ' ὡς μέλη αὐτοῦ, κατέληξε· «Κατὰ τὴν δυσχερεστάτην ταύτην καὶ ἐπικινδυνωδεστάτην ψηφοφορίαν, ἐξ ὅσων ἐγένοντό ποτε ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ, δὲν δικαιοῦσθε νὰ ἀποστερήσητε τοὺς ἐντολεῖς ἡμῶν τοῦ δικαιώματος αὐτῶν. Ψηφίσατε ἐναντίον μου, ἂν θέλετε, ψηφίσατε ὑπὲρ τοῦ Ν. Ε. ἂν ἐπιθυμῆτε. Ἀλλ' ἕκαστον μέλος τοῦ Κοινοβουλίου τούτου ἔχει καθῆκον ἐπιβεβλημένον λαμβάνον ὑπ' ὄψιν τὰ πρὸ αὐτοῦ μεγάλα ζητήματα νὰ ψηφίσῃ περὶ αὐτῶν ὅ,τι εἶνε ὀρθὸν καὶ δίκαιον. Δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ ὑπεκφύγῃ τὴν εὐθύνην προφασιζόμενος, ὅτι εἶνε μέλος ἄλλης Ἐκκλησίας ἢ δὲν εἶνε μέλος οὐδεμιᾶς Ἐκκλησίας. Εἶνε μέλος τῆς Βρεττανικῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων καὶ εἶνε ὑπεύθυνος ἔναντι τῶν ἐντολέων αὐτοῦ. Ποιοῦμαι σοβαρὰν ἔκκλησιν πρὸς τὴν Βουλήν, ὅπως διαχειρισθῇ τὸ ζήτημα τοῦτο ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὰ συμφέροντα τοῦ ἔθνους ὡς ὅλου καὶ ἰδίᾳ τὰ συμφέροντα τῶν μαζῶν ἐκείνων τοῦ λαοῦ, αἵτινες ἐσεβάσθησαν τὸ Εὐχολόγιον δι' ὅλου αὐτῶν τοῦ βίου καὶ ἐθεώρησαν αὐτὸ δεύτερον μόνον μετὰ τὴν Ἁγίαν Γραφήν.... Ὅταν λήξῃ ἡ συζήτησις, ἐλπίζω, ὅτι τὰ μέλη τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων θὰ ἐννοήσωσι τὴν μεγίστην σπουδαιότητα τῆς ἀποφάσεως, ἣν ἔλαβον, καὶ τὴν ἀνάγκην, ὅπως ἐνθυμῶνται, ὅτι ἐπέκεινα τῆς Ἐκκλησίας, ἐπέκεινα τῶν Ἀκολουθιῶν, ὑπάρχει τι περὶ τοῦ ὁποίου ἡμεῖς, ὡς Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων, ὀφείλομεν νὰ σκεπτώμεθα περισσότερον. Ὀφείλομεν νὰ σκεπτώμεθα τὴν χριστιανικὴν ἀγάπην».

Μετὰ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν, κατ' ἐπανάληψιν χειροκροτη-

θέντα, ὡμίλησε δι' ὀλίγων ὁ βουλευτὴς Ammon, ὅστις καίπερ Ἀσυμμόρφωτος, ὑπεστήριξε τὸ Νομοσχέδιον μετὰ σαφηνείας μὲν καὶ λεπτότητος, ἀλλ' ἄνευ πειστικότητος. Τοῦτον διεδέχθη ὁ Σκῶτος Πρεσβυτεριανὸς Mitchell, βουλευτὴς τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος, ἐπιτεθεὶς ἰδίᾳ κατὰ τῆς χρήσεως ἀμφίων κατὰ τὴν θείαν Εὐχαριστίαν καὶ τῆς Ὄστιας, τὰ ὁποῖα, εἶπεν, οὐδὲν ἄλλο σημαίνουσιν ἢ **μετουσίωσιν,** ἥτις ἀποτελεῖ τὴν διαιροῦσαν τὰς δύο Ἐκκλησίας ἀρχήν. «Ἂν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀγγλίας ἐπιθυμῇ τὴν μετουσίωσιν, ἂς λάβῃ αὐτήν· ὥρα καλὴ καὶ ὁ Θεὸς μετ' αὐτῆς· ἀλλ' ἂν δὲν ἐπιθυμῇ αὐτήν, δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ψηφίσῃ τὸ Ν. Ε». Περαιτέρω ὁ ῥήτωρ ἐτόνισε τοὺς κινδύνους, οὓς διατρέχει ἡ προσπάθεια πρὸς ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἂν ἐπιψηφισθῇ τὸ Ν. Ε. «Ἡ Ἐκκλησία τῆς Σκωτίας δὲν δύναται ἕνεκα τῆς ἱστορίας αὐτῆς, δὲν τολμᾷ ἕνεκα τῶν παραδόσεων τοῦ λαοῦ αὐτῆς, δὲν ἐπιθυμεῖ ἕνεκα τῆς ἐννοίας, ἣν ἔχει περὶ Θεοῦ καὶ τῶν βουλῶν αὐτοῦ ὡς πρὸς τὸ ἔθνος τοῦτο, νὰ ἑνωθῇ ἐν κοινωνίᾳ μετὰ Ἐκκλησίας, ἥτις ἀπὸ σκοποῦ καὶ ἐκ προμελέτης ἔστρεψε τὰ νῶτα πρὸς Προτεσταντικὴν διδασκαλίαν τριῶν αἰώνων καὶ συνεδέθη πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης. Ἐγὼ τοὐλάχιστον πεπεισμένος, βεβαιωμένος καὶ εὐσταθὴς ἐν τῷ Προτεσταντισμῷ μου θὰ καταψηφίσω τὸ Νομοσχέδιον. Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ πράξω τοῦτο, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ πράξω ἄλλως. Εἴθε ὁ Θεὸς νὰ μοὶ εἶνε βοηθός». Ὅταν ὁ ῥήτωρ ἐκάθησεν, ἀμφότεροι αἱ πτέρυγες τοῦ Κοινοβουλίου ἐξητωκραύγασαν ἐντόνως καὶ ἐπὶ μακρὸν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἤδη ἐφάνη, ὅτι τὸ ῥεῦμα ἐναντίον τοῦ Ν. Ε. εἶχε σχηματισθῇ.

Ὀλίγας λέξεις, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς συνέσεως καὶ μετριοπαθείας ὑπὲρ τῆς ἐπιψηφίσεως τοῦ Νομοσχεδίου εἶπε καὶ ἡ λαίδη Iveagh. Ἀλλ' ἡ ἀγόρευσις αὐτῆς δὲν ἠδυνήθη νὰ μειώσῃ τὴν ἐντύπωσιν, ἣν προὐξένησεν ὁ ὁρμητικὸς λόγος τοῦ προηγηθέντος ῥήτορος. Ταύτην διεδέχθη ὁ Sir John Simon, ὑπαρχηγὸς τῶν φιλελευθέρων καὶ ὁ διαπρεπέστατος τῶν δικηγόρων τῆς Ἀγγλίας. Ὁ λόγος αὐτοῦ, καίπερ δικανικὸς καὶ μετὰ φαινομενικῆς ἀμεροληψίας, παρέσυρε πλειότερον ἴσως ἢ ὁ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν τὸ Κοινοβούλιον εἰς τὴν κατὰ τοῦ Ν. Ε. ψῆφον αὐτοῦ. Ὁ Sir I. Simon ἐτόνισεν, ὅτι ἐφόσον ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀγγλίας εἶνε κρατικὴ καὶ ἐθνική, τὸ ἔθνος, ὅπερ κατὰ πλειονοψηφίαν εἶνε Προτεσταντικόν, δικαιοῦται νὰ ἐπιμένῃ, ὅπως ἡ Ἐκκλησία αὐτοῦ εἶνε Προτεσταντική. Ἐδήλωσεν, ὅτι αἱ μεταβολαὶ ἐν τῷ Εὐχολογίῳ πρέπει νὰ εἶνε λίαν σπουδαῖαι, ἂν ἀληθεύῃ ἡ δήλωσις τοῦ Ἐπισκόπου Λονδίνου, ὅτι οἱ Ἀγγλοκαθολικοὶ ἐπέτυχον δι' αὐτῶν, ὅ,τι ἀπὸ 40 ἐτῶν ἐπεδίωκον. Ἐπιτιθέμενος ἐναντίον τῶν ἀπειθῶν καὶ ἀτάκτων, ἐξ ἀφορμῆς τῶν ὁποίων προέκυψεν ἡ κρίσις αὕτη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀγγλίας καὶ ἐπιμένων,

ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ἀσημάντου ζητήματος, ἐπήγαγε· «Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν εἶνε κληρικοί, οἵτινες κατὰ τὴν χειροτονίαν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἱεροτελεστίᾳ ὑπεχέθησαν νόμιμον ὑποταγὴν εἰς τὴν 'Εκκλησίαν τῆς 'Αγγλίας, ὡς αὕτη κρατικῶς ὑπάρχει. Ἦτο ἆρά γε μικρὸν τὸ ἐλατήριον, ὅπερ ὤθησεν αὐτοὺς νὰ λάβωσι τὴν στάσιν αὐτὴν τῆς ἀπειθείας; Εἶμαι πεπεισμένος, ὅτι τὸ ὠθῆσαν αὐτοὺς ἐλατήριον εἶνε ἡ οὐσιώδης δογματικὴ σπουδαιότης τῶν τελετῶν τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Αγγλίας. Δὲν ἀξιῶ νὰ συζητήσω τὸ μεταφυσικὸν ζήτημα καὶ τρέφω βαθύτατον σεβασμὸν πρὸς αὐτό, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ πείσω ἐμαυτόν, ὅτι ἄνδρες, οἵτινες ἐπὶ 20 ἢ 30 ἔτη ἔκριναν ἐπίσημον αὐτῶν καθῆκον νὰ ἐνεργήσωσιν, ὡς ἐνήργησαν ἐπὶ διαταράξει τῆς θρησκείας, θὰ γίνωσιν ἄλλοι ἄνθρωποι, διότι ἐπῆλθε μεταβολή τις ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ. Ἡ ἐπιμονὴ αὐτῶν σημαίνει ὅτι πρόκειται περὶ ζητήματος ζωτικοῦ».

Εἶτα ὁ ἀγορητὴς ἤλεγξε τὴν χρῆσιν διπλῶν 'Ακολουθιῶν (alternative services) ὡς ἀντιβαίνουσαν πρὸς αὐτὸν τὸν νόμον τῆς Κρατικῆς ἰδιότητος (Establishment). «Ἡ 'Εκκλησία τῆς 'Αγγλίας, εἶπεν, εἶνε ἐν τῷ παρόντι κρατική. 'Αλλὰ πολλοὶ πολιτικοὶ λόγοι, οἵτινες τέως συνηγόρουν ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως 'Εκκλησίας καὶ Κράτους, ἐξησθένησαν μεγάλως σὺν τῷ χρόνῳ. Τὸ μόνον εὐλόγως δυνάμενον νὰ προταθῇ ὑπὲρ αὐτῆς ἐπιχείρημα εἶνε, ὅτι ἡ 'Εκκλησία ἐν ἑκάστῃ ἐνορίᾳ ἵδρυσεν ἕνα ἐνοριακὸν Ναόν, εἰς τὸν ὁποῖον δύνανται νὰ μεταβῶσιν ὅλοι, ὅσοι ἐπιθυμοῦσι παραμυθίαν καὶ ἐνίσχυσιν ἐκ τῶν 'Ακολουθιῶν αὐτῆς ἐν γνώσει, ὅτι μεταβαίνουσιν, ὅπως λάβωσι **τὸ αὐτό.** Αὐτὴ ἦτο ἡ ἔννοια τοῦ Βιβλίου τῶν κοινῶν προσευχῶν. Ἅμα ὅμως καθιερωθῇ τὸ σύστημα τοῦτο τῶν διπλῶν 'Ακολουθιῶν μεθ' ὅλων τῶν δυνατῶν καταχρήσεων, βαρὺ θὰ κατενεχθῇ τραῦμα κατὰ τοῦ τελευταίου ἐπιχειρήματος ὑπὲρ τῆς παρακμῆς τῆς ἐπισκοπιανῆς 'Εκκλησίας τῆς χώρας ταύτης ὡς Κρατικῆς. 'Εφ' ὅσον ἡ 'Εκκλησία τῆς 'Αγγλίας παραμένει Κρατική, δὲν δικαιούμεθα ἁπλῶς, ἀλλ' εἴμεθα ὑπόχρεοι νὰ κρατῶμεν τὸ μέγα τοῦτο σῶμα δεδεσμευμένον. Δὲν βλέπω τὸν λόγον, διὰ τὸν ὁποῖον δικαιοῦται τὸ Κοινοβούλιον, κληθὲν εἰς τοῦτο παρ' ὁμάδος ἀνδρῶν ἀφωσιωμένων εἰς τὴν 'Εκκλησίαν, νὰ ἀποδεχθῇ ἀποφάσεις αἵτινες θὰ ἀδικήσωσι μεγάλως ἄλλους πολίτας ἐν ζωτικοῖς ζητήμασι καὶ θὰ διατηρήσωσι τὸ ὑφιστάμενον σύστημα τῆς Ἑνώσεως, χωρὶς νὰ λαμβάνωσιν ὑπ' ὄψιν τὴν πρὸς τὴν Ρώμην τείνουσαν μεταβολὴν τῆς διδασκαλίας αὐτῆς».

Ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν Λόρδος H. Cecil, ὑπέρμαχος τοῦ Ν. Ε. ἐπέμεινεν εἰς τοῦτο ἰδίᾳ, ὅτι, ἂν τὸ Νομοσχέδιον ἀπορριφθῇ, θὰ ἐξακολουθήσῃ μακρά, περίπλοκος καὶ δύσκολος διαμάχη περὶ τῶν σχέσεων 'Εκκλησίας καὶ Κράτους. Περαιτέρω ἐπεχείρησε νὰ μειώσῃ τὰς εἰσαγομένας ὑπὸ

τοῦ Ν. Ε. μεταβολὰς καὶ ἐξῆρεν, ὅτι ἡ ἀπόρριψις αὐτοῦ θὰ ἱκανοποίει ἀκριβῶς τοὺς ἀδιαλλάκτους κατὰ τῶν ὁποίων ἠγόρευσεν ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν. Ἐνῷ δὲ ἀφ' ἑνὸς ἐπήνεσε τὴν Μεταρρύθμισιν ἀποκαλέσας αὐτὴν «εὐεργετικωτάτην μεταβολὴν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος» προσέθηκεν ἀφ' ἑτέρου, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀγγλίας εἶνε πλέον τι ἢ ἑταιρεία πρὸς καταπολέμησιν τοῦ Πάπα. «Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀγγλίας εἶνε ὁ εἰρηνοποιὸς τῆς χριστιανωσύνης. Συμπαθεῖ πρὸς τὰς ἀρχαίας Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως. Συμπαθεῖ ὡσαύτως πρὸς τὰς μεγάλας ὁμάδας τῶν Ἀσυμμορφώτων, τοὺς Μεθοδιστάς, τοὺς Κογκρεγκασιοναλιστάς, τοὺς Βαπτιστάς. Συμπαθεῖ πρὸς τοὺς λίαν διαφόρους αὐτοὺς τρόπους τῆς σκέψεως, διότι δύναται νὰ ἀντιληφθῇ τὴν θέσιν ὅλων. Ἔχει ἀποστολικὴν Ἱεραρχίαν, ἔχει μυστηριακὴν διδασκαλίαν, ἔχει λειτουργίαν συνηρμοσμένην ὄχι ἐπὶ τοῦ μεσαιωνικοῦ προτύπου, ἀλλ' ἐπὶ προτύπου ἀνερχομένου εἰς ἐποχὴν ἀρχαιοτέραν ἐκείνης, καθ' ἣν ἡ Μεσαιωνικὴ Ἐκκλησία ἤρχισε πλανωμένη καὶ ἀπομακρυνομένη ἀπὸ τῆς Γραφικῆς ἀληθείας· δύναται νὰ ὁμιλῇ ἐν τῇ γλώσσῃ ὅλων τῶν χριστιανικῶν αἱρέσεων· δύναται νὰ ὁμιλῇ τὴν γλῶσσαν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἑνότητος πρὸς ὅλους». Κατόπιν ὁ ῥήτωρ προσέθηκεν, ὅτι τὸ Ν. Ε. θεωρεῖ ὡς νέαν βάσιν πρὸς ἕνωσιν καὶ ὡς νέαν βάσιν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Νόμου. Εἰς αὐτὸν θὰ ὑπακούωσι τὰ ἐννενήκοντα ἐννέα ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας μετὰ χαρᾶς, ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν ἑνώσει.

Μετὰ τὸν λόρδον H. Cecil ὑπέρμαχος τῆς Ἀγγλοκαθολικὰς ἀπόψεως ἠγέρθη ὁ Sir Henry Slesser ἐκθεὶς τοὺς λόγους, δι' οὓς θὰ ὑπερψηφίσῃ τοῦ Νομοσχεδίου. Ὁ κυριώτερος τούτων εἶνε, ὅτι ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία δὲν εἶνε, ὡς ἐχαρακτηρίσθη, Προτεσταντική, ὃν τρόπον εἶνε ἄλλαι πρῶτον ἕνεκα τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐγένετο ἀρχικῶς ἡ Μεταρρύθμισις ἐν Ἀγγλίᾳ, ὁ χωρισμὸς τ. ἔ. τῆς Ἀγγλικανικῆς ἀπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, εἶτα διότι αὕτη ἐν τῷ Συμβόλῳ ὁμολογεῖ πίστιν εἰς ἀποστολικήν, καθολικὴν Ἐκκλησίαν καὶ τέλος διότι ἐν τῷ αὐτῷ Εὐχολογίῳ γίνεται ἐξ ἴσου χρῆσις τῶν ἐπιθέτων «Προτεσταντικὴ» καὶ «Καθολική». Ἐνδιαφέροντα ἰδίᾳ εἰς ἡμᾶς τοὺς Ὀρθοδόξους, εἶνε, ὅτι ὁ ῥήτωρ εἶπε περὶ τῆς ἀναζωογονήσεως τῶν μυστηριακῶν καὶ λειτουργικῶν πράξεων ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀποκρούων τὴν μομφήν, ὅτι αὗται εἶνε Ρωμαϊκαί. «Εἶνε ἀληθές, εἶπεν, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ οἱ Μεταρρυθμισταὶ ἠγνόουν παντάπασι τὴν ὕπαρξιν τῆς μεγάλης καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ σήμερον ἐμάθομεν ἱκανὰ ὥστε νὰ γινώσκωμεν, ὅτι ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐποχῆς τοῦ Κυρίου ἤρξατο ἀναπτυσσομένη ἡ Ὀρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία. Αἱ διδασκαλίαι τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶνε ἐξ ἴσου οὐσιωδῶς καθολικαὶ ὡς αἱ Ρωμαϊκαὶ καὶ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ

δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι, ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία εἶνε μᾶλλον Ρωμαϊκὴ ἢ Ὀρθόδοξος. Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι λίαν σπουδαῖον, διότι κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη ἡ μεγάλη Καθολικὴ Ἐκκλησία τῆς Ἀνατολῆς, ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ἀνεγνώρισεν ὁριστικῶς τὸ κῦρος τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν. Δὲν θὰ εἶνε ὑπερβολή, ἂν εἴπωμεν, ὅτι σήμερον εὑρισκόμεθα πράγματι εἰς κοινωνίαν μετὰ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς. Καθολικοὶ Ἐπίσκοποι ἐξ Ἀνατολῆς μετέσχον τῶν ἡμετέρων τελετῶν καὶ ἡ ἐπικοινωνία μεταξὺ τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἀγγλικανικῆς βαίνει ὁλονὲν αὔξουσα. Ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν λεχθῇ ἐναντίον τῆς μυστηριακῆς ἀναβιώσεως καὶ τῆς λατρείας τῆς θείας Εὐχαριστίας, δὲν δύναται νὰ λεχθῇ τοὐλάχιστον, ὅτι ταῦτα εἶνε ἴδια τῆς Ρώμης, διότι εἶνε ἐξίσου Ρωμαϊκά, ὡς εἶνε καὶ Ὀρθόδοξα». Ὁμιλῶν εἶτα περὶ τῶν ἐλπίδων μελλούσης ἑνώσεως ὁ ρήτωρ ἐτόνισεν, ὅτι, ἐφ' ὅσον οἱ Ἀγγλικανοὶ προσεγγίζουσι κατὰ τὴν διδασκαλίαν πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον καὶ τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐφ' ὅσον καὶ παρὰ τοῖς Ἀσυμμορφώτοις παρατηρεῖται ὁ πόθος μυστηριακῆς λατρείας, ἐπὶ τοσοῦτον αἱ ἐλπίδες περὶ τῆς ποθητῆς εἰς πάντας ἑνώσεως ἐγγίζουσιν εἰς τὴν πραγματοποίησιν αὐτῶν».

Ἀφοῦ δύο ἕτεροι ρήτορες ὁ Walsh καὶ ὁ John Buchan ὡμίλησαν ὁ μὲν κατὰ τοῦ Ν. Ε., ὁ δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ τονίσας, ὅτι, ἀπορριπτομένου τοῦ Νομοσχεδίου, ἀφαιρεῖται ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιοικήσεως, τὸ ὁποῖον ἐδόθη εἰς αὐτὴν διὰ τῆς Κοινοβουλευτικῆς Πράξεως τοῦ 1919, κατὰ τοῦ Ν. Ε. ἠγέρθη ἕτερος δεινὸς πολέμιος, ὁ Γενικὸς Εἰσαγγελεὺς τοῦ Κράτους Sir Douglas Hogg. Οὗτος πρῶτος εἰσήγαγεν εἰς τὴν συζήτησιν ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων τὴν οὕτω καλουμένην Μαύρην Παράγραφον (Black Rubrik), τὴν ἀπαγορεύουσαν τὴν ἔνδειξιν οἱασδήποτε λατρείας πρὸς τὴν θείαν Εὐχαρισίαν, ἥτις περιεχομένη ἐν τῷ τέως Εὐχολογίῳ ἀφῃρέθη ἀπὸ τοῦ Νέου. Ἐλέγχων ὁ ρήτωρ τὴν παράλειψιν ταύτην διεκόπη ὑπὸ τοῦ λόρδου Cecil, θελήσαντσς νὰ δώσῃ ἐξηγήσεις, ἀλλὰ φωναὶ ἀπὸ τῶν ἐργατικῶν ἑδρῶν πρὸς τὸν Πρόεδρον, ὅπως ἐπιβάλῃ τάξιν ἠνάγκασεν τὸν διακόψαντα νὰ σιγήσῃ. Ὁ ἀγορητὴς ἐπέμεινεν, ὅτι ἡ Κρατικὴ Ἐκκλησία τῆς Ἀγγλίας εἶνε οὐσιωδῶς τμῆμα τῆς Προτεσταντικῆς καὶ προσέθηκεν, ὅτι δύο εἶνε τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα, ἅτινα χωρίζουσι τὴν Προτεσταντικὴν ἀπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας· πρῶτον ἡ διάφορος ἀντίληψις περὶ τοῦ ἀξιώματος τῆς ἱερωσύνης συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Ὑπάτου Ποντίφηκος καὶ ἔπειτα ἡ διάφορος γνώμη περὶ τῆς διδασκαλίας **τῆς μετουσιώσεως**. Ἀφοῦ δὲ εἶπεν, ὅτι τὸ Ν. Ε. κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ προσεγγίζει μεγάλως πρὸς τὴν περὶ μετουσιώσεως διδασκαλίαν καὶ ηὐχαρίστησε, διότι ἐπετράπη εἰς

αὐτὸν νὰ ἐκθέσῃ τοὺς λόγους, δι᾿ οὓς ἀδυνατεῖ νὰ ἀποδεχθῇ τὸ Νομοσχέδιον, κατέληξε. «Πιθανὸν νὰ εἶνε ἀληθές, εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ ἀπόρριψις τοῦ Νομοσχεδίου σημαίνει καταστροφήν· ἡ ἐπιψήφισις αὐτοῦ κατὰ τὴν γνώμην μου σημαίνει ἔτι μείζονα καταστροφήν».

Ὁ ἐργατικὸς βουλευτὴς Dunnico, ὁμιλήσας ὡς λειτουργός μιᾶς «ἐλευθέρας» Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν ὑπηρέτησεν ἐπὶ 25 ἔτη, ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ Νομοσχεδίου. Ἐξέφρασε τὴν γνώμην, ὅτι τὸ Ν. Ε. ἐφοδιάζει τοὺς Ἐπισκόπους δι᾿ ἑνὸς ὀργάνου οὐχὶ τοῦ 1662, ὅπερ ἀδυνατοῦσι νὰ ἐπιβάλωσιν, ἀλλὰ τοῦ 1927, ὅπερ ἀπηχεῖ τὴν ζῶσαν φωνὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅπερ δύνανται νὰ ἐπιβάλωσιν. Ἡ ἀπόρριψις τοῦ Ν. Ε., προσέθηκε, δὲν θὰ ἐλαττώσῃ, ἀλλὰ θὰ αὐξήσῃ μᾶλλον τὰς Ρωμανιζούσας τάσεις. Ἡ διαμάχη αὕτη, εἶπεν, ἐπάγεται ἀνεπανορθώτους ζημίας εἰς τὴν χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν καὶ ἂν ἡ Βουλὴ ποθῇ νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν ὑψίστην αὐτῆς ἀποστολήν, ὀφείλει νὰ ἀποδεχθῇ τὸ Νομοσχέδιον.

Μετά τινας λέξεις ἐναντίον τοῦ Νομοσχεδίου ὑπὸ τοῦ Sir Macnaghten, τὸν λόγον ἔλαβεν ὁ Πρωθυπουργὸς Baldwin. Ὡμίλησεν ὑπὲρ τοῦ Νομοσχεδίου λίαν εὐφυῶς καὶ πειστικῶς, ἀλλ᾿ ἄνευ τῆς θέρμης ἐκείνης, ἥτις διέκρινε τὸν λόγον τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν, τοῦ ὁποίου ἑκάστη φράσις ἀπέπνεε τὸ φλέγον ἐσωτερικὸν αὐτοῦ αἴσθημα. Ὡμίλησε μᾶλλον ὡς συμπαθὴς ἔξωθεν θεατὴς τῶν ἀνταγωνιζομένων μερίδων καίτοι ἐξέθηκε τὰ πράγματα μετὰ μεγάλης ὀξυνοίας καὶ κατὰ τρόπον κινοῦντα τὸ ἐνδιαφέρον. Χαρακτηρίζων ἐν ἀρχῇ τὴν **περιεκτικότητα** τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας, εἶπεν. «Ἐνόμισα πάντοτε, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀγγλίας ἰδιόρρυθμον κατέχουσα θέσιν παρέχει φυσικὸν ἄσυλον εἰς τοὺς διϊσταμένους κατὰ τὰς γνώμας περισσότερον ἢ πᾶσα ἄλλη ἐν τῷ κόσμῳ Ἐκκλησίᾳ. Ἡ θέσις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας δυνατὸν νὰ ἠχῇ καὶ νὰ θεωρῆται ὡς παράλογος. Δὲν εἴμεθα λογικευόμενον ἔθνος καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀγγλίας δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ χώρᾳ εἰμὴ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ. Δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ ἐν λατινικῇ τινι χώρᾳ, διότι εἶνε οὐσιωδῶς **Ἐκκλησία περιεκτικὴ** καὶ **Ἐκκλησία συμβιβασμοῦ** καὶ ἐν αὐτῇ τὰ εὐσεβῆ ἔνστικτα καὶ τὰ λογικὰ ἔνστικτα δύνανται διατηροῦντα ἕκαστα τὰς ἰδίας ἰδιότητας νὰ ζήσωσι καὶ νὰ προσενεχθῶσι παραπλεύρως. Καὶ καθὼς ἀπεδείχθη, νομίζω, ἐκ τῆς συζητήσεως ταύτης — καίτοι ἕνεκα τῆς βαθείας συγκινήσεως πολλῶν ἐκ τῶν ἀγορευσάντων δυσχερῶς ἀντελήφθητε τοῦτο — ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀγγλίας, μόνῃ ἐξ ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν, διὰ περιστάσεις μὴ προβλεφθείσας καθ᾿ ὁλοκληρίαν ὑπὸ τῶν ἱδρυτῶν αὐτῆς, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Μεταρρυθμίσεως ὑφίσταντο καὶ νῦν ὑφίστανται δύο ρεύματα γνωμῶν **περὶ τῆς φύσεως τῶν μυστη-**

ρέων. Νομίζω, ἀλλ' ἴσως καὶ νὰ ἀπατῶμαι, ὅτι τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἡμέτερος λαὸς ἔχει συνήθως πνευματικωτέραν μᾶλλον ἢ ὑλικωτέραν ἀντίληψιν τῶν πνευματικῶν πραγμάτων. Ὅταν ἔχητε ὑλικὴν ἀντίληψιν καὶ ἀρχίζητε νὰ συζητῆτε περὶ τῆς ἐννοίας τούτου ἢ ἐκείνου, ἀντὶ νὰ ἀποδέχησθε, ὅτι πρόκειται περὶ μυστηρίου, τότε περιέρχεσθε εἰς δυσχερείας καὶ ἀρχίζετε νὰ βλέπητε γραμμὰς διαιρέσεως καὶ χωρισμοῦ. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ἀμφότεραι αἱ σχολαὶ αὗται τῆς σκέψεως παρήγαγον ἁγίους καὶ θεολόγους καὶ θὰ ἦτο τραγικὴ διὰ τὴν χώραν ταύτην ἡ ἡμέρα ἐκείνη, καθ' ἣν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀγγλίας ἕνεκα τῶν περιστάσεων ἤθελε καταστῇ τόσον στενή, ὥστε τὰ δύο ταῦτα ρεύματα νὰ μὴ δύνανται νὰ ρέωσι παραπλεύρως. Εὑρισκομένη ἡ Ἐκκλησία μετὰ τῆς περιεκτικῆς αὑτῆς φύσεως μεταξὺ τῶν δύο τούτων μερίδων δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν δυνατὸν νὰ ὑποφέρῃ καὶ ἔχει ὑποφέρῃ ἕνεκα τῶν ἀναγκῶν, ἃς ἐπιβάλλει ἡ τοιαύτη θέσις. Μία τοιαύτη Ἐκκλησία ὑπόκειται εἰς τὰ κακὰ τῆς ἀδρανείας καὶ τῆς ἀδιαφορίας. Καὶ πράγματι ὑπέφερε κατὰ καιροὺς ἐξ αὐτῶν καὶ ἀνέρρωσε· καὶ μία Ἐκκλησία, ἥτις ἀγαπᾷ ἐλευθερίαν σκέψεως, ὡς ὑπερηφανεύεται ὅτι ἀγαπᾷ αὐτήν, πρέπει—τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως οὔσης ὅ,τι εἶνε—νὰ ὑποφέρῃ κατὰ καιροὺς ἐξ ἀτελοῦς πειθαρχίας. Αὐτὸ εἶνε τὸ νόσημα, ἐξ οὗ πάσχει μέχρι σήμερον. Καὶ αὖθις· ὅπου ἔχετε τὰς δύο διαφόρους αὐτὰς κατευθύνσεις σκέψεως, διατρέχετε πάντοτε τὸν κίνδυνον, ὅταν εἴτε τὰ πολιτικὰ εἴτε τὰ κομματικὰ πάθη ὑπερνικήσωσι τοῦ χριστιανικοῦ αἰσθήματος, νὰ ἀρχίσῃ ἡ μία μερὶς καυτηριάζουσα τὴν ἄλλην ὡς αἱρετικὴν καὶ ἀποπειρωμένη νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θέλησιν αὐτῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Τί θὰ συμβῇ τότε; Θὰ ἐπέλθῃ ἀπόσχισις μιᾶς ὁμάδος ἀνθρώπων πρὸς μίαν διεύθυνσιν καὶ θὰ ἔχητε τὴν δημιουργίαν μιᾶς νέας Ἐκκλησίας ἐν τῇ ἄλλῃ πτέρυγι. Τοῦτο βεβαίως δὲν θὰ ἀποβῇ πρὸς ὠφέλειαν τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους».

Μεταβαίνων ἐφεξῆς ὁ Πρωθυπουργὸς εἰς τὴν πορείαν, ἣν ἐν προκειμένῳ δέον νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ Κοινοβούλιον εἶπεν. «Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀγγλίας σπαρασσομένη ἐσωτερικῶς ὑπὸ ἀντιπειθαρχικῶν ταραχῶν καὶ ἐκτελοῦσα ἀπόφασιν τοῦ Κοινοβουλίου προσεπάθησεν ἐπὶ τέλους νὰ τακτοποιήσῃ τὰ τοῦ οἴκου αὐτῆς. Ἔρχεται λοιπὸν εἰς τὸ Κοινοβούλιον καὶ ζητεῖ τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ. Τί θὰ ἀπαντήσῃ τὸ Κοινοβούλιον; Δὲν λέγω τίποτε περὶ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες ψηφίζουσιν ἀπὸ συνειδήσεως, ὡς εἶνε πολλοὶ τοιοῦτοι, καὶ οἵτινες ἔχουσιν ἰσχυρὰς ἰδέας, ὡς ὁ Γενικὸς Εἰσαγγελεὺς καὶ ἄλλοι. Ἔχουσι δίκαιον ψηφίζοντες κατὰ τὴν συνείδησιν αὐτῶν. Ἀλλὰ πρὸς ἐκείνους, οἵτινες δὲν ἔχουσιν ἰσχυρὰς ἰδέας δὲν θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ: **Ἐμπιστευθῆτε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν;**

Εἶνε ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν ἡ Ἐκκλησία ἠδυνήθη νὰ προσέλθῃ εἰς τὸ Κοινοβούλιον ὑπὲρ τοῦ ζητήματος τούτου. Ἦλθε κομίζουσα ὡς συστατήρια γράμματα πᾶσαν μαρτυρίαν, ἥτις δύναται νὰ προσαχθῇ ὑπὸ τῆς ἀρχῆς ἑνὸς δημοκρατικοῦ θεσμοῦ, ἐκδηλοῦντος τὸ θέλημα αὐτοῦ. Ἦλθε μεθ' ὅλων τῶν ἡγετῶν αὐτῆς, ἀναλαβόντων τὴν ὑποχρέωσιν νὰ πράξωσιν ὅ,τι δύνανται, ὅπως θεραπεύσωσιν ἀταξίας τινάς, αἵτινες φέρουσιν εἰς ἀπελπισίαν τοὺς Χριστιανοὺς ὅλων τῶν ὁμολογιῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Μέλλει ἆρά γε τὸ Κοινοβούλιον νὰ εἴπῃ κατὰ τὴν νύκτα ταύτην: **δὲν ἐμπιστευόμεθα εἰς ὑμᾶς. Εἴπομεν εἰς ὑμᾶς, ὅπως τακτοποιήσητε τὰ τοῦ οἴκου ὑμῶν, ἀλλὰ δὲν ἐμπιστευόμεθα εἰς ὑμᾶς;** Θὰ εἶνε σφάλμα τοῦτο. Ἂν τὸ Νομοσχέδιον ἀπορριφθῇ, τίς θὰ χαρῇ; Θὰ χαρῶσιν οἱ ἄνθρωποι, οἵτινες ἦσαν ἀντάρται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Οὐδεὶς πλὴν αὐτῶν θὰ ὠφεληθῇ. Ἂν πράγματι ὅλοι οἱ ἡγέται τῆς Ἐκκλησίας ἔκριναν, ὅτι αὐτὸ εἶνε τὸ μόνον μέτρον τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ λάβωσι ,καὶ τὸ Κοινοβούλιον εἴπῃ πρὸς αὐτούς: **δὲν πρέπει νὰ λάβητε τό μέτρον τοῦτο,** τί θὰ ἀναγκασθῶσι τότε νὰ πράξωσιν; Ἀφαιρεῖτε ἀπ' αὐτῶν δι' ἑνὸς πλήγματος τὸ ὅλον κῦρος αὐτῶν. Ἀποπέμπετε αὐτοὺς ὀπίσω πρὸς μίαν Ἐκκλησίαν, ὅπου τὸ χάος θὰ εἶνε μᾶλλον ἀπότομον ἢ πρότερον καὶ ὅπου θὰ ἔχωσι νὰ ἀντιπαλαίσωσι πρὸς τὸ αἴσθημα τῆς πικρίας, τὸ ὁποῖον θὰ γεννηθῇ εἰς τὰς τάξεις αὐτῶν, καθόσον τὸ Κοινοβούλιον δὲν ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτοὺς καὶ ἀπήντησε: **δὲν πιστεύομεν εἰς τὴν ἀπόπειραν ὑμῶν. ὅπως τακτοποιήσητε τὸν οἶκον ὑμῶν· δὲν ὀφείλετε νὰ κινηθῆτε· ὀφείλετε νὰ μένητε ὅπου εἶσθε.....** Καὶ τὸ συμπέρασμα; Ἀντὶ ἡ Ἐκκλησία νὰ δυνηθῇ νὰ ρίψῃ τὸ βάρος αὐτῆς εἰς τὸ ἔργον, οὗ ὁ κόσμος σήμερον ἔχει ἀνάγκην, ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν, θὰ καταστῇ αὕτη ἀνάπηρος, παλαίουσα πρὸς τὰ ἴδια αὐτῆς ἔντονα προβλήματα καὶ ἐξησθενημένη διὰ τὴν γενικὴν πρόοδον καὶ τὴν ποθητὴν εἰς ἡμᾶς ὅλους ἐπίθεσιν κατὰ τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους».

Ἐπισείων τέλος τὸν κίνδυνον τοῦ χωρισμοῦ Ἐκκλησίας καὶ Κράτους ὁ Πρωθυπουργὸς ἀνέπτυξε δι' ὀλίγων τοὺς λόγους, δι' οὓς φοβεῖται αὐτόν. «Ὁ πρῶτος τούτων, εἶπεν, εἶνε, ὅτι ἂν ὁ χωρισμὸς ἀποβῇ πολιτικὸν ζήτημα, ὡς καὶ θὰ ἀποβῇ, θὰ ἔχωμεν ἐπὶ ἀόριστον χρονικὸν διάστημα, θὰ ἔχωμεν καὶ πάλιν τὴν συνάφειαν ἐκείνην πολιτικῆς καὶ θρησκείας, ἥτις βλάπτει, νομίζω, περισσότερον παντὸς ἄλλου τὸν πολιτικὸν ἡμῶν βίον. Ἕτερος λόγος εἶνε ὁ ἑξῆς Νομίζω, ὅτι ἔχω δίκαιον φρονῶν, ὅτι ἡ περιεκτικότης ἐκείνη, τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο τοῦ συμβιβασμοῦ, ὅπερ ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας ὑπῆρξε τὸ γνώρισμα τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ἐπ' ἀγαθῷ αὐτῆς εἶνε κάτι τι, τὸ ὁποῖον ἀξίζει νὰ διατηρηθῇ ἐν

τῇ ἐθνικῇ ζωῇ. Διότι σημειώσατε, ὅτι, ἂν ἀπολεσθῇ, οὐδεμία δύναμις θὰ δυνηθῇ ποτε νὰ δημιουργήσῃ μίαν τοιαύτην Ἐκκλησίαν. Θὰ ἔχητε ἄλλας Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ποτὲ πλέον μίαν ὁμοίαν πρὸς αὐτήν. Πόσα μέλη τῆς Βουλῆς ταύτης πιστεύουσιν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία θὰ ἐπιζήσῃ μετὰ τὸν χωρισμόν; Τὸ κατ' ἐμέ, ὡς εἶπον, τὸ γνώρισμα τῆς Ἐκκλησίας εἶνε ἡ περιεκτικότης αὐτῆς ὡς περιλαμβανούσης ἐν ἑαυτῇ πρόσωπα διαφόρων τύπων. Ἀλλ', ἂν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις μὴ ὑποστῇ μεταβολήν τινα, ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ἡ διαμάχη αὕτη θὰ ἐπαναρχίσῃ ἐν μιᾷ ἀνεξαρτήτῳ πλέον Ἐκκλησίᾳ. Δὲν δύναμαι νὰ εἴπω ποία τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μερίδων θὰ ἐκδιώξῃ τὴν ἄλλην· ἀλλ' ἐνδέχεται νὰ ἔχωμεν ἐν τέλει δύο ἢ τρία σώματα ἀντὶ τῆς **περιεκτικότητος.** Διερωτῶμαι· θὰ βοηθήσῃ τοῦτο τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους; Εἶμαι ἠναγκασμένος ν' ἀπαντήσω. Ὄχι! Ἐπανερχόμενος λοιπὸν εἰς τὸ πρῶτόν μου ἐρώτημα, ποία ψῆφος θὰ βοηθήσῃ περισσότερον τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους λέγω, ὅτι τὸ κατ' ἐμὲ ἀναφανδὸν καὶ συμφώνως πρὸς τὴν συνείδησίν μου ἀπεφάσισα νὰ ψηφίσω ὑπὲρ τοῦ Νομοσχεδίου».

Ζητωκραυγαὶ ἐκάλυψαν τὸν λόγον τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ὁμόθυμος δὲ ὁ τύπος τὴν ἐπομένην ἀνεγνώρισεν, ὅτι ἡ ἀγόρευσις αὐτοῦ ἦτο ἡ σπουδαιοτάτη ὅσων ἐγένοντο ὑπὲρ τῆς ἐπιψηφίσεως τοῦ Νομοσχεδίου. Ὑπῆρξαν μάλιστα οἱ ἰσχυρισθέντες, ὅτι, ἂν ἀμέσως μετὰ τὸν λόγον τοῦ Πρωθυπουργοῦ ἐπηκολούθει ἡ ψηφοφορία, ἡ ψῆφος τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων θὰ ἀπέβαινεν ὑπὲρ τοῦ Ν. Ε. Ἀλλὰ τὴν ἐντύπωσιν ἐκ τοῦ πρωθυπουργικοῦ λόγου ἤμβλυνε πολὺ ὁ ἐπακολουθήσας λόγος τοῦ Sir Inskip, Solicitor general, τοῦ ὁποίου ἡ θρησκευτικὴ θέρμη ἐπηρέασε τοὺς βουλευτὰς ζωηρῶς χειροκροτήσαντες αὐτόν. Ὁ ῥήτωρ ὑπέδειξεν, ὅτι οἱ Ἐπίσκοποι ὀφείλουσι νὰ ἐπαναφέρωσι τὸ Ν. Ε. εἰς τὸ Κοινοβούλιον **ἄνευ τῆς νέας θείας Κοινωνίας** καὶ **ἄνευ τῆς Διατηρήσεως** καὶ ἐπέμεινεν ἰδιαιτέρως ἐπὶ τῆς τελευταίας ταύτης. «Κατ' ἐμέ, εἶπε, τὸ πραγματικὸν ζήτημα δὲν εἶνε τὸ Ν. Ε. ὡς ὅλον. Τὰ 99 ἑκατοστὰ τοῦ Βιβλίου δύνανται νὰ παρουσιασθῶσιν αὔριον πρὸ τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τῶν Ἐπισκόπων καὶ οὐδεμία κατ' αὐτοῦ ἀντίστασις θὰ δειχθῇ ὑπὲρ τῆς μεγάλης μάζης τοῦ Βρεττανικοῦ λαοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας. Ὁ μέγας ἀγὼν διεξήχθη περὶ τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ Βιβλίου, τὸ βραχὺ τὴν ἔκτασιν, ἀλλὰ σπουδαιότατον, ὅπερ σχετίζεται πρὸς τὴν Θείαν Κοινωνίαν. Δεχόμεθα, ὅτι ὅλοι εἶνε σύμφωνοι ὡς πρὸς τὸ λοιπὸν τοῦ Βιβλίου μέρος. Ἡ σπουδαιότης ἄρα τοῦ ζητήματος δὲν κεῖται εἰς τοῦτο, ἂν ἡ Βουλὴ θὰ παράσχῃ τὴν ὀφειλομένην ἐλευθερίαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀγγλίας, ὅπως συντάξῃ τὸ ἴδιον αὐτῆς Εὐχολόγιον· ἡ σπουδαιότης κεῖται εἰς τοῦτο μόνον, ἂν ἡ Βουλὴ εἶνε πρόθυμος νὰ ἴδῃ τὴν Κρατικὴν

'Εκκλησίαν ὁμολογοῦσαν διδασκαλίας, τὰς ὁποίας τινὲς ἐξ ἡμῶν διακρίνουσιν ἐνυπαρχούσας ἐν τῇ πράξει τῆς Διαρκοῦς Διατηρήσεως. Πιστεύω αὐθεντικῶς, ὅτι διὰ τῆς πράξεως αὐτῆς ἐπέρχεται θεμελιώδης μεταβολὴ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς 'Εκκλησίας. Ἡ πρᾶξις αὕτη τῆς Διατηρήσεως δὲν ἐπαρουσιάσθη εἰς ἡμᾶς ὡς ζήτημα ἀρχῆς ἢ διδασκαλίας, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ζήτημα σκοπιμότητος. Πρέπει νὰ ἀντιμετωπίσωμεν τὰ γεγονότα. Ὑπάρχουσιν ἐν τῇ 'Εκκλησίᾳ τῆς 'Αγγλίας οἱ ἐπιθυμοῦντες ἀπροκαλύπτως μεταβολὴν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καὶ δὲν θὰ ἱκανοποιηθῶσιν ἕως ὅτου ἡ μεταβολὴ αὐτὴ καταστῇ νόμος. Ἂν ἡ Βουλὴ δὲν πεισθῇ, ὅτι ἡ Διαρκὴς Διατήρησις εἶνε ἐπιθυμητὴ καθ' ἑαυτήν, διότι αὐτὴ εἶνε ἡ ὀρθὴ καὶ ἡ νῦν ἐν χρήσει πρᾶξις ἐσφαλμένη, δὲν δύναμαι ἢ νὰ θεωρῶ τὴν ἐπιψήφισιν τῆς προτάσεως ὡς ὑποχώρησιν εἰς ἐκείνους, οἵτινες ὑπῆρξαν παραβάται τοῦ Νόμου. Φέρομεν ἄρα αὐτοὺς ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ νόμου καὶ τῆς τάξεως παραχωροῦντες εἰς αὐτοὺς ὅλα ἐκεῖνα διὰ τὰ ὁποῖα, ὡς εἶπεν ὁ 'Επίσκοπος Λονδίνου, ἔχουσιν ἀγωνισθῇ».

Ὅταν ὁ ῥήτωρ ἐκάθησεν, ἠκούσθησαν φωναὶ «ψηφοφορία», ἀλλ' ὁ λόγος ἐδόθη ἀκόμη καὶ εἰς τὸν ὑπέρμαχον τοῦ Ν. Εὐχολογίου Λόρδον Wolmer, ὅστις οὐχὶ κατὰ πάντα ἐπιτυχῶς ἀνεκεφαλαίωσε τὰ προσαχθέντα ὑπὲρ τῆς ἐπιψηφίσεως αὐτοῦ ἐπιχειρήματα. Μετ' ὀλίγας λέξεις τοῦ βουλευτοῦ Jones εἰπόντος, ὅτι ὁ λαὸς ἐνδιαφέρεται περισσότερον περὶ τοῦ **Βιβλίου τῶν ἐσόδων** (Rent-book) ἢ περὶ τοῦ **Βιβλίου τῶν προσευχῶν** (Prayer-book) ἐπηκολούθησεν ἡ ψηφοφορία. Αὕτη διήρκεσεν ἐπὶ ἱκανὸν καὶ ὅταν ἐγνώσθη, ὅτι τὸ Νομοσχέδιον ἀπερρίφθη, ζωηραὶ καὶ συνεχεῖς ζητωκραυγαὶ ἀντήχησαν καὶ βουλευταί τινες ἐγερθέντες ἀπὸ τῶν ἑδρῶν αὐτῶν ἔσειον τὰς εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐντύπους Ἡμερησίας Διατάξεις τῆς Βουλῆς. Ἡ πλειονοψηφία, δι' ἧς τὸ Νομοσχέδιον ἀπερρίφθη, ὑπολογισθεῖσα κατ' ἀρχὰς εἰς 42, ὑπεβιβάσθη βραδύτερον εἰς 33 ἀκριβῶς ψήφους. Τὸ ἀπορριφθὲν Νομοσχέδιον κατὰ τὰ κρατοῦντα ἐν 'Αγγλίᾳ, τότε μόνον δύναται νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Βουλήν, ὅταν τροποποιούμενον διέλθῃ πάλιν ὅλα τὰ προκαταρκτικὰ τῆς ἀναθεωρήσεως στάδια, τὰ ὁποῖα διήνυσε καὶ τὸ τέως Νομοσχέδιον.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΑΓΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

[Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου]

Στ. 20. Δηλώσας τοῖς 'Αποστόλοις ὁ 'Ιησοῦς ὅτι ἡ πρὸς αὐτοὺς ἔλευσις Αὐτοῦ ἔσται ἀφορμὴ τῆς νέας ζωῆς αὐτῶν (**ζήσεσθε.** στ. 19) ἐπισυνάπτει νῦν καὶ τὴν βαθυτέραν αἰτίαν τῆς ζωῆς ταύτης. 'Εν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, τῇ τῆς ἐλεύσεως δηλ. Αὐτοῦ, θὰ γνωρίσωσιν οἱ 'Απόστολοι, ὅτι 'Εκεῖνος ἐν τῷ Πατρί, καὶ κατ' ἀναγκαίαν ἀκολουθίαν, ὅτι ὁ Πατὴρ ἐν Αὐτῷ, ἐνεργῶν καὶ ἀποκαλυπτόμενος. 'Η γνῶσις αὕτη, εἰς ἣν θὰ καταστῶσιν ἱκανοὶ νὰ ἐγκύψωσιν οἱ 'Απόστολοι μόνον κατὰ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἔλευσιν τοῦ 'Ιησοῦ, ἔσται ὁ θεμελιώδης λόγος καὶ ὁ οὐσιώδης ἅμα χαρακτὴρ καὶ τὸ γνώρισμα τῆς νέας τῶν 'Αποστόλων ζωῆς. (Πρβλ. ΙΖ΄ 3). 'Επὶ τούτοις, κατὰ τὴν περαιτέρω δήλωσιν τοῦ 'Ιησοῦ, κατὰ τὴν αὐτὴν ταύτην ἐξόχως σημαντικὴν ἡμέραν θὰ γνωρίσωσιν οἱ 'Απόστολοι καὶ τὴν ἀνάλογόν πως χαρακτῆρα ἔχουσαν ἰδιαιτέραν ὅλως ἐσωτερικὴν καὶ οἰκείαν σχέσιν καὶ κοινωνίαν, ἐν ᾗ εἰσῆλθον οὗτοι πρὸς τὸν 'Ιησοῦν διὰ τῆς εἰς Αὐτὸν ὡς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρα τῶν ἀνθρώπων πίστεως αὐτῶν. "Οτι δὲ καὶ ἡ γνῶσις αὕτη ἀποτελέσει ἀπαραίτητον καὶ οὐσιῶδες στοιχεῖον τῆς νέας ζωῆς αὐτῶν οἴκοθεν φανερόν. Τίς ἡμέρα δέον νὰ νοηθῇ ὑπὸ τὴν δηλουμένην διὰ τῆς φράσεως τοῦ 'Ιησοῦ **ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ** ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν συμφραζομένων, καὶ δὴ ἐκ τῆς ἑρμηνείας τῶν στ. 18. 19. Κατὰ τὰς ἐκεῖ δηλωθείσας ἐκδοχὰς ὑπὸ τὴν ἐν λόγῳ ἡμέραν νοεῖται ἡ τῆς ἀναστάσεως τοῦ 'Ιησοῦ, ἢ ἡ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ 'Αγ. Πνεύματος, ἢ ἡ τῆς δευτέρας τοῦ 'Ιησοῦ παρουσίας. 'Εν σχέσει πρὸς τὴν ἔκφρασιν **ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν ὑμῖν** ὁ ἱ. Χρυσ. παρατηρεῖ: «'Επὶ μὲν οὖν τοῦ πατρὸς οὐσίας ἐστίν· ἐπὶ δὲ αὐτῶν ὁμονοίας καὶ βοηθείας τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸ εἰρημένον». ('Ομ. Θεοφ. καὶ Ζιγ.). 'Αλλ' ὁ Θεοφ. παραθέτει καὶ ἑτέραν γνώμην, ἀναφερομένην ἀκριβῶς εἰς τὴν ἐσωτερικήν, τὴν μυστικὴν κοινωνίαν τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῶν εἰς Αὐτὸν πιστευόντων. «Καὶ ἄλλως δὲ ἐν ὑμῖν εἰμὶ ὡς κεφαλὴ ἐν τοῖς μέλεσι, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοὶ ὡς μέλη τῇ κεφαλῇ».

Στ. 21. Ἐπανέρχεται ὁ Ἰησοῦς τονίζων καὶ ἀναδεικνύων ἐπὶ μᾶλλον τὴν βραχὺ πρότερον (στ. 15) διατυπωθεῖσαν ὑπ' Αὐτοῦ ἰδέαν τῆς ἐν τῇ τηρήσει τῶν ἐντολῶν Αὐτοῦ καὶ μόνῃ ταύτῃ ἀληθοῦς ἐκδηλώσεως τῆς πρὸς Αὐτὸν ἀγάπης. Ἐπανέρχεται δὲ εἰς τὴν ἰδέαν ταύτην, ὅπως ἐπισυνάψῃ καὶ τὸ δίκην ἀνταποδόματος μέλλον νὰ ἐπακολουθήσῃ τῇ οὕτως ἀληθῶς μελλούσῃ νὰ ἐκδηλωθῇ ἀγάπῃ τῶν Ἀποστόλων (καὶ τῶν πιστῶν καθόλου) χάρισμα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν νέαν ἐπαγγελίαν Αὐτοῦ (τοῦ Ἰησοῦ). **Ὁ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρός μου καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμ.** Τῇ ἐν τῇ τηρήσει τῶν ἐντολῶν Αὐτοῦ ἐκδηλουμένῃ ἀγάπῃ ἐπαγγειλάμενος τέως (στ. 15, κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν ἐκδοχήν, τὴν συνδέουσαν τὸν στ. τοῦτον πρὸς τὰ ἑπόμενα) ὁ Ἰησοῦς τὴν ἀποστολὴν τοῦ Παρακλήτου (ὡς ἀμοιβήν τινα καὶ ἀνταπόδομα), περὶ οὗ κατ' οὐσίαν ὁ λόγος δι' ὅλων τῶν μέχρι τοῦ παρόντος στίχου, καὶ δὴ καὶ ἐν οἷς (κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν γνώμην) ὁ λόγος περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἰησοῦ (**ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς**) καὶ περὶ τῆς θεωρίας Αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων, τῇ αὐτῇ ταύτῃ ἀγάπῃ οὕτω ἐκδηλουμένῃ ἐπαγγέλλεται νῦν (κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν καὶ πιθανωτέραν γνώμην) ὡς ἀνταπόδομα ἐπίσης τὴν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι κοινωνίαν οὐ μόνον Αὐτοῦ τούτου (τοῦ Ἰησοῦ **ἀγαπήσω αὐτόν, ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν.** (Πρβλ. στ. 20) **ὑμεῖς ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν ὑμῖν),** ἀλλὰ καὶ τοῦ Πατρός. Οὕτω κλιμακηδὸν ἡ ἐν τῇ τηρήσει τῶν ἐντολῶν τοῦ Ἰησοῦ ἐκδηλουμένη ἀγάπη τῶν πιστῶν ἀνάγει αὐτοὺς μέχρι τῆς ἐν ἀγάπῃ κοινωνίας πρὸς αὐτὴν τὴν κορυφὴν ἐν τῇ Θεότητι, τὸν Οὐράνιον Πατέρα. Τῶν νεωτέρων Ἐξηγητῶν τινες ἐν τῷ **ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρός μου καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω Αὐτὸν καὶ ἐμφ. αὐτῷ ἐμαυτόν,** ἐμβλέπουσι νοουμένην οὐχὶ τὴν διατυπωθεῖσαν, πράγματι καὶ κατ' οὐσίαν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι τελεσιουργουμένην, κοινωνίαν τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν πιστῶν καθόλου πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα καὶ τὸν Ἰησοῦν, ὡς καὶ τὴν ἐν Αὐτῷ (τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι) ἐπίσης ἐμφάνισιν τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλὰ καθαρῶς ἀτομικήν τινα καὶ προσωπικὴν τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἰησοῦ κοινωνίαν τοῖς πιστοῖς, καὶ ἐμφάνισιν του Ἰησοῦ, ἐσωτερικὴν ἢ ἐκφαινομένην ἐν ἔργοις δυνάμεως, ὑπ' Αὐτῶν τελουμένοις καὶ ἐν τῇ ἀρωγῇ καὶ προστασίᾳ αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἐξηγηταὶ (ὃν τρόπον καὶ τῶν νεωτέρων τινὲς) ἐν τῷ **ἐμφανίσω** ἐμβλέπουσι τὴν σημασίαν, ἣν ἀποδίδουσιν οὗτοι εἰς τὸ **ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς** (στ. 18), ἀναφέρουσι δηλ. αὐτὸ εἰς τὰς μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐμφανίσεις τοῦ Ἰησοῦ. «Προλέγει αὐτοῖς ὅτι ἐμφανισθήσεται, ἵνα μὴ φάντασμα αὐτὸν δόξωσι, καὶ ἅμα διεγείρει αὐτοὺς εἰς τὸ τηρεῖν τὰς Αὐτοῦ ἐντολάς, εἰδότας ὅτι τοῖς τηροῦσι ταύτας ἐμφανίζεται». Θεοφ. Ὁμ. Χρυσ. καὶ Ζιγ. σημειούμενος γενικώτε-

ρον. «**Ἐμφανίσω ἐμαυτόν.** Ποτὲ μὲν ἀνθρωποπρεπῶς, ποτὲ δὲ δι' ἐλλάμψεως». Ἐπίσης δὲ προκειμένου περὶ τῆς ἐπαναλήψεως ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ τῆς ἰδέας τῆς ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν ἐντολῶν Αὐτοῦ ἐκδηλώσεως τῆς πρὸς Αὐτὸν ἀγάπης ἐπανέρχονται οὗτοι εἰς τὴν καὶ ἀνωτέρω (στ. 15) διατυπωθεῖσαν αἰτιολογίαν αὐτῶν ἔχουσαν συντόμως παρὰ τῷ Ζιγ. οὕτω: «Ἐμφαίνει ὅτι τῆς ἀγάπης Αὐτοῦ σημεῖον οὐ τὸ ἀθυμεῖν ἐπὶ τῷ χωρισμῷ Αὐτοῦ». Ἀξιοσημείωτον οὐχ ἧττον ἐν σχέσει πρὸς τὴν κρατοῦσαν ἑρμηνείαν τοῦ **ἐμφανίσω** τὸ παρὰ τῷ ἱ. Χρυσ. (παρὰ τὴν δηλωθεῖσαν ἐκδοχὴν αὐτοῦ) πρὸς ἄλλοις σημειούμενον. «Διὰ τὸ τὰς ἐντολὰς τηρεῖν, λέγει ὅτι καὶ τὸ Πνεῦμα οὕτω μέλλει φαίνεσθαι». Οἱ τῶν Ἐξηγητῶν ἑρμηνεύοντες τὸ **ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς** ὡς ἀναφερόμενον εἰς τὴν δευτέραν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν, ἐν ὁμοίᾳ σημασίᾳ δέχονται καὶ τὸ **ἐμφανίσω** τοῦ παρόντος στίχου, ἐκφράζον κατ' αὐτοὺς τὴν ἐπακολουθοῦσαν τοῖς ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ ἔργοις τοῦ πιστοῦ πλήρη καὶ τελείαν ἐμφάνισιν Αὐτοῦ αὐτῷ ἐν Οὐρανοῖς.

Στ. 22. Ἡ δήλωσις τοῦ Ἰησοῦ ὅτι ἐμφανίσει Ἑαυτὸν τοῖς ἐν ἀγάπῃ τηρηταῖς τῶν ἐντολῶν Αὐτοῦ προκαλεῖ τὴν ἀπορίαν οὐχὶ ἑνὸς πάντως ἐκ τῶν Ἀποστόλων, καίπερ διατυπουμένην ὑπὸ μόνου τοῦ Ἰούδα (τοῦ υἱοῦ Ἰακώβου. Λουκ. ΣΤ' 16), τοῦ ἐπικαλουμένου Θαδδαίου (Μάρκ. Γ' 19). Ὁ Ἰούδας, ὃν τρόπον καὶ οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι, συμφώνως πρὸς τὰς ῥητὰς δηλώσεις τοῦ Ἰησοῦ (πρβλ. Λουκ. ΙΖ' 24) ἐπίστευε καὶ προσεδόκα τὴν δευτέραν ἐμφάνισιν Αὐτοῦ, τὴν καὶ ἀσυγκρίτως μᾶλλον ἔνδοξον καὶ πανηγυρικήν, ὡς μέλλουσαν νὰ ἔχῃ καθολικὸν χαρακτῆρα, οὐδαμῶς δὲ στενὸν καὶ περιωρισμένον, οἷος παρίστατο διὰ τῶν λόγων Αὐτοῦ (**ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς... ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν). Οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης.** Ὁ μὴ ἀναγκαῖος οὗτος προσδιορισμὸς τοῦ Ἰούδα, περὶ οὗ ἐνταῦθα ὁ λόγος, διότι ὁ Ἰσκαριώτης εἶχεν ἤδη κατὰ τὰ ἀνωτέρω ῥηθέντα ἐξέλθῃ (ΙΓ' 30), ἀφορμὴν ἔχει κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τὸ αἴσθημα τῆς ἀποστροφῆς πρὸς τὸν προδότην μαθητήν, πρὸς ὃν οὐδαμῶς ἔδει νὰ συγχυθῇ ὁ ἕτερος ὁμώνυμος Ἀπόστολος. **Τί γέγονεν ὅτι.** Ἱκανοὶ Ἐξηγηταὶ ἐμβλέπουσιν ἐν τῇ ἐκφράσει τὴν ἰδέαν, καθ' ἣν ὁ Ἰούδας ὑπέθεσε παρεμπεσὸν γεγονός τι ἰδιαίτερον, εἰς ὃ ὠφείλετο ὁ περιορισμὸς τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Ἰησοῦ, ἐξηγοῦσι δὲ τὸ **ὅτι** αἰτιολογικῶς. Ἄλλοι ἐξηγοῦσιν αὐτὸ ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ: εἰς ἐκεῖνο ὅτι, ὡς πρὸς τὸ ὅτι, ἀναφορικῶς τ. ἕ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἐξηγηταὶ καὶ νεώτεροί τινες ὑπολαμβάνουσιν, ὅτι ὁ Ἰούδας ὡμίλει περὶ τῶν μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐμφανίσεων. Ἀλλ' ἀπίθανον, ὅτι θὰ ἐξέπληττε τὸν Ἰούδαν ὁ περιωρισμένος χαρακτὴρ τῶν ἐμφανίσεων τούτων (πρβλ. Πράξ. Ι' 41). Ἄλλοι τῶν νεωτέρων Ἐξηγητῶν ἐμβλέπουσιν εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ Ἰούδα μεσ-

σιακὰς βλέψεις τῶν Ἀποστόλων κοσμικοῦ χαρακτῆρος. Ὁ Θεόφ. γράψας συμφώνως πρὸς τὴν κοινὴν τῶν ἀρχαίων ἐκδοχήν. «Ὁ Ἰούδας ἀπὸ πολλῆς δειλίας ἐνόμιζεν, ὅτι ἀποθανὼν ὁ Κύριος ὄναρ ἐμφανίσει ἑαυτὸν αὐτοῖς», προϊὼν μνημονεύει καὶ ἑτέρας γνώμης, καθ' ἣν «Τινὲς οὐκ ἀπὸ δειλίας φασὶ τὸν μαθητὴν Ἰούδαν, ἀλλ' ἀπὸ φιλανθρώπου γνώμης εἰπεῖν· ἠβούλετο γὰρ μὴ μόνοις τοῖς μαθηταῖς ὑπάρχειν τὴν ἐκ τῆς ἐπιφανείας ὠφέλειαν, ἀλλὰ καὶ παντὶ τῷ κόσμῳ».

Στ. 23. Ὁ Ἰησοῦς ἀπαντᾷ τῷ Ἰούδᾳ ἐπιμένων καὶ ἐπαναλαμβάνων τοὺς ὅρους, ὑφ' οὓς καὶ μόνους εἶνε δυνατὴ ἡ ἐμφάνισις Αὐτοῦ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Οὕτω καθίστη σαφῶς δῆλον αὐτῷ τε καὶ παντὶ ὁμόφρονι αὐτοῦ, ὅτι ἡ περὶ ἧς ὡμίλει ἐμφάνισις Αὐτοῦ δὲν ἦτο προωρισμένη διὰ πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ μόνον διὰ τοὺς δυναμένους καὶ θέλοντας νὰ ἐκπληρώσωσι τοὺς δι' αὐτὴν ἀναγκαίους ὅρους. Ἦτο αὕτη ἄρα μερικὴ καὶ ἀτομική, οὐχὶ δὲ γενικὴ καὶ καθολική. **Τὸν λόγον μου τηρήσει.** Κατ' οὐσίαν ταὐτόσημον πρὸς τὸ **τηρήσει τὰς ἐντολάς μου** (Στ. 15. 21). Πρβλ. Η΄ 51. **Ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν.** Οὐχ ἧττον δὲ ὡς εἰκός, ἅτε Αὐτὸς ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν Αὐτῷ (Ι΄ 38, ΙΔ΄ 10); καὶ ὁ Ἰησοῦς αὐτὸς (ἀγαπήσει τὸν τηροῦντα τὸν λόγον Αὐτοῦ). Μνημονεύει δὲ τῆς ἀγάπης τοῦ Πατρός, ὅπως οὕτω παραστήσῃ συμφανεστέραν τὴν σημασίαν καὶ σπουδαιότητα τῆς τηρήσεως τοῦ λόγου Αὐτοῦ (τοῦ Ἰησοῦ) ὡς ὅρου τῆς ἐμφανίσεως Αὐτοῦ καὶ προβάληται ὅλον τὸ εὖρος καὶ πλάτος τῆς ἐμφανίσεως ταύτης, ἣν χαρακτηρίζει νῦν διὰ τῶν λέξεων **πρὸς αὐτὸν** (τὸν τηροῦντα τὸν λόγον τοῦ Ἰησοῦ) **ἐλευσόμεθα** (Πατὴρ καὶ Υἱὸς) **καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν.** Τί ὑπὸ τὰς λέξεις ταύτας ἀκριβῶς δέον νὰ νοηθῇ, ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν συμφραζομένων καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης ἢ ἄλλης ἐκδοχῆς αὐτῶν. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους Ἐξηγητὰς ὁ λόγος καὶ ἐνταῦθα περὶ τῶν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ ἐμφανίσεων Αὐτοῦ τοῖς Ἀποστόλοις. «Συνεχῶς αὐτοῖς λέγει ὅτι φανεῖται» (Χρυσ.). «Οἱ γὰρ ὄνειροι, φησίν, οὐ παραμένουσι· ἐγὼ δὲ ἐμφανιζόμενος παραμενῶ μετὰ τοῦ Πατρὸς· οὐκ ἄρα ὀνειρώδης ἔσται ἡ ἐπιφοίτησίς μου. Προλέγει δὲ αὐτοῖς ὅτι ἐμφανισθήσεται, ἵνα μὴ φάντασμα αὐτὸν δόξωσι». Ὁμ. καὶ ὁ Ζιγ. σημειούμενος. «Ἐμφανισθήσομαι ὡς ὁ Πατήρ μου καὶ οὐχ ὡς οἱ νεκροί». Οὐχ ἧττον ὅ τε Ζιγ. προστίθησιν ἀμέσως. «Καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν, οἰκοῦντες ἐν αὐτῷ θεοπρεπῶς, ὅπερ ὀνειράτων οὐκ ἔστι», καὶ ὁ Θεοφ. προϊὼν ἐπίσης γράφει. «Ἐν τῷ φυλάσσοντι τὰς ἐντολάς ἐστιν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἀλλ' οὐχ ὥσπερ ἐν τῷ Υἱῷ, οὕτω καὶ ἐν τούτῳ· ἐν Υἱῷ μὲν γὰρ φυσικῶς, ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δὲ σχετικῶς», ἅπερ δηλοῦσιν, ὅτι, ἂν μὴ τὸ ἐλευσόμεθα, ἀλλά γε τὸ **ἐν αὐτῷ μονὴν ποιήσομεν**

ὅ τε Θεοφ. καὶ ὁ Ζιγ. ἐξηγοῦνται ἐν ἀναλόγῳ πως πρὸς τὰς κυριωτέρας νεωτέρας ἐκδοχάς, τὰς ἐν τῷ **ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς** (στ. 18) καὶ **ἐμφανίσω** (στ. 21) μνημονευθείσας, ἐν τῇ σημασίᾳ δηλ. πνευματικῆς ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι παρουσίας (ἐν τοῖς τηρηταῖς τοῦ λόγου τοῦ Χριστοῦ) Αὐτοῦ τούτου καὶ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς ἢ (κατ' ἄλλην ἧττον συνήθη ἐκδοχὴν) παρουσίας Αὐτῶν παρ' αὐτοῖς ἐν ἀγάπῃ καὶ προστασίᾳ κατὰ τὰ Ἐξ. ΚΕ' 8. ΚΘ' 45. Λευϊτ. ΚΣΤ' 11 κ. ἑξ. Ἰεζ. ΛΖ' 26 κ. ἑξ. Ὅσοι τῶν Ἐξηγητῶν τὰς ῥηθείσας φράσεις **ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς** καὶ **ἐμφανίσω** ἀναφέρουσιν εἰς τὴν δευτέραν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν, κατ' ἀνάλογον τρόπον ἐξηγοῦνται καὶ τὰς ἐν τῷ παρόντι **πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα** καὶ **μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν**, ὡς ἐκφραζούσας τὴν τελειωτικὴν μακαρίαν κοινωνίαν τῶν πιστῶν τῷ Θεῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ Αὐτοῦ, μέλλουσαν νὰ ἐπακολουθήσῃ τῇ ἐνδόξῳ Αὐτοῦ ἐπιφανείᾳ. **Ὁ μὴ ἀγαπῶν με τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ** καὶ κατ' ἀκολουθίαν καθίσταται ἀνίκανος καὶ ἀνάξιος, ὅπως ἐμφανίσω αὐτῷ Ἐμαυτόν, ὅπως ἔλθω μετὰ τοῦ Πατρός μου καὶ ποιήσωμεν μονὴν παρ' αὐτῷ. Τὰς λέξεις ταύτας ὁ ἱ. Χρυσ., ὃν τρόπον καὶ οἱ νεώτεροι, συνάπτουσι πρὸς τὰ ἑπόμενα.

Στ. 24. Εἰπὼν περὶ τῆς ἐν ἀγάπῃ τηρήσεως τοῦ λόγου Αὐτοῦ (στ. 23), ὡς ἀπαραιτήτου ὅρου τῆς ἐμφανίσεως καὶ κοινωνίας Αὐτοῦ καὶ τοῦ Πατρὸς μετὰ τῶν ἀνθρώπων δικαιολογῶν τὴν ἐπὶ τῇ τηρήσει τοῦ λόγου Αὐτοῦ κοινὴν ταύτην ἐμφάνισιν καὶ κοινωνίαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ ἐπαναλαμβάνει τὴν οὐχ' ἅπαξ γενομένην δήλωσιν καὶ διαβεβαίωσιν τοῖς Ἀποστόλοις (Γ' 34. Ζ' 16. Η' 38. ΙΒ' 49), ὅτι ὁ λόγος, ὃν ἤκουον, διὰ τὴν κοινότητα τῆς φύσεως μετὰ τοῦ Πατρὸς δὲν ἦτο Αὐτοῦ (ἢ μᾶλλον δὲν ἦτο Αὐτοῦ μόνου), ἀλλὰ τοῦ πέμψαντος Αὐτὸν Πατρὸς (καὶ τοῦ πέμψαντος τ. ἔ. Αὐτὸν Πατρός, κοινωνοῦντος διὰ τοῦτο ἐξ ἴσου τῷ Υἱῷ μετὰ τῶν τηρητῶν αὐτοῦ). **Ὁ λόγος (ὃν ἀκούετε).** Περιληπτικῶς ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἀμέσως ἀνωτέρω **τοὺς λόγους μου.** Ὁ ἱ. Χρυσ. σημειοῦται· «Πῶς δὲ σὸς (ὁ λόγος) καὶ οὐ σός; τ. ἔ. Οὐδὲν ἔξω τοῦ Πατρὸς φθέγγομαι οὐδὲ ἴδιόν τι ἄλλο παρὰ τὸ δοκοῦν Αὐτῷ». Ὁ Θεοφ. «Ὁ λόγος τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πατρός ἐστι».

Στ. 25-26. Πρὸς τὰ τέως (ἀπὸ τοῦ ΙΓ' 31) λεχθέντα ὑπ' Αὐτοῦ, ἔτι ἐν τῇ γῇ ἐν μέσῳ τῶν Ἀποστόλων ὄντος, ἀντιπαρατίθησιν ὁ Ἰησοῦς τὴν μετὰ τὴν πρὸς τὸν Πατέρα ἀπομάκρυνσιν Αὐτοῦ διδακτικὴν ἐνέργειαν τοῦ ἐπαγγελθέντος Παρακλήτου. Ἡ διδακτικὴ αὕτη ἐνέργεια τοῦ Παρακλήτου ἔσται διττή, συμπληρωματικὴ τῶν ὑπ' Αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ διδαχθέντων καὶ ὑπομνηστικὴ αὐτῶν τούτων. Ἱκανοὶ Ἐξηγηταὶ πειρῶνται, ἵνα περιορίσωσι τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἐνέργειαν τοῦ Παρακλήτου εἰς μόνην τὴν ὑπόμνησιν· τὸ **ὑπομνήσει** ὡς διασαφητικὸν τοῦ **διδάξει.**

'Αλλ' ἤδη ὁ Θεοφ. σημειοῦται· «Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ ἐδίδαξε καὶ ὑπέμνησεν· ἐδίδαξε μὲν ὅσα οὐκ εἶπεν ὁ Χριστὸς αὐτοῖς, ὡς μὴ δυναμένοις βαστάσαι· ὑπέμνησε δὲ ὅσα εἶπε μὲν ὁ Ἰησοῦς, εἴτε δὲ δι' ἀσάφειαν, ἢ διὰ τὸ νωθὲς τοῦ λογισμοῦ οὐκ ἠδυνήθησαν κατασχεῖν τῇ μνήμῃ οἱ Ἀπόστολοι». Ὡς πρὸς δὲ τὴν πρόθεσιν, μεθ' ἧς ἐπανέρχεται ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν περὶ τοῦ Παρακλήτου λόγον ὁ αὐτὸς γράφει. «Ἐπειδὴ ἀσαφῆ τοῖς μαθηταῖς ἦσαν, ἵσα μὴ πάλιν ἐρωτῶσι . . . , (λέγει) πάντα διδαχθήσεσθε (ὑπὸ τοῦ Παρακλήτου)». Ἐπισυνάπτει δὲ καὶ τὸ «Οὐ τοίνυν χρὴ ὑμᾶς λυπεῖσθαι ἐπὶ τῇ ἀποχωρήσει μου» (Πρβλ. ἱ. Χρυσ.). **Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.** Ὡς ἐκ τῆς θείας Αὐτοῦ φύσεως. Κατ' ἄλλας ἐκδοχὰς ὡς ἀνῆκον τῷ Θεῷ Πατρί, ὅθεν καὶ ὑπ' Αὐτοῦ ἀποστελλόμενον, ἢ ὡς ἁγιάζον τοὺς πρὸς οὓς ἀποστέλλεται, κλπ. **Ἐν τῷ ὀνόματί μου.** «Ἀντ' ἐμοῦ», ἤδη ὁ Ζιγ. ὃν τρόπον καὶ τῶν νεωτέρων τινές. Ἄλλοι ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ : πρὸς ἀποκάλυψιν καὶ δόξαν τοῦ ὀνόματός μου, ὃν τρόπον ὁ Θεοφ. σημειούμενος· «Οὐδὲν ἀλλότριον ἐμοῦ διδάξει ὑμᾶς, οὐδὲ οἰκείαν δόξαν σφετερίσεται, ἀλλ' ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἐμῷ ἥξει, τ. ἔ. εἰς δόξαν τοῦ ἐμοῦ ὀνόματος, οὐχὶ τοῦ Ἐκείνου». Ἄλλοι : πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου μου (τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων). Ἄλλοι συμφώνως πρὸς τὸν στίχον 16 ἰσοδυνάμως πρὸς τὸ : κατὰ παράκλησίν μου. Καὶ ἄλλοι : τῇ μεσολαβήσει τοῦ ὀνόματός μου, οὗ χρῆσιν ἐν ταῖς αἰτήσεσιν αὐτῶν ποιήσονται οἱ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἑαυτοῖς ἐξαιτούμενοι. Ὁ Θεοδ. ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Ρωμ. Η΄ 9. 10 παραθέτει καὶ τοιαύτην τινὰ ἐξήγησίν τινων «Χριστὸν δηλ. τὸ Πνεῦμα ὠνόμασε». **Διδάξει. Ὑπομνήσει.** Πρβλ. Β΄ 22. ΙΒ΄ 16. ΙΣΤ΄ 12 κ. ἑ. Α΄ Ἰω. Β΄ 20, 27. **Διδάξει πάντα.** Τὰ πρὸς τὴν σωτηρίαν αὐτῶν (τῶν πιστῶν καθόλου) καὶ πρὸς τὸ ἀποστολικὸν ἔργον αὐτῶν χρήσιμα.

Στ. 27. Παραθαρρύνας καὶ ἐπαναπαύσας τοὺς Ἀποστόλοις, δι' ὧν ἐπὶ τῇ ἐπικειμένῃ ἐκ μέσου αὐτῶν ἀπομακρύνσει προέτρεψε καὶ ἐπηγγείλατο (στ. 1 κ. ἑ.) κρίνει οὐχ ἧττον ἀναγκαῖον ὁ Ἰησοῦς, ὅπως κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἀποθνησκόντων καταλίπῃ τοῖς Ἀποστόλοις ἀντὶ παντὸς ἄλλου τὴν εἰρήνην Αὐτοῦ «τὸ γλυκὺ (τοῦτο) καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα» (Ζιγ). **Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν.** Προσαγορεύων οὕτω καὶ οἱονεὶ ἀποχαιρετίζων τοὺς Ἀποστόλους κατὰ τὸν κοινὸν τρόπον τοῦ χαιρετίζειν παρ' Ἑβραίοις (πρβλ. Α΄ Βασ. Α΄ 17. Μρκ. Ε΄ 34. Λουκ. Ζ΄ 50. Πράξ. ΙΣΤ΄ 36. Γ΄ Ἰω. 15) ὁ Ἰησοῦς ηὔχετο ἢ μᾶλλον κατέλιπε καὶ μετεδίδεν αὐτοῖς (**δίδωμι**) ἀσυγκρίτως μεῖζον καὶ οὐσιωδέστερον τοῦ διὰ τῶν ἀναλόγων Ἰουδαϊκῶν χαιρετισμῶν καὶ εὐχῶν ἐμποιουμένου. Ὅθεν καὶ ἐπιφέρει Αὐτὸς Οὗτος λέγων, **οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν.** Οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι (**ὁ κόσμος**) εὐχόμενοι (**διδόντες**) τοῖς

ὁμοίοις αὐτοῖς εἰρήνην περιορίζονται εἰς κενοὺς λόγους, διότι καὶ ἔχοντες τυχὸν αὐτοὶ τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην (ἀτελῆ πάντοτε) δὲν δύνανται νὰ μεταδώσωσιν αὐτὴν τοῖς ἄλλοις. Ὁ Ἰησοῦς καὶ Αὐτὸς Οὗτος ἐκέκτητο (**εἰρήνην τὴν ἐμὴν**) τὴν ἀδιατάρακτον ἐσωτερικὴν γαλήνην, τὴν ὑπ' οὐδενὸς ἐξωτερικοῦ ἀντιξόου διαταρασσομένην (μαρτύριον ἐν ἄλλοις ὁ θάνατος Αὐτοῦ) καὶ νὰ μεταδώσῃ αὐτὴν ἠδύνατο. Ὅθεν ἐπιφέρει λέγων τοῖς Ἀποστόλοις **μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία μηδὲ δειλιάτω.** Μέτοχοι γενόμενοι τῆς εἰρήνης τοῦ Ἰησοῦ Αὐτοῦ οἱ Ἀπόστολοι οὐδένα πλέον λόγον εἶχον νὰ ταράσσωνται καὶ δειλιῶσι διὰ τὰ ἀναμένοντα αὐτοὺς κακά. Ἄλλοι τῶν Ἑρμηνευτῶν ἐμβλέπουσιν ἐν τῇ λέξει **εἰρήνη** πλέον τι, τὴν σωτηρίαν αὐτήν, τὴν διὰ τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ παρασκευασθεῖσαν ἢ ἄλλως τὴν διὰ τοῦ ἔργου τούτου ἀποκατασταθεῖσαν εἰρήνην μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων (Πρβλ. Ἐφ. Β΄ 14. ΚΟΛ. Α΄ 20 κλπ.). Ὁ ἱ. Χρυσ. λόγον ποιεῖται περὶ τῆς πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ πρὸς ἀλλήλους (ἐξωτερικῆς κυρίως εἰπεῖν) εἰρήνης. «Τί βλάπτεσθε ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου ταραχῆς, ἕως ἂν εἰρηνεύητε πρός με; οὐ γὰρ τοιαύτη αὕτη ἡ εἰρήνη. Ἡ μὲν γὰρ ἔξωθεν καὶ ἐπὶ κακῷ γίνεται πολλάκις καὶ ἀνόνητος· ἐγὼ δὲ δίδωμι τοιαύτην ὥστε μετ' ἀλλήλων εἰρηνεύειν, ὅπερ ὑμᾶς ἰσχυροτέρους ποιεῖ». Ὁμ. διὰ πλειόνων ὁ Θεοφ. Ὁμ. δὲ καὶ ὁ Ζιγ. ἐπισυνάπτων καὶ ἑτέραν γνώμην, ἀντιπροσωπευομένην καὶ ὑπὸ νεωτέρων Ἐξηγητῶν. «Ὁ μὲν κόσμος χρήματα καὶ κτήματα δίδωσι, τοῖς αὐτοῦ (οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσι, καταλείπει δηλ. χρήματα καὶ κτήματα) **ἐγὼ δὲ εἰρήνην δίδωμι ἐμοὶ τοῖς ἐμοῖς».**

(Ἕπεται συνέχεια)

† ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΣΑΡΔΕΩΝ ΚΑΙ ΠΙΣΙΔΙΑΣ
ΓΕΡΜΑΝΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΩΝ ΣΑΡΔΕΩΝ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΑΥΤΗΣ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

§ 4. *Ἡ κανονικὴ ἐξάρτησις τῆς Μητροπόλεως Σάρδεων.*

Μετὰ τὴν ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μ. γενομένην διαίρεσιν τοῦ κράτους εἰς τέσσαρας **μεγάλας ὑπαρχίας,** τὴν ὑποδιαίρεσιν αὐτῶν εἰς **διοικήσεις** καὶ τούτων εἰς **ἐπαρχίας**, ἡ **Ἀσιανὴ διοίκησις** περιελάμβανε πρώτην μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν αὐτῆς τὴν **ἐπαρχίαν Ἀσίας,** τὴν ἐπονομαζομένην καὶ **ἀνθυπατικὴν Ἀσίαν,** μετὰ πρωτευούσης τῆς πόλεως Ἐφέσου, καὶ τετάρτην τὴν **ἐπαρχίαν Λυδίας** μετὰ πρωτευούσης τῆς πόλεως Σάρδεων. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἔπαρχος τῆς Ἀσίας, ὁ καὶ ἄλλως **ἀνθύπατος** λεγόμενος, ἐθεωρεῖτο καὶ πολιτικὸς ἀρχηγὸς τῆς ὅλης Ἀσιανῆς διοικήσεως, ἦτο ἑπόμενον ὅπως καὶ ἡ Ἔφεσος θεωρῆται μητρόπολις τῆς τελευταίας ταύτης ἔχουσα καὶ ἰδίαν τινὰ διοικητικὴν προνομίαν ἐπὶ τῶν λοιπῶν τῆς διοικήσεως ἐπαρχιῶν [31]).

Τῇ ὡς ἄνω πολιτικῇ διαιρέσει στοιχοῦσα καὶ ἡ Ἐκκλησία ἀνεγνώ-

30) Πρακτικὸν τῆς Ἱ. Συνόδου 19 Μαρτίου 1921.

31) ***Ζώσιμος*** II. 33. –Migne τόμ. 107, σελ. 330.332 καὶ τόμ. 113 σελ. 146 —***Νικολάου Μιλάς***, ἐπισκόπου Ζάρας. Τὸ Ἐκκλ. Δίκαιον τῆς Ὀρθ. Ἀνατολ. Ἐκκλησίας· μετάφρασις ***Μελετίου Ἀποστολοπούλου***, Ἀθῆναι 1906, σελ. 418. — ***Φ. Βαφείδου***, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τόμ. Α΄, σελ. 292.— ***Δ. Κυριακοῦ*** Ἐκκλ. Ἱστορία τόμ. Α΄, σελ. 434.— Ἀρχιμ. ***Μελετίου Σακελλαροπούλου***, Ἐκκλ. Δίκαιον τῆς Ἀνατ. Ὀρθ. Ἐκκλησίας. Ἀθῆναι 1898, σελ. 162. Dictionnaire de Théol. Catol. t. III. 2 part. σελ. 1326.

ρισε τὴν ἰδιαιτέραν θέσιν τῆς ἐν Ἐφέσῳ ἐπὶ μέρους τοιαύτης ἔναντι τῶν ἐν τῇ αὐτῇ Ἀσιανῇ διοικήσει λοιπῶν ἐκκλησ/κῶν περιφερειῶν βεβαιώσασα τὰ δικαιώματα αὐτῆς ταῦτα γενικῶς μὲν διὰ τοῦ ς΄ κανόνος τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, εἰδικώτερον δὲ διὰ τοῦ β΄ κανόνος τῆς Β΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, καὶ ὀνομάσασα τὸν μητροπολίτην (Ἐφέσου) τῆς ἀνθυπατικῆς Ἀσίας ***ἔξαρχον τῆς ὅλης Ἀσιανῆς διοικήσεως*** [32]). Ἀλλ' ἡ τοιαύτη τῆς μητροπόλεως-ἐκκλησίας Ἐφέσου ἰδιάζουσα ἀπό γε πρεσβείων τιμῆς, *ἀλλὰ* καί τινος δικαιοδοσίας θέσις δὲν ἔθιγεν ἀναμφιβόλως καὶ τὰ ἰδιαίτερα κανονικὰ δικαιώματα τῶν λοιπῶν ἐν τῇ αὐτῇ διοικήσει μητροπόλεων-ἐκκλησιῶν (ἐπαρχιῶν), τοῦ αὐτοῦ β΄ κανόνος τῆς Β΄ Οἰκουμ. Συνόδου ἐν συναφείᾳ καὶ πρὸς τὸν ς΄ τῆς Α΄ ἐπιφέροντος: «***φυλαττομένου δὲ τοῦ προγεγραμμένου περὶ τῶν διοικήσεων κανόνος, εὔδηλον ὡς τὰ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἡ τῆς ἐπαρχίας σύνοδος διοικήσει, κατὰ τὰ ἐν Νικαίᾳ ὡρισμένα***». Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καθίσταται φανερόν, ὅτι καὶ ἡ μητρόπολις τῆς ἐπαρχίας Λυδίας (=ἡ Ἐκκλησία τῶν Σάρδεων), διὰ γενικώτερα μὲν ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα εἶχε τὴν κανονικὴν ἀναφορὰν καὶ ἐξάρτησιν αὐτῆς ἀπὸ τῆς μητροπόλεως τῆς ἀνθυπατικῆς Ἀσίας (=τῆς Ἐκκλησίας Ἐφέσου), παρὰ τοῦτο ὅμως εἶχε καὶ τὴν ἰδιαιτέραν αὐτῆς αὐτόνομον ἐκκλησιαστικὴν ὀργάνωσιν καὶ διοίκησιν, καθορίζουσα καὶ διέπουσα τὰ κατ' αὐτὴν διὰ τῆς ἐπαρχιακῆς συνόδου, προεδρευομένης ὑπὸ τοῦ πρώτου ἐπισκόπου τῆς ἐπαρχίας Λυδίας, ἤτοι τοῦ μητροπολίτου Σάρδεων.

Ἀλλ' ἡ τοιαύτη κανονικὴ τάξις τῶν πραγμάτων ἤρξατο διασαλευομένης εἰς βάρος μὲν τοῦ ἐπισκόπου Ἐφέσου, πρὸς ὄφελος δὲ τοῦ ἐπισκόπου Κων/πόλεως, καὶ πρότερον μέν, μάλιστα δὲ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου. Κατόπιν δηλ. προσκλήσεως ἐλθὼν οὗτος εἰς Ἔφεσον καὶ συγκαλέσας εἰς σύνοδον τοὺς ἐπισκόπους Λυδίας, τῆς κυρίως Ἀσίας, Καρίας καὶ Φρυγίας — ὄχι ὀλιγωτέρους τῶν 70 — διεκανόνισε τὰ κακῶς ἔχοντα πράγματα τῆς τε Ἐφεσιανῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἄλλων πλησιοχώρων, προβὰς ἅμα εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ Ἐφέσου Ἀντωνίνου διὰ

---

32) ***Ν. Μιλάς,*** ἔνθα ἀνωτέρω σελ. 426 καὶ 341. Ὅρα καὶ ἑρμηνείαν Βαλσαμῶνος εἰς θ΄ κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ΄ Οἰκουμεν. Συνόδου: ὁ μέντοι ἔξαρχος τῆς διοικήσεώς ἐστιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐχ ὁ ἑκάστης ἐπαρχίας μητροπολίτης, ἀλλ' ὁ τῆς ὅλης διοικήσεως μητροπολίτης. Διοίκησις δέ ἐστιν ἡ πολλὰς ἐπαρχίας ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ». Σύνταγμα Κανόνων ***Ράλλη*** καὶ ***Ποτλῆ.*** Ἀθῆναι 1852. τόμ. Β΄. σελ. 239.—Ἀρχιμ. ***Ἀποστ. Χριστοδούλου,*** Δοκίμιον Ἐκκλ. Δικαίου. Κων τολις 1896 σελ. 320·—***Δ. Κυριακοῦ*** ἔνθα ἀνωτέρω σελ. 433.—***Φ. Βαφείδου,*** Ἐκκλ. Ἱστορία Α΄ σελ. 292·— Histoire des Conciles par Ch. Hefele, traduction française. Paris 1907. t. II· 2 partie σελ. 820.—Diction. de Theol. Cathol. ἔνθα ἀνωτέρω σ. 1321 καὶ ἑξ.

τοῦ ἰδίου αὐτοῦ διακόνου Ἡρακλείδου ὡς καὶ εἰς τὴν καθαίρεσιν 13 ἐπισκόπων Λυδίας καὶ Φρυγίας [33]). Καὶ ἠκούσθησαν ἀναμφιβόλως καὶ τότε διαμαρτυρίαι διὰ τὴν τοιαύτην τοῦ ἐπισκόπου Κων/λεως ἐνέργειαν, διατυπωθεῖσαι μάλιστα σαφέστερον κατὰ τὴν ια΄ συνεδρίαν τῆς Δ΄ ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμεν. Συνόδου, ἐν ᾗ ρητῶς οἱ ἐπίσκοποι τῆς ἐξαρχίας Ἀσίας ἐπέμενον, ὅπως τοῦ λοιποῦ ὁ ἐπίσκοπος Ἐφέσου μὴ χειροτονῆται ὑπὸ τοῦ Κων/πόλεως· παρὰ τὴν ἀντίδρασιν ὅμως ταύτην ἐψηφίσθη ὁ κη΄ κανὼν τῆς αὐτῆς Συνόδου ὁρίζων : «**τοὺς τῆς Ποντικῆς καὶ τῆς Ἀσιανῆς καὶ τῆς Θρακικῆς διοικήσεως μητροπολίτας μόνους, ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἐπισκόπους τῶν προειρημένων διοικήσεων χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ προειρημένου ἁγιωτάτου θρόνου τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἁγιωτάτης ἐκκλησίας· δηλαδὴ ἑκάστου μητροπολίτου τῶν προειρημένων διοικήσεων μετὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων χειροτονοῦντος τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπους, καθὼς τοῖς θείοις κανόσι διηγόρευται· χειροτονεῖσθαι** δέ, **καθὼς εἴρηται, τοὺς μητροπολίτας τῶν προειρημένων διοικήσεων παρὰ τοῦ Κων/πόλεως ἀρχιεπισκόπου, ψηφισμάτων συμφώνων κατὰ τὸ ἔθος γινομένων καὶ ἐπ' αὐτὸν ἀναφερομένων**». Καὶ οἱ μὲν Παπικοὶ Λεγάτοι ἐπεζήτησαν τὴν ἀκύρωσιν τοῦ κανόνος τούτου, ὡς ψηφισθέντος δῆθεν κατόπιν βίας ἐξασκηθείσης ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων· ἀλλ' ἠκούσθησαν καὶ φωναὶ ἀπὸ μέρους αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὡς ἄνω κανόνος, μεταξὺ δ' ἄλλων καὶ τοῦ ἐπισκόπου Σάρδεων Φλωρεντίου εἰπόντος : «**οὐδεμία μοι ἀνάγκη ἐπήχθη, ἀλλ' ἑκουσίως ὑπέγραψα**», ὑπογράψαντος δὲ καὶ τὴν πρὸς τὸν Πάπαν Ρώμης Λέοντα σχετικὴν ἐπιστολὴν τῆς Συνόδου ταύτης [34]). Τὴν ἀπόφασιν

33) ***Θεοδωρήτου*** Ἐκκλησ. Ἱστορ. V c. XXVIII — Περὶ τοῦ ἁγίου Χρυσοστόμου μελέτη ὑπὸ ***Ἀγχιάλου Βασιλείου***, Ἀθῆναι 1902. σελ. 53. — ***Βασιλ. Στεφανίδου.*** Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἐκκλ. Ἱστορίαν καὶ τὸ Ἐκκλησ. Δίκαιον. Κων/πολις, 1921. σελ. 52. — ***Κ. Παπαρρηγοπούλου***, ἔνθα ἀνωτ., τόμ. Β΄ β΄ σελ. 246. — Ἱστορία τῆς Μ. Ἀσίας ***Θ. Κτενᾶ*** ὡς ἀνωτέρω, τόμ. Β΄, σελ. 345 — ***Φιλαρ. Βαφείδου***, ἔνθα ἀνωτέρω σελ. 293.— ***Δ. Κυριακοῦ***, ἔνθα ἀνωτ., σ. 437 καὶ ἑξῆς. — **Hefele,** ἔνθα ἀνωτέρω, σελ. 824. 825. 831—832.—Diction. de Theol. Catholique, ἔνθα ἀνωτέρω, σελ. 1323. 1326.

34) Mansi VII p. 445.—Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς συνοδικῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Ρώμης Λέοντα : «. . . . ***Τὸ γὰρ ἐκ πολλοῦ κρατῆσαν ἔθος, ὅπερ ἔσχεν ἡ Κωνσταντινουπολιτῶν ἁγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία*** εἰς τὸ χειροτονεῖν μητροπολίτας τῶν διοικήσεων τῆς τε Ἀσιανῆς, τῆς Ποντικῆς καὶ Θρακικῆς καὶ νῦν κατὰ συνοδικὴν ἐκυρώσαμεν ψῆφον, οὐ τοσοῦτον τῷ θρόνῳ Κωνσταντινουπόλεως τι παρέχοντες, ὅσον τοῖς μητροπολίταις τὴν εὐταξίαν πρυτανεύοντες, διὰ τὸ πολλοὺς πολλάκις, τελευτώντων τῶν ἐπισκόπων, ἀνακύπτειν θορύβους, ἀνηγεμονεύτων ὄντων τῶν ἐν αὐταῖς κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν συγχεόντων, ὅπερ οὐδὲ τὴν ὑμετέραν λέληθε

αὐτῆς ἀνεγνώρισεν ὀλίγον ἀργότερον καὶ ἡ ἐπαρχιακὴ Σύνοδος Λυδίας, ὡς φαίνεται ἐξ ἧς ἔγραψεν σχετικῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Λέοντα Α΄ (457—476) [35]).

Καὶ οὕτως ἡ Ἐκκλησία Σάρδεων, ὡς μητρόπολις τῆς ἐπαρχίας Λυδίας, διατηρήσασα κατὰ τὰ ἄλλα ἣν καὶ πρότερον ἐκέκτητο ἐσωτερικὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτοτέλειαν, εἶχε τοῦ λοιποῦ τὴν κανονικὴν αὐτῆς ἀναφορὰν πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, μάλιστα ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἐγκρίσεως τῆς ἐκλογῆς καὶ ἰδιαιτέρως τῆς χειροτονίας τοῦ ἑκάστοτε μητροπολίτου αὐτῆς. Ἡ ἐπελθοῦσα ἀργότερον ἐπὶ Βασιλίσκου (476) καὶ διὰ τοῦ μονοφυσίτου Ἀλεξανδρείας Τιμοθέου τοῦ Αἰλούρου ἐπιδιωχθεῖσα παραβίασις καὶ δὴ καὶ παντελὴς κατάργησις τῆς ὡς ἄνω συνοδικῆς διατάξεως ὀλίγον χρόνον διήρκεσε, ἅτε τοῦ Ζήνωνος ἀποδόντος μετ᾽ οὐ πολὺ τὴν ἰσχὺν εἰς τὸν κη΄ κανόνα τῆς Δ΄ Οἰκουμ. Συνόδου [36]), καίτοι προκειμένου περὶ δικαστικῶν πραγμάτων δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι δὲν ἐξέλιπε τέλεον καὶ πᾶσα σχέσις τῶν ἐπαρχιῶν (ἑπομένως: καὶ τῆς Λυδικῆς) πρὸς τὸν ἔξαρχον τῆς Ἀσιανῆς διοικήσεως, τὸν μητροπολίτην Ἐφέσου, ἐφ᾽ ὅσον ὁ θ΄ κανὼν τῆς αὐτῆς ὡς ἄνω Συνόδου ὥριζεν: «*εἰ δὲ πρὸς τὸν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας μητροπολίτην ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς ἀμφισβητοίη, καταλαμβανέτω τὸν ἔξαρχον τῆς διοικήσεως ἢ τὸν τῆς βασιλευούσης Κων/λεως θρόνον καὶ ἐπ᾽ αὐτῷ δικαζέσθω*». Ἐδικαιοῦτο κατὰ ταῦτα ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς τῆς ἐπαρχίας Λυδίας, ἔχων ἀγωγὴν κατὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ μητροπολίτου, νὰ ἀποταθῇ κατὰ προαίρεσιν καὶ πρὸς τὸν μητροπολίτην Ἐφέσου, ὡς ἔξαρχον τῆς Ἀσιανῆς διοικήσεως, ἐξαιτούμενος τὴν ἐκδίκασιν τῆς ὑποθέσεως αὐτοῦ. Τὸ προνόμιον τοῦτο τῆς μητροπόλεως Ἐφέσου φαίνεται τελείως καταργηθὲν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Βαλσαμῶνος, σχολιαστοῦ τοῦ ὡς ἄνω κανόνος, ἐνῷ τοὐναντίον ἡ ὑπαγωγὴ τῆς μητροπόλεως Σάρδεων ὑπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Κων/πόλεως φαίνεται σὺν τῷ χρόνῳ [illegible], κατόπιν μάλιστα καὶ

ἁγιότητα, μάλιστα τῶν Ἐφεσίων ἕνεκεν [illegible] ἡμῶν διενοχληθέντων». Mansi VI. σελ. 152.

35) Ὅρα τὴν συνοδικὴν ταύτην ἐπιστολὴν ἐν τῷ **παραρτήματι.**

36) *Φ. Βαφείδου* Ἐκκλησ. Ἱστορία τόμ. Α΄ σ. 243. — *Μ. Γεδεών*, Πατριαρχικοὶ Πίνακες. Κων/πολις 1890 σελ. 200—202. — *Εὐάγριος* Γ΄. 7. Τὸ ἀντεγκύκλιον τοῦ Ζήνωνος ὥριζεν «.....ἀποδοθῆναι καὶ τὰς ἐπαρχίας τῷ εὐλαβεστάτῳ καὶ ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ καὶ ἀρχιεπισκόπῳ Ἀκακίῳ, ὧν τὴν χειροτονίαν εἶχεν ὁ θρόνος ταύτης τῆς βασιλίδος καὶ ἐνδόξου πόλεως, δηλ. τῶν νῦν ὄντων θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων μενόντων ἐπὶ τῶν οἰκείων θρόνων, μηδενὸς δὲ τούτων προκρίματος γενομένου μετὰ τὴν τούτων τελευτὴν τῷ δικαίῳ τῆς χειροτονίας τοῦ εὐαγοῦς θρόνου ταύτης τῆς βασιλίδος καὶ ἐνδόξου πόλεως». — Ὅρα καὶ Dictionn. de Théol. Catholique t. III. 2 p. 1330.— ***Β. Στεφανίδου*** ἔνθα ἀνωτέρω, σελ. 56—59.

τῆς ἀπὸ τοῦ ιβ´ αἰῶνος ἐκλείψεως τοῦ συστήματος τῶν Ἐπαρχιακῶν Συνόδων [37].

§ 5. Ἡ ἐν τοῖς τακτικοῖς ἀναγραφὴ τῆς Μητροπόλεως Σάρδεων.

Ἡ τοιαύτη περὶ τὴν Ἐκκλησίαν Σάρδεων ἐπελθοῦσα κανονικὴ μεταβολὴ ἐπήνεγκε καὶ τὸν καθορισμὸν τῆς τάξεως αὐτῆς μεταξὺ τῶν λοιπῶν μητροπόλεων τοῦ Πατριαρχείου Κων/πόλεως, ὡς τοῦτο ἐξάγεται γενικῶς μὲν ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς Δ´ (451) καὶ Ε´ Οἰκουμενικῆς Συνόδου (553), ἐν οἷς ὁ Ἐπίσκοπος Σάρδεων ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν πρώτων [38], ἰδιαιτέρως δὲ ἐκ τῶν μετέπειτα ἀναφανεισῶν **ἐκθέσεων** (notitiae), τῶν ἄλλως καὶ **τακτικῶν** λεγομένων, ἐν αἷς ἀναγράφονται αἱ ἐπαρχίαι καὶ μητροπόλεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου.

Καὶ ἐν πρώτοις ἡ **«ἔκθεσις»**, ἡ λελανθασμένως ἀποδιδομένη τῷ ἱ. Ἐπιφανίῳ († 403), πράγματι δὲ συνταχθεῖσα τὸν ζ´ αἰῶνα (καὶ πιθανῶς περὶ τὸ τέλος τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρακλείου 610—641 μ. Χ.) ἀποτελεῖ τὴν πρώτην περισωθεῖσαν ἀναγραφὴν τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Πατριαρχείου Κων/πόλεως. Κατὰ ταύτην μεταξὺ τῶν 33 μητροπόλεων τοῦ θρόνου ἀναγράφεται **ἕκτη** ἡ τῶν Σάρδεων μετὰ τὰς μητροπόλεις Καισαρείας, Ἐφέσου, Ἡρακλείας, Ἀγκύρας καὶ Κυζίκου καὶ πρὸ τῶν μητροπόλεων Νικομηδείας, Νικαίας καὶ Χαλκηδόνος [39].

Ἀκολουθοῦσι τέσσαρες ἄλλαι **ἐκθέσεις**, ὧν ἡ μία ἀποδιδομένη ἀνακριβῶς τῷ ἱ. Φωτίῳ καὶ Λέοντι τῷ Σοφῷ, ἡ ἑτέρα ἀνωνύμως, ἡ τρίτη

---

37) Σχόλια Βαλσαμῶνος εἰς τὸν Θ´ κανόνα τῆς Δ´ Οἰκουμ. Συνόδου: «Τοῦτο δὲ τὸ τῶν ἐξάρχων προνόμιον σήμερον οὐκ ἐνεργεῖ· κἂν γὰρ λέγωνται ἔξαρχοί τινες τῶν μητροπολιτῶν, ἀλλὰ τοὺς ἐν ταῖς διοικήσεσιν ὄντας ἑτέρους μητροπολίτας οὐκ ἔχουσιν ὅλως ὑποκειμένους αὐτοῖς· Ἔοικεν οὖν ἑτέρους τινὰς εἶναι, κατὰ τοὺς τότε καιροὺς ἐξάρχους τῶν διοικήσεων· ἢ τούτους μὲν εἶναι, ἀπρακτῆσαι δὲ τὰ ὑπὸ τῶν κανόνων δοθέντα τούτοις προνόμια». Σύνταγμα Κανόνων Ρ. καὶ Π. τόμ. Β´, σελ. 239.

—Ὁ Ζωναρᾶς σχολιάζων τὰ περὶ τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων σημειοῖ: «νῦν δὲ πάντῃ τὸ τῶν συνόδων τούτων καταπεφρόνηται, ὡς μηδέποτε γίνεσθαι», ὁ δὲ Βαλσαμών: «τὰ μέντοι περιεχόμενα τῷ παρόντι κανόνι (ε´ τῆς Α´ ἐν Νικαίᾳ) οὐ διελήφθησαν παρ᾽ ἡμῶν ἐνταῦθα, ὡς μὴ ἐνεργοῦντα». Σύνταγμα Ρ. καὶ Π. τόμ. Β´, σ. 51. 126. 127.—*Β. Στεφανίδου*, ἔνθα ἀνωτέρω, σελ. 9. 11.

38) *Β. Στεφανίδου*, ἔνθα ἀνωτέρω, σελ. 49· 50. 53.

39) Ἀρχιμ. *Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου*, αἱ ἐπαρχίαι τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τοὺς μέσους χρόνους. Ἀθῆναι, 1923, σελ. 4.—**G. Parthey**, Hierοclis Synecdemus et Notitiae graecae episcopatum. Berolini 1866 σελ. 150. — Diction. de Théol. Cathol. t. III 2 partie σελ. 1348. — *Β. Στεφανίδου* ἔνθα τέρωἀνωσελ. 48.

πιθανῶς συνταχθεῖσα ἐπὶ Πατριάρχου Κων/πόλεως Νικηφόρου (806—815) καὶ ἡ τετάρτη κατὰ τὸν 9ον αἰῶνα ὑπό τινος ἐξ Ἀρμενίων Βασιλείου. Καὶ κατὰ τὰς ἀναγραφὰς ταύτας **ἕκτος** ἀναφέρεται ὁ Σάρδεων μετὰ τοὺς αὐτοὺς ὡς ἀνωτέρω μητροπολίτας καὶ πρὸ τῶν αὐτῶν μητροπολιτῶν [40]). Τὴν αὐτὴν αὐστηρῶς τάξιν τηροῦσι καὶ αἱ ἑξῆς **ἀναγραφαί** : α΄) ὁ καθορισμὸς τῆς σειρᾶς τῶν μητροπόλεων τοῦ Πατριαρχείου, τῶν αὐτοκεφάλων ἀρχιεπισκοπῶν καὶ τῶν ἐπισκοπῶν, ὁ διὰ συνόδου διενεργηθεὶς ὑπὸ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Πατριάρχου Νικολάου τοῦ Μυστικοῦ (901-907) [41]) β΄) ὁ ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου συνταχθεὶς κατάλογος («νέα τακτικὰ») [42]) γ΄) ἡ ἐπὶ Ἰ. Τσιμισκῆ γενομένη ἀναγραφὴ [43])—δ΄) ἡ μετὰ τὸ 1084 συνταχθεῖσα καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν ἑπομένως οὐχὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ ἀλλὰ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ (1081-1118) ἀνήκουσα «διατύπωσις ὅπως ἔχουσι τάξεως οἱ θρόνοι τῶν ἐκκλησιῶν τῶν ὑποκειμένων τῷ Πατριάρχῃ Κων/πόλεως» [44]) ε΄) ἡ κατόπιν διασκευῆς τοῦ ἔργου τοῦ ἀρχιμ. Νείλου Δοξαπατρῆ προελθοῦσα (μετὰ τὸ 1170, ἐπὶ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ 1143—1180) νέα ἀναγραφὴ τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Π/χείου [45])- ς΄) ἡ ἐπὶ Ἰσαὰκ τοῦ Ἀγγέλου (1186—1196) γενομένη ἀναθεώρησις τῆς ἐπὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ διενεργηθείσης διατάξεως τῶν ἐπαρχιῶν, ἰσχύσασα καὶ ἐπὶ Λατινοκρατίας [46]) καὶ ζ΄) ἡ ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου γενομένη κατὰ τὰ ἔτη 1261-70 νέα διάταξις τῶν ἐπαρχιῶν [47]).

Πρώτη ἡ «**ἔκθεσις**» Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου τοῦ γέροντος (1282—1328) εἶνε ἡ ἐπενεγκοῦσα μεταβολὴν εἰς τὴν θέσιν τῆς μητροπόλεως Σάρδεων σημειώσασα τὸν προκαθήμενον αὐτῆς **ὄγδοον** μετὰ τούς: Καισαρείας, Ἐφέσου, Νικομηδείας, Νικαίας, Ἡρακλείας, Ἀγκύρας καὶ Κυζίκου καὶ ἐπιτάσσουσα ἔνατον τὸν Χαλκηδόνος [48]). Ἐπακολουθεῖ δὲ

---

40) Ἀρχιμ. *Χρυσ. Παπαδοπούλου*, ἔνθα ἀνωτ., σελ. 5—6.—Georgii Cyprii Descriptio orbis romani, edit. H. Gelzer, Lipsiae 1890. σελ. 1.—Parthey, ἔνθα ἀνωτέρω, σελ. 56. 145.184. Σύνταγμα Κανόνων Ρ. καὶ Π. τόμ. Ε΄ σελ. 455. Diction. de Théol. Cathol. III, 2. σελ. 1369.

41) Ἀρχιμ. *Χρυσ. Παπαδοπούλου*, ἔνθα ἀνωτ., σελ. 8.—Diction de Théol. Catoli. III 2 σελ. 1369. 1370.

42) H. Gelzer, ἔνθα ἀνωτ., σελ. 57.

43) Ἀρχιμ. *Χρυσ. Παπαδοπούλου*, ἔνθα ἀνωτ., σελ. 10.

44) Parthey, ἔνθα ἀνωτ., σελ. 95.—Σύνταγμα Κανόνων Ρ. καὶ Π. τόμ. Ε΄ σελ. 474.

45) Ἀρχιμ. *Χρυσ. Παπαδ.*, ἔνθα ἀνωτέρω, σελ. 14.

46) Parthey, ἔνθα ἀνωτέρω, σελ. 246.- Ἀρχιμ. *Χρυσ. Παπαδ.* ἔνθα ἀνωτ., σ. 15. 16. Diction de Théol. Cathol. ἔνθα ἀνωτ. σελ. 1402.

47) Ἀρχιμ. *Χρυσ. Παπαδ.* ἔνθα ἀνωτ., σελ. 17.

48) Pathey, ἔνθα ἀνωτ., σελ. 225. - Ἀρχιμ. *Χρυσ. Παπαδ.* ἔνθα ἀνωτ., σελ. 19. — Σύνταγμα Κανόνων Ρ. καὶ Π. τομ. Ε΄ σελ. 490 καὶ ἑξ.

ἡ ***νέα ἔκθεσις*** Ἀνδρονίκου τοῦ Γ΄ (1328-1341), ἥτις τροποποιοῦσα ἐν μέρει τὴν προηγουμένην ἀριθμεῖ τὸν Σάρδεων ***ἕβδομον*** μετὰ τούς: Καισαρείας, Ἐφέσου, Ἡρακλείας, Ἀγκύρας, Κυζίκου καὶ Νικομηδείας. Ταύτης δὲ τῆς νέας ἐκθέσεως συνέχειαν ἀποτελεῖ τὸ «περὶ τῆς τάξεως τῶν θρόνων τῶν μητροπολιτῶν καὶ τίνες αὐτῶν λέγονται ἔξαρχοι καὶ ὑπέρτιμοι, τίνες δὲ ὑπέρτιμοι μόνον», ἀναγράφον μὲν τὸν Σάρδεων ***ἕκτον*** μετὰ τούς: Καισαρείας, Ἐφέσου, Ἡρακλείας, Ἀγκύρας καὶ Κυζίκου, ἐπιφέρον δ᾽ ὅμως εὐθύς: ***«ἀνθ᾽ οὗ ἔνι νῦν ὁ Φιλαδελφείας, ὢν μὲν πρότερον ἐπίσκοπος τοῦ Σάρδεων, γενόμενος δὲ μητροπολίτης ἔχει νῦν καὶ τὸν τόπον καὶ τὴν ἐξαρχίαν τοῦ Σάρδεων καὶ τὰς λοιπὰς ἐπισκοπὰς ὑφ᾽ ἑαυτόν»*** [49]).

Καὶ οὕτως ἡ ἐρημωθεῖσα μητρόπολις Σάρδεων, διαγραφεῖσα ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἐπαρχιῶν τοῦ Πατριαρχικοῦ Οἰκουμ. Θρόνου ἀντικατεστάθη καὶ ἐν τῷ σημείῳ τῆς ἐν τοῖς ***τακτικοῖς*** ἀναγραφῆς τοῦ ὀνόματος αὐτῆς ὑπὸ τῆς μητροπόλεως Φιλαδελφείας, μόνον δὲ κατόπιν τῆς περὶ τῆς ἐκκλησίας τῶν Σάρδεων πατριαρχικῆς καὶ συνοδικῆς ἀποφάσεως τοῦ 1924 ἐκρίθη ὅπως ὁ φέρων τὸ ὄνομα αὐτῆς μητροπολίτης ἔχῃ καὶ αὖθις ὡρισμένην ἐν τῷ Συνταγματίῳ τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Θρόνου θέσιν καὶ στάσιν [50]).

§ 6. *Ἡ ἐξαρχία τῆς Μητροπόλεως Σάρδεων.*

Τῆς πόλεως Σάρδεων, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν πρωτεύουσαν τῆς Λυδικῆς ἐπαρχίας, ἐξασκούσης τὸ ἐπὶ τῆς τελευταίας ταύτης πολιτικὸν δικαίωμα ἐποπτείας καὶ ἐξαρτήσεως, ἦτο ἑπόμενον ὅπως καὶ ὁ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπίσκοπος, πρῶτος μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας ταύτης ὑπάρχων, κέκτηται καὶ ἐξασκῇ ὅπερ εἶχε κανονικὸν δικαίωμα ἐποπτείας καὶ δικαιοδοσίας, τιτλοφορούμενος κατ᾽ ἀρχὰς ἁπλῶς ***ἐπίσκοπος Σάρδεων μητροπόλεως τῆς Λυδῶν ἐπαρχίας*** ἢ παρόμοιόν τι ἢ καὶ ἔτι ἁπλούστερον μεταχειριζόμενος ἐν συμφωνίᾳ πάντως καὶ πρὸς τὴν κανονικὴν τάξιν. Γνωστὸν ὅτι ὁ στ΄ κανὼν τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου (343), τὸν ἐπίσκοπον τῆς μητροπόλεως, ἤτοι τὸν μητροπολίτην, ἐκάλει ***ἔξαρχον τῆς ἐπαρχίας***, ἀποδίδουσα δηλ. τίτλον τὸν ὁποῖον κατήργησεν ὁ λθ΄ κανὼν τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου (419) ὁρίσας: ***«τὸν τῆς πρώτης καθέδρας ἐπίσκοπον μὴ λέγεσθαι ἔξαρχον τῶν ἱερέων ἢ ἄκρον ἱερέα ἢ τοιουτότροπον τίποτε, ἀλλὰ μόνον ἐπίσκοπον τῆς πρώτης καθέδρας»***. Ὁ Βαλ-

49) Parthey, ἔνθα ἀνωτ., σελ. 132. 236. Σύνταγμα Κανόνων Ρ. καὶ Π. τόμ. Ε′ σελ. 499.

50) Ὅρα τὴν ὑπ᾽ ἀριθμ. 27 σημείωσιν καὶ τὰ ἐν τῇ σελίδι 173 σχετικά.

σαμὼν σχολιάζων τὸν κανόνα τοῦτον σημειοῖ ὅτι «τὰ ὀνόματα ταῦτα ἐκωλύθησαν διὰ περιαίρεσιν ἀλαζονείας· καὶ διὰ τοῦτο οἱ πλείους τῶν πατριαρχῶν καὶ τῶν ἀρχιερέων ταπεινοὺς καὶ εὐτελεῖς ἑαυτοὺς ἐν ταῖς οἰκείαις ὑπογραφαῖς ὀνομάζουσι». Ὁ δὲ Ἀριστηνός, σχολιάζων ἐπίσης τὸν αὐτὸν κανόνα, προστίθησιν: «ὁ γοῦν τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπος, ὡς τὴν πρώτην ἔχων καθέδραν, μετὰ προσθήκης λεχθήσεται ἐπίσκοπος μητροπόλεως». Ἡ ἐν Χαλκηδόνι ὅμως Δ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, «οὐκ ἀσμενήσασα—κατὰ τὸν Ζωναρᾶν— τῷ κανόνι τούτῳ ἀλλὰ μᾶλλον τῷ τῆς ἐν Σαρδικῇ» ἐποιήσατο χρῆσιν τῆς λέξεως ταύτης ἐν τῷ θ΄ καὶ ιζ΄ κανόνι αὐτῆς, πλὴν οὐχὶ δι' ἅπαντας τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς μητροπολίτας, ἀλλὰ μόνον διὰ τὸν «τῆς ὅλης διοικήσεως μητροπολίτην», κατὰ τὸν Βαλσαμῶνα [51]).

Παρὰ ταῦτα ὅμως ἡ ἐξαρχικὴ προσωνυμία, ἐξελθοῦσα τοῦ ὡς ἄνω συνοδικοῦ περιορισμοῦ, ἀπενεμήθη καὶ ἀνεγνωρίσθη καὶ εἰς ἄλλας ἐκκλησιαστικὰς περιφερείας καὶ δὴ καὶ εἰς ἐπαρχίας ἀποτελούσας μέρος τῶν τριῶν διοικήσεων, περὶ ὧν ὁμιλεῖ ὁ κη΄ κανὼν τῆς ὡς ἄνω Οἰκουμενικῆς Συνόδου, διὰ τὸ εἶναι αὐτὰς σημαντικὰς ἀπό γε πληθυσμοῦ χριστιανικοῦ ἢ καὶ ἀπὸ τῆς πολιτικῆς αὐτῶν θέσεως. Καὶ ἡ ἀπονομὴ αὕτη καὶ ἀναγνώρισις, ἀρχὴν λαβοῦσα κυρίως μετὰ τὴν Ζ΄ ἢ τὴν Πρωτοδευτέραν Σύνοδον, παρουσίασε καὶ τὴν ἐπαρχίαν Λυδίας μεταξὺ τῶν ἐξαρχιῶν τούτων καὶ συνεπῶς καὶ τὸν μητροπολίτην Σάρδεων ὑπέρτιμον καὶ ἔξαρχον Λυδίας [52]). Ἐὰν εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὰς ὡς ἄνω Συνόδους οἱ ἐπίσκοποι Σάρδεων ἐποιοῦντο χρῆσιν τῆς τοιαύτης ἐξαρχικῆς προσωνυμίας, ἀγνοοῦμεν· συναντῶμεν μόνον ἀργότερον τὸν Σάρδεων Ἀνδρόνικον (ιγ΄ αἰὼν) τιτλοφορούμενον *«ἔξαρχον πάσης Λυδίας»*, τὸν Κερκύρας Γεράσιμον (ιγ΄ αἰὼν) ὑπογραφόμενον *«πρόεδρον Σάρδεων, ἔξαρχον πάσης* ***Λυδίας καὶ ὑπέρτιμον»***, τὸν Σάρδεων Γρηγόριον (ιδ΄ αἰὼν) ἀναφερόμενον ***«ὑπέρτιμον καὶ*** *ἔξαρχον πάσης Λυδίας»*· ἀπὸ δὲ τοῦ 1350 τὸν μητροπολίτην Φιλαδελφείας ἀντικαταστήσαντα τὸν μητροπολίτην Σάρδεων [53]).

---

51) Σύνταγμα Ρ. καὶ Π. τόμ. Β΄, σελ. 237. 239. 258. 261. τομ. Γ΄. σελ. 243. 404. 405.— Ἀρχιμ. ***Α. Χριστοδούλου*** Ἐκκλ. Δίκαιον σελ. 318—322.

52) Πρβλ. ***Μ. Γεδεών,*** Ὑπέρτιμοι καὶ Ἔξαρχοι. ἄρθρον ἐν τῷ ***Ν. Ποιμένι*** (ἔτος Β΄ 1920 σελ. 497—512.

53) Τὸν μητροπολίτην Φιλαδελφείας Μακάριον, τιτλοφορούμενον καὶ ὑπογραφόμενον ἁπλῶς *«ὑπέρτιμον»* ἐν συνοδικῇ πράξει κατὰ Φεβρουάριον 1347, διακρίνομεν αὐτὸν ἀκολούθως κατέχοντα ἣν ἄλλοτε κατεῖχε σειρὰν ὁ Σάρδεων ἐν ταῖς συνοδικαῖς πράξεσιν, εἰς μίαν δὲ ἐξ αὐτῶν τῷ 1359, ἐπὶ Πατριάρχου Καλλίστου (τὸ α΄ 1350 - 1354) ὑπογραφόμενον *«ὑπέρτιμον καὶ ἔξαρχον πάσης Λυδίας»* καὶ τοιουτοτρόπως ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Πατριάρχου προσφωνούμενον, ἀλλαχοῦ δὲ πάλιν (συνοδικὴ πρᾶξις κατὰ Ἰούνιον 1365) ῥητῶς σημειούμενον ὡς ***«τὸν τόπον ἐπέχοντα τοῦ Σάρ-***

Ἐσχάτως ὅμως ἡ Διοικ. Ἐκκλησία, συμπληροῦσα τὴν ληφθεῖσαν ἀπόφασιν αὐτῆς περὶ ἐπαναγραφῆς τῆς μητροπόλεως Σάρδεων ἐν τῷ Συνταγματίῳ τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Οἰκουμ. Θρόνου, ἔκρινε δικαίαν τὴν ἀπόδοσιν αὐτῇ καὶ ἧς εἶχε πρὸ αἰώνων ἐξαρχίας ἐπὶ πάσης Λυδίας, κατόπιν μάλιστα καὶ τῆς τύχης, ἣν οἱ καιροὶ τὴν αὐτὴν ἔκλωσαν καὶ διὰ τὴν μητρόπολιν Φιλαδελφείας, κατ' οὐδὲν ἀπό γε περιεχομένου διαφέρουσαν νῦν τῆς ἀφ' ἧς αὕτη ἀπεσπάσθη πρὸ αἰώνων καὶ ἀντιπροσώπευε διὰ τῶν αἰώνων μητροπόλεως Σάρδεων [54].

(Ἀκολουθεῖ)

δεων καὶ ἔξαρχον πάσης Λυδίας». Τὸ τοιοῦτον ἔχει ὑπ' ὄψει καὶ ἡ ἐπὶ Φιλοθέου (τὸ β' 1364 — 1376) γενομένη συνοδικὴ πρᾶξις περὶ ὑπαγωγῆς τῆς ἐρημωθείσης μητροπόλεως Σάρδεων ὑπὸ τὴν τῆς Φιλαδελφείας, ἀναφέρει δὲ καὶ ἡ ἀνωτέρω ἐν σελ.. 223 σημειωθεῖσα ἀναγραφὴ «περὶ τῆς τάξεως τῶν θρόνων τῶν μητροπολιτῶν κλπ.». Miklosich Müller. Acta Patriarch. Constantinopol. tom. I. 255. 256. 261. 270. 300. 333. 334. 450. 456. 467. 471. 476. 477. 488. 498.—Σύνταγμα Ρ. καὶ Π. Ε', σελ. 499.

54) Τὸ σχετικὸν ἔγγραφον ὅρα ἐν τῷ *παραρτήματι*.

Γ' ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

«Ὁ πρεσβύτερος Γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ.

»Ἀγαπητέ, περὶ πάντων εὔχομαί σε εὐοδοῦσθαι καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς εὐοδοῦταί σου ἡ ψυχή. ἐχάρην γὰρ λίαν ἐρχομένων ἀδελφῶν καὶ μαρτυρούντων σου τῇ ἀληθείᾳ, καθὼς σὺ ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς. μειζοτέραν τούτων οὐκ ἔχω χαράν, ἵνα ἀκούω τὰ ἐμὰ τέκνα ἐν ἀληθείᾳ περιπατοῦντα. Ἀγαπητέ, πιστὸν ποιεῖς ὃ ἐὰν ἐργάσῃ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ εἰς τοὺς ξένους, οἳ ἐμαρτύρησάν σου τῇ ἀγάπῃ ἐνώπιον ἐκκλησίας, οὓς καλῶς ποιήσεις προπέμψας ἀξίως τοῦ Θεοῦ. ὑπὲρ γὰρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐξῆλθον, μηδὲν λαμβάνοντες ἀπὸ τῶν ἐθνικῶν. ἡμεῖς οὖν ὀφείλομεν ἀπολαμβάνειν τοὺς τοιούτους, ἵνα συνεργοὶ γινώμεθα τῇ ἀληθείᾳ. Ἔγραψα τῇ ἐκκλησίᾳ· ἀλλ' ὁ φιλοπρωτεύων αὐτῶν Διοτρεφὴς οὐκ ἐπιδέχεται ἡμᾶς. διὰ τοῦτο, ἐὰν ἔλθω, ὑπομνήσω αὐτοῦ τὰ ἔργα ἃ ποιεῖ, λόγοις πονηροῖς φλυαρῶν ἡμᾶς· καὶ μὴ ἀρκούμενος ἐπὶ τούτοις, οὔτε αὐτὸς ἐπιδέχεται τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τοὺς βουλομένους κωλύει καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλει. Ἀγαπητέ, μὴ μιμοῦ τὸ κακόν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν. ὁ ἀγαθοποιῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστιν· ὁ κακοποιῶν οὐχ ἑώρακε τὸν Θεόν. Δημητρίῳ μεμαρτύρηται ὑπὸ πάντων καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας· καὶ ἡμεῖς δὲ μαρτυροῦμεν, καὶ οἴδατε ὅτι ἡ μαρτυρία ἡμῶν ἀληθής ἐστι.

»Πολλὰ εἶχον γράφειν, ἀλλ' οὐ θέλω διὰ μέλανος καὶ καλάμου σοι γράψαι· ἐλπίζω δὲ εὐθέως ἰδεῖν σε, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλήσομεν. εἰρήνη σοι. ἀσπάζονταί σε οἱ φίλοι. ἀσπάζου τοὺς φίλους κατ' ὄνομα».

"ΤΟΝ ΤΟΠΟΝ[88]) ΕΠΕΧΩΝ„

(συνέχεια ἀπὸ σελ. 479)

Δηλοῖ: ***Α'. τὸν ἐπιτροπεύοντα.***
Β'. ἔστι τίτλος τιμητικός.

Α'.

Ἡ ἔκφρασις τὸν **τόπον ἐπέχων.** ἀνάγει τὴν ἀρχὴν κατὰ τὴν πρώτην σημασίαν, ὅλως διάφορον τῆς ἑτέρας, εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους τῆς ἐκκλησίας καὶ ἦν ἐν διηνεκεῖ χρήσει πρὸ τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος. Μετὰ ταῦτα ἐξέλιπεν ἡ πρώτη, ἡ δηλοῦσα ἀντιπροσωπείαν, ἤτοι ἐπιτροπείαν, ἀντικαταστᾶσα δι' ἄλλων ὁμοίων ἐκφράσεων περὶ ὧν κατωτέρω· διετη-

---

88) Ἡ λέξις ἀπαντᾷ συχνάκις ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ· ἔχει δὲ πολλαπλῆν σημασίαν. Οὕτως ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ σημαίνει παρουσίαν Θεοῦ, ὡς ἐδήλωσεν ὁ Ἰακὼβ εἰπών· «ὡς φοβερὸς ὁ τόπος οὗτος, ἐγὼ δὲ οὐκ ᾔδειν», ὅτε εἶδε τὴν οὐράνιον κλίμακα. Παρόμοιόν τι δηλοῖ καὶ τὸ ἐν τῇ Ἐξόδῳ ῥητὸν περὶ τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ὅτε εἶδον «τὸν τόπον οὗ εἱστήκει ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ». Ἐν δὲ τῇ Καινῇ Διαθήκῃ δηλοῖ ποσὸν ἢ ἐδαφιαῖον σύνολον ὡς: «ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τινι τόπῳ προσευχόμενον......» Δηλοῖ δὲ καὶ τάξιν τινὰ καθὰ παρατηροῦμεν ἐν τῇ ἐκλογῇ τοῦ Ματθία καὶ Ἰωσήφ, καθ' ἣν οἱ Ἀπόστολοι προσευξάμενοι εἶπον· «Κύριε ἀνάδειξον ὃν ἐξελέξω ἐκ τῶν δύο τούτων ἕνα λαβεῖν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς ἀφ' ἧς παρέβη ὁ Ἰούδας καὶ πορευθῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον». Τὴν περικοπὴν ταύτην τῶν Ἀποστολικῶν Πράξεων ἑρμηνεύει ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος διὰ τῶν ἀκολούθων: «Ἴδιον τόπον καλεῖ ὃν ἔμελλεν ἄξιος ὁ Ματθίας κατέχειν· ὥσπερ γὰρ Ἰούδα ἀλλότριος γέγονε καὶ πρὶν ἢ ἐκείνου ἐκπέσῃ ἀφ' ὧν τὰ τῆς φιλαργυρίας καὶ προδοσίας ἐνόσησεν, οὕτως ἴδιος γέγονε τοῦ Ματθίου καὶ πρὶν ἢ τοῦτον κατασχεῖν ἀφ' οὗ ἄξιον ἑαυτὸν τῆς τηλικαύτης δόξης παρεσκεύασε». Ὁ δὲ Ἀπόστολος Παῦλος καὶ βαθμὸν καλεῖ τὸν τόπον, «οἱ καλῶς διακονήσαντες βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιοῦνται». Κατὰ Προκόπιον δὲ τὸν Γαζαῖον ὁ τόπος δηλοῖ καὶ τὴν ἀκολουθίαν εἱρμοῦ τινος ὡς φαίνεται ἐν τῷδε τῷ χωρίῳ τοῦ Ἀποστόλου· «Μὴ ἐκδικοῦντες ἑαυτούς, ἀγαπητοί, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ· οἴδαμεν γὰρ τὸν εἰπόντα ἐμοὶ ἐκδίκησις». Οὕτω καὶ ἐν ταῖς Ἀποστολικαῖς Διαταγαῖς ἀναγινώσκομεν· «Παραγγέλλεται ὁ ἐπίσκοπος ἵνα σπουδάζῃ καθαρὸς εἶναι τοῖς ἔργοις γνωρίζων τὸν ἑαυτοῦ τόπον καὶ τὴν ἀξίαν [Β ια]. ἔνθα ἡ λέξις δηλοῖ τὴν ἀξίαν τῆς ἀποστολικῆς ἐπισκοπῆς [Προκοπίου Γαζαίου σχόλια εἰς Ἔξοδον Κεφ. ΛΓ 21—31 ἐν Πατρολογίᾳ Migne τόμ. 87 σελ. 680. Θεοφυλάκτου σχόλια εἰς Πράξεις Ἀποστόλων Α. Ἐν Πατρολογίᾳ Migne. Πρβλ. Κωνστ. Οἰκονόμου Ἐπιστολιμαίαν Διατριβὴν περὶ τῶν τριῶν βαθμῶν τῆς ἱερωσύνης. 79]. Παραπλησίαν που ἔννοιαν ἀποδίδωσιν ἡ Ἐκκλησία τῇ λέξει καὶ τῇ ὑπὸ ἐξέτασιν ἐκφράσει «τὸν τόπον ἐπέχων».

ρήθη δὲ ἡ τιμητική. Τοῦτο δὲ δῆλον ἐκ τοῦ παρατιθεμένου ἐφεξῆς ἀποσπάσματος συνοδικῆς πράξεως τοῦ 1372. «....... Κοινῇ διασκέψει τὸ πρᾶγμα ἐκδίδωσιν ἡ μετριότης ἡμῶν καὶ κοινῶς ὁμονοοῦσα τοῖς συνεδριάζουσιν αὐτῇ ἱερωτάτοις ἀρχιερεῦσιν, τῷ Ἐφέσου, τῷ Ἡρακλείας, τῷ Βρύσεως καὶ «τὸν τόπον ἐπέχοντι τοῦ Κυζίκου, ἔχοντι καὶ τὴν γνώμην τοῦ Τενέδου», τῷ Σίδης «ἔχοντι καὶ τὴν γνώμην τοῦ Σωζουπόλεως», τῷ Ἰωαννίνων καὶ τῷ Βάρνης, μετέθηκεν αὐτὸν (τὸν Μαρωνείας) εἰς τὴν εἰρημένην τῆς Μεσημβρίας μητρόπολιν....» [89]) Πρόδηλον ὅτι ἡ πρώτη τῶν δι᾽ εἰσαγωγικῶν παρατιθεμένων ἀνωτέρω ἐκφράσεων ἔχει τιμητικὴν σημασίαν τῆς ἑτέρας δηλούσης ἐπιτροπείαν.

Ἡ ἔκφρασις φαίνεται ἔχουσα βάσιν τινὰ νομικὴν ὑπὸ τὴν πρώτην αὐτῆς ἔννοιαν καθὸ ἐξυπακούουσα καθήκοντα καὶ δικαιώματα ἀπορρέοντα ἐκ τοῦ θεσμοῦ τῆς ἐπιτροπείας· ἄλλαις λέξεσι δηλοῖ θεσμὸν δημιουργηθέντα ποτὲ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ διὰ λόγους διοικητικῆς τάξεως [90]). Ὑπὸ τὴν μορφήν, ὑφ᾽ ἣν ἐξετάζομεν αὐτὴν ἐνταῦθα, ὁ ἐξυπακουόμενος θεσμὸς ἔχει περιωρισμένην ἔννοιαν, καθὸ ἀναφερόμενος εἰς ὡρισμένα πρόσωπα καὶ ἰσχύων ἐν ὡρισμένῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ. Καὶ τόπος μέν ἐστιν ἱερὸν συνέδριον, ἐν ᾧ ὁ λόγος περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἢ δογματικῆς ὑποθέσεως, χρόνος δὲ ἡ διάρκεια τοῦ συνεδρίου.

Διὰ τῆς διαληφθείσης ἐκφράσεως προϋποτίθενται δύο νομικὰ πρόσωπα, ὁ ἐπιτροπεύων [91]) ἀρχιερεὺς ἢ πρεσβύτερος ἢ ἱεροδιάκονος ἢ μοναχός, πάντοτε παρών, καὶ ὁ ἐπιτροπευόμενος, πρωθιεράρχης ἢ ἱεράρχης, ἢ πρεσβύτερος (καθηγούμενος μονῆς), ἀπών, οὐ σπανίως δὲ καὶ ἠθικὸν πρόσωπον. Ὁ ἐπιτροπεύων ἢ οἱ ἐπιτροπεύοντες (διότι ἦσαν ἐνίοτε πλείονες τοῦ ἑνὸς) ἐξήσκουν οἷα καὶ ὅσα καθήκοντα καὶ δικαιώματα ἔμελλεν ἔχειν ἐν τῷ συνεδρίῳ ὁ ἐπιτροπευόμενος εἰ παρῆν. Ὁ ἐπιτροπευόμενος ἀντικαθίστη πολλάκις δι᾽ ἄλλου τὸν ἐπιτροπεύοντα· ἐνίοτε καὶ αὐτὸς παρουσίαζεν αὐτοπροσώπως διαρκοῦντος τοῦ συνεδρίου, ὅτε ἔπαυε νομίμως ἡ ἐπιτροπεία. Διασαφηνίσωμεν τὰ εἰρημένα ἐν παραδείγμασιν.

Ὁ ἐν τῇ Α΄ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ παρακαθήσας ἐπίσκοπος Κορδούβης Ὅσιος, ἐπιτροπεύων τὸν πάπαν Ρώμης, μὴ παρουσιάσαντα, εἶχεν ὅσα καὶ οἷα καθήκοντα καὶ δικαιώματα ἔμελλεν ἵνα ἔχῃ αὐτὸς οὗτος ὁ Πάπας ὡς μέλος τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου συνεδρίου. Ἄρα ὁ Κορδούβης, ὁ

---

89) Acta Α΄ 594.

90) Περιοδ. Φιλολ. Ἠχὼ ἔτος Α΄ σελ. 197—198.

91) Τὸ ἐπιτροπεύειν ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ παρακαθῆσθαι ἐν ἱερῷ συνεδρίῳ καὶ ὑπογράφειν ἐκ προσώπου ἄλλου ἀπαντᾷ καὶ παρὰ τῷ ἱστορικῷ Σωζομένῳ· «ἐν τούτῳ Τόμεως τῆς ἄλλης Σκυθίας τὴν Ἐκκλησίαν ἐ π ι τ ρ ό π ε υ ε Θεότιμος Σκύθης ἀνὴρ ἐν φιλοσοφίᾳ τραφείς.....» Ἱστοριῶν Βιβλ. Ζ΄ κεφάλ. 26.

κατ' ἐντολὴν ἐπιτροπεύσας τὸν Πάπαν ἐν τῇ Α' Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ ἐφ' ὅσον χρόνον διήρκεσεν αὕτη καὶ ἐκπληρώσας πάντα τὰ ἐκ τῆς ἐπιτροπείας ἀπορρέοντα δικαιώματα καὶ χρέη, ἐστὶν ὁ ἐπέχων τὸν τόπον τοῦ πάπα Ρώμης ἐν τῇ Α' Οἰκουμ. Συνόδῳ. Οὕτω δὴ ἀναγράφεται ἐν ταῖς πράξεσιν αὐτῆς [92]). Ἐν δὲ τῇ Γ' Οἰκουμ. Συνόδῳ (431) ὁ Φιλίππων Φλαβιανὸς ἦν ἐπιτροπεύων τὸν ἕνεκα ἀσθενείας κωλυθέντα παρουσιάσαι Θεσσαλονίκης Ροῦφον. Ἐν δὲ τῇ Δ' (451) ὁ Βιζύης Λουκιανὸς ἐπετρόπευσε τὸν Ἡρακλείας Θράκης Κυριακόν, καὶ ὁ Χίου Τρύφων τὸν Ρόδου Ἰωάννην. Ὥστε ὁ μὲν Φιλίππου ἦν ὁ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ Θεσσαλονίκης Ρούφου, ὁ δὲ Βιζύης, ὁ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ Ἡρακλείας Κυριακοῦ. ὁ δὲ Χίου, ὁ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ Ρόδου Ἰωάννου. Οὕτω δὲ καὶ ὑπογράφουσιν ἐν ταῖς πράξεσιν. Πρόδηλον ὅτι οἱ εἰρημένοι παρεκάθησαν ἐν τοῖς ἱεροῖς συνεδρίοις ὑπό τε τὴν ἰδιότητα ἐπισκόπων τῶν ἰδίων παροικιῶν καὶ ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ἐπιτρόπων. Τοῦτο δὲ καταφαίνεται ἐκ τῶν ὑπογραφῶν. «Ὁ Κορδούβης Ὅσιος ΚΑΙ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ πάπα Ρώμης». «Ὁ Βιζύης Λουκιανὸς ἐπέχων ΚΑΙ τὸν τόπον Κυριακοῦ Ἡρακλείας». «Ὁ Φιλίππων Φλαβιανὸς ΚΑΙ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ Θεσσαλονίκης Ρούφου». Ὁ Χίου Τρύφων ἐπέχων ΚΑΙ τὸν τόπον τοῦ Ρόδου Ἰωάννου»)[93].

Ὁ μὲν Νικαίας Ἀναστάσιος ἐπετροπεύθη ἐν τῇ Δ' Οἰκουμ. Συνόδῳ ὑπὸ δύο πρεσβυτέρων μέχρι τῆς στ' πράξεως. Ὁ δὲ Νεοκαισαρείας Δωρόθεος ὑπὸ ἀρχιδιακόνου τινὸς κατὰ τὰς πρώτας συνεδρίας τῆς Συνόδου. Οἵ τε πρεσβύτεροι καὶ ὁ ἀρχιδιάκονος δὲν παρεκάθησαν ὑπὸ ἰδίαν ἰδιότητα· εἰσὶ δὲ κυρίως οἱ τὸν τόπον ἐπέχοντες, οἱ μὲν τοῦ Νικαίας, δὲ ὁ τοῦ Νεοκαισαρείας καὶ ὑπογράφουσι σύντρεις ὑπὸ μόνην τὴν ἰδιότητα ἐπιτρόπων : οἷον «ὁ πρεσβύτερος Εὐσέβιος ὁ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ Νικαίας Ἀναστασίου»· «ὁ πρεσβύτερος Κωνσταντῖνος ὁ τὸν τόπον ἐπέχων (τοῦ αὐτοῦ ἀρχιερέως)»· «ὁ ἀρχιδιάκονος Φωτεινὸς ὁ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ Νεοκαισαρείας Δωροθέου». Κατὰ ταῦτα καὶ ὁ πρεσβύτερος Ὄτριος ἦν ἐπέχων τὸν τόπον Ἰωάννου ἐπισκόπου Ἄρκης· καὶ ὁ χωρεπίσκοπος Ἀδέλφιος ἦν τὸν τόπον ἐπέχων Ἀδολίου, ἐπισκόπου Ἀραβισσοῦ ἐν τῇ αὐτῇ Συνόδῳ, ἤγουν τῇ Δ' Οἰκουμενικῇ [94]).

---

[92]) «Καὶ ἐν τῇ Α' συνόδῳ ὁ λεγάτος τοῦ Πάπα Ὅσιος σὺν Βίτωνι καὶ Βικεντίῳ ἐπέχων τὸν τόπον τοῦ Πάπα τοῖς πολλοῖς ἅμα συνεδρεύων» [Βλ. Γελάσιον Κυζικηνὸν βιβλ. Β' κεφ. Ε' πρβλ. Δοσιθέου Δωδεκαβιβλ. σ. 1049].

[93]) Μήλια πρακτικὰ ἱ. συνόδ. τόμ. Α' σελ. 496—497. Τόμ. Β' σελ. 42. Σημειούσθω ὅτι ἡ διὰ τοῦ *καὶ* διαστολὴ τῶν δύο ἰδιοτήτων οὐ τηρεῖται πάντοτε ἐν ταῖς ὑπογραφαῖς.

[94]) Μήλια πρακτ. ἱ. Συνόδων τόμ. Β', 42. 104. 725. 807. 808. **Oriens Christ. Α' 430, 445, 562, 563, 642, 720, 132.**

Ὁ ἐν τῇ ΣΤ΄ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ ἐπιτροπεύσας τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου ἐπίσκοπος Τριμυθοῦντος σημειοῖ πρὸς δήλωσιν τῆς ἐπιτροπείας «Θεόδωρος ἐπίσκοπος πόλεως Τριμυθοῦντος τῆς τῶν Κυπρίων νήσου καὶ τὸν τόπον ἐπέχων Ἐπιφανίου τοῦ ἀρχιεπισκόπου ὁρίσας ὑπέγραψα». Οὕτως ὑπογράφει καὶ ὁ τὸν ἐπίσκοπον Βοσπόρου ἐπιτροπεύσας ἐν τῇ αὐτῇ συνόδῳ διάκονος Δαβίδ [95]).

Ὁ ἐπιτροπεύσας τὸν ἐπίσκοπον Σμύρνης κατὰ τὰς τέσσαρας πρώτας πράξεις τῆς Ζ΄ Οἰκουμ. Συνόδου πρεσβύτερος δηλοῖ τὴν ἐπιτροπείαν ὧδε: «Γρηγόριος πρεσβύτερος ἐπέχων τὸν τόπον τοῦ ἐπισκόπου Σμύρνης» καὶ οὕτω καθεξῆς [96]).

Ἡ λέξις **τοποτηρητὴς** ἐστὶ συνώνυμος τῇ ἐκφράσει «τὸν τόπον ἐπέχων», ὑφ' ἣν ἔποψιν ἐξετάζομεν αὐτὴν ἐνταῦθα· γραμματικῶς δὲ καὶ λογικῶς ἀποδίδωσι τὴν διὰ τῆς ἐκφράσεως δηλουμένην ἔννοιαν τῆς ἐπιτροπείας [97])· διὸ οἱ συνεδρεύοντες ἐπιτροπικῶς ἐχρῶντο ἐνίοτε καὶ ταύτῃ τῇ λέξει καὶ ἄλλοτε ἄλλαις ταυτοσήμοις ἐκφράσεσι· οἷον ὁ τὸν τόπον ἀναπληρῶν, ἐκ προσώπου καὶ ταῖς τοιαύταις πρὸς δήλωσιν τῆς ἐπιτροπῆς. Τοῦτο δῆλον ἐκ τῶν κατωτέρω παραδειγμάτων.

Μαῦρος ὁ ἐπίσκοπος Κεσίνης καὶ ὁ Δεουδέδιτ ὁ πρεσβύτερος τῆς Ραβίνης, ἐπιτροπεύσαντες τὸν ἐπίσκοπον τῆς πόλεως ταύτης ἐν τῇ ἐν Ρώμῃ συνελθούσῃ Τοπικῇ Συνόδῳ ἐπὶ πάπα Μαρτίνου τοῦ Α΄ (649—654) ὑπογράφουσι παρασυνάπτοντες ἑκάτερος τῇ ἰδίᾳ ὑπογραφῇ τὴν ἔκφρασιν «ὁ τὸν τόπον ἀναπληρῶν τοῦ ἐπισκόπου Ραβέννης Μαύρου». Ὁ ἐπιτροπεύσας τὸν ἐπίσκοπον Ἰκονίου ἐν τῇ ΣΤ΄ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ ὑπέγραψε· «Κωνσταντῖνος ἐλάχιστος ἐπίσκοπος Βαρατέων καὶ τὸν τόπον ἀναπληρῶν Παύλου ἐπισκόπου Ἰκονίου». Ὁμοίως ὑπογράφει καὶ ὁ ἐν τῇ αὐτῇ Συνόδῳ ἐπιτροπεύσας τὸν ἐπίσκοπον Ἀμάστριδος Κομητᾶν διάκονος Εἰρήναρχος· ὁ δ' ἐπιτροπεύσας τὸν ἐπίσκοπον Γότθων ὑποσημειοῖ· «Κύριλλος μοναχὸς καὶ ἐκ προσώπου Ἰωάννου ἐπισκόπου Γότθων» [98]). Εἷς ἀρχιπρεσβύτερος καὶ εἷς πρεσβύτερος ἔχοντες κοινὸν τὸ κύριον ὄνομα, ἀντεπροσώπευσαν τὸν Πάπαν ἐν τῇ Ζ΄ Οἰκουμ. Συνόδῳ. Τούτων ὁ πρῶτος ὑπογράφει· «Πέτρος ἀρχιπρεσβύτερος τῆς καθολικῆς

---

95) Μήλια πρακτ. ἱ. συνόδου Β΄, 652—656.

96) Ἔνθα ἀνωτέρω.

97) «Παρῆσαν δὲ καὶ ἕτεροι τοποτηρηταὶ τῶν ἤδη εἰρημένων ἐπαρχιῶν ἐν τῇ ἐν Καρθαγένῃ Συνόδῳ (341) τοὺς τόπους ἀναπληροῦντες τῶν μὴ δυνηθέντων ἐλθεῖν εἰς τὴν Σύνοδον. Ὅθεν καὶ τὸ τῆς τοποτηρητείας ὄνομα ἐλήφθη ἀπὸ τοῦ τηρεῖν, ὅ ἐστι φυλάσσειν, ἤτοι ἀναπληροῦν τοὺς τόπους τῶν στελλόντων αὐτούς». Σύνταγμα ἱ. καν. Τόμ. ΣΤ΄, σελ. 20.

98) Μήλια πρακτ. ἱ συνόδων. Β΄, 431. 516. 531. 653. 875. 807. 808. 878. Lequien Oirens Crist. Α΄, 562—563.

ἐκκλησίας καὶ τὸν τόπον ἀναπληρῶν Ἀδριανοῦ τοῦ ἁγιωτάτου Πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης»· ὁ δεύτερος· «Πέτρος πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος μονῆς τοῦ ἁγίου Σάββα καὶ τὸν τόπον ἀναπληρῶν Ἀδριανοῦ τοῦ ἁγιωτάτου Πάπα» [99]). Οἱ ἐν τῇ αὐτῇ Συνόδῳ ἐπιτροπεύσαντες τὸν Σμύρνης (δύο), τὸν Σαρδηνίας (εἷς), τὸν Κολωνείας (δύο) καὶ τὸν Πολυβάτου (εἷς) καὶ τρεῖς ἡγουμένους τριῶν διαφόρων μονῶν ὑπογράφουσιν εἰς τὰς πράξεις ὡς ἕπεται: «Ἀντώνιος μοναχὸς καὶ τοποτηρητὴς τοῦ ἐπισκόπου Σμύρνης». Ὁ ἕτερος ὑπογράφει ἐπίσης διὰ τῆς συνήθους φράσεως: «Ἐπιφάνιος διάκονος καὶ τοποτηρητὴς Θωμᾶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σαρδηνίας». «Γρηγόριος πρεσβύτερος καὶ ἐκ προσώπου Νικήτα ἐπισκόπου Κολωνείας»· ὁμοιοτύπως ὑπογράφει καὶ ὁ δεύτερος. «Γρηγόριος ἀνάξιος πρεσβύτερος καὶ τοποτηρητὴς Πολυβάτου». «Θωμᾶς μοναχὸς καὶ ἐκ προσώπου Ἰωάννου ἡγουμένου τοῦ Χηνολάκκου». «Θεόφιλος μοναχὸς καὶ ἐκ προσώπου τοῦ ἡγουμένου τῆς ἁγίας Θεοτόκου Φωτνῶν» (;)· «Θεόδωρος μοναχὸς καὶ ἐκ προσώπου Θεοδότου ἡγουμένου τῆς ἁγίας Θεοτόκου Καλοκετῶν» [100]).

[Ἕπεται συνέχεια]

ΗΛ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΗΣ

---

99) Μήλια πρακτ. Οἰκουμ. Συνόδων Β', 806—811. Σημειούσθω ὅτι κατ' ἄλλους συλλογεῖς πρακτικῶν ἀμφότεροι οὗτοι ὑποσημαίνουσι κατὰ τρόπον διάφορον τὴν ἰδιότητα αὐτῶν ὡς ἐπιτρόπων. Οὕτως, εἰς πάσας τὰς πράξεις τῆς ἱ. συνόδου, ἧς ἐμνήσθημεν ἀνωτέρω, ὁ πρῶτος ὑποσημειοῦται «ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ Πέτρος ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιπρεσβύτερος τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας καὶ τὸν τόπον ἀναπληρῶν Ἀδριανοῦ τοῦ ἁγιωτάτου κα ἀποστολικοῦ πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης πάντας προσδεξάμενος τοὺς ἐπιστρέψαντας ἐκ τῆς δυσσεβοῦς αἱρέσεως τῶν ἀθετούντων τὰς σεπτὰς εἰκόνας κατὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ παράδοσιν τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν, πᾶσι τοῖς προαναφερομένοις ἀρεσθεὶς καὶ στοιχήσας ὑπέγραψα». Τοιῷδε τῷ τρόπῳ ὑποσημειοῦται καὶ ὁ δεύτερος. Mansi Sacrorum Consiliorum nova collectio vol. XIII p. 133.

100) Mansi Sacrorum Consiliorum nova collectio Vol. XIII p. 140—41, 153, 396.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ ΕΠΑΡΧΙΩΝ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ ΚΩΝ/ΛΕΩΣ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΖ' ΑΙΩΝΑ

Τὸ ζήτημα τοῦ ἐπακριβοῦς καθορισμοῦ τῶν μητροπόλεων, ἀρχιεπισκοπῶν καὶ ἐπισκοπῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας καθίσταται δυσχερὲς καὶ ἄλλως καὶ διὰ τὰς γενομένας μεταλλαγὰς καὶ προσθήκας, τὰς τελευταίας ταύτας ὀφειλομένας συνήθως καὶ εἰς τὴν ἀβλεψίαν καὶ τὴν σπουδὴν, ἐνίοτε ὅμως καὶ εἰς τὴν ἰδιοτροπίαν τῶν ἑκάστοτε ἀντιγραφέων τῶν σχετικῶν ***τακτικῶν*** ἢ ***καταλόγων.*** Παρὰ τοῦτο πολλὴν τὴν συμβολὴν ἤθελε παράσχῃ ἡ τύποις ἔκδοσις τῶν συναντωμένων τοιούτων καταλόγων, ὧν εἷς τυγχάνει καὶ ὁ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 78 κώδικι τῶν χειρογράφων τῆς ἐν Χάλκῃ Ἱ. Θεολογικῆς Σχολῆς. Τὸ χειρόγραφον τοῦτο φέρον τὴν ἐπιγραφὴν : «***Νομοκάνων*** ἢ ***Βακτηρία τῶν ἀρχιερέων***», συνετάχθη μὲν ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων ἀρχιμ. Ἰακώβου τῷ 1645, ἐντολῇ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Παρθενίου τοῦ Β' (τὸ α' 1644–1646), ἀντεγράφη δὲ ὑπὸ τοῦ «***ἱερομονάχου Μεθοδίου Ταπόντε, ἀνεψιοῦ τοῦ Πα'' Μεθοδίου, ἐν τῷ ναῷ τῆς παναγίας Τριάδος, ἐπὶ ἔτους ͵αψις' κατὰ μῆνα Ἰούνιον***». Ἀπὸ τῆς β' σελίδος τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 311 φύλλου ἄρχεται ἡ ἀναγραφὴ τοῦ κάτωθι καταλόγου τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Πατριαρχείου Κων/πόλεως διήκουσα μέχρι τῶν μέσων τῆς α' σελίδος τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 313 τοῦ ὡς ἄνω χειρογράφου. Καὶ εἶνε μὲν φανερὸν ὅτι ἀντιγραφεὺς τοῦ καταλόγου εἶνε ὁ αὐτὸς καὶ τοῦ ὡς ἄνω Νομοκάνονος, ὄχι ὅμως καὶ τὶς ὁ συντάκτης αὐτοῦ. Διότι ἀντιπαραβάλλοντες αὐτὸν πρὸς τὸν Νομοκάνονα ἀπὸ ἀπόψεως συντάξεως καὶ ὀρθογραφίας παρατηροῦμεν μεγάλην διαφορὰν μαρτυροῦσαν τὸ διάφορον τοῦ συντάκτου τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τοῦ ἑτέρου. Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει ὁ κατάλογος οὗτος πάντως

ἀντιπροσωπεύει τὸν ἀριθμὸν τῶν μητροπόλεων (71), ἀρχιεπισκοπῶν (8) καὶ ἐπισκοπῶν (74) τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κατὰ τὸν ιζ΄ αἰῶνα, ἐὰν μάλιστα ὁ κατάλογος τοῦ χειρογράφου τούτου παραβληθῇ ἰδιαιτέρως μὲν πρὸς τὸν σχεδὸν παρόμοιον κατάλογον τὸν κατακεχωρημένον ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. 80 κώδικι τῶν χειρογράφων τῆς αὐτῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, γραφέντι τῷ 1657 [1], γενικῶς δὲ καὶ πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ Gezer ἐκδοθέντα τοιοῦτον [2].

'Εν Πέραν Κων/πόλεως
κατ' Αὔγουστον 1928.

† Σ. Γ.

* * *

1) Τὸ ὑπ' ἀριθ. 80 χειρόγραφον ἀναγράφον 72 μητροπόλεις, 8 ἀρχιεπισκοπὰς καὶ 68 ἐπισκοπάς, παρουσιάζει τὰς ἑξῆς διαφοράς. 'Ως πρὸς τὴς μητροπόλεις, ὅτι προτάσσει τὴν ***Σηλύβριαν*** τοῦ ***Ἄργους καὶ Ναυπλίου,*** παραλείπει τὴν νς΄ μητρόπολιν, ἴσως ἐξ ἀβλεψίας τοῦ ἀντιγραφέως, προτάσσει τοῦ ***Ἴμβρου*** τὸν ***'Ισχανίου*** μὴ ὑπάρχοντα ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. 78 χειρογράφῳ καὶ παραλείπει τὰς παρεπομένας σημειώσεις ὡς πρὸς τὰς μητροπόλεις μεταβαῖνον εὐθὺς ἀμέσως εἰς τὰς ἀρχιεπισκοπάς. — 'Ως πρὸς ταύτας, ἀντὶ τῆς τοῦ ***Φαναρίου*** ἀναφέρει τὴν τῶν ***'Εβῶν*** καὶ παρασιωπᾷ τὴν περὶ ***Πωγωνιανῆς*** σημείωσιν τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 78 χειρογράφου.— 'Ως πρὸς δὲ τὰς ἐπισκοπάς, μεταξὺ τῶν τῆς ***'Ηρακλείας*** ἀναφέρει πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς ***Μετρῶν*** καὶ ***'Αθύρων*** καὶ τὴν ἐπισκοπὴν ***Τζερούλλου,***— παραλείπει ἐκ τῶν τῆς ***Θεσσαλονίκης*** τὴν ἐπισκοπὴν ***Πολυανῆς*** καὶ ***Βαρδαριωτῶν*** προτάσσον ἅμα τῆς ***Κασσανδρείας*** τὴν τῶν ***Σερβίων*** — δὲν ἀναφέρει οὔτε ἀριθμὸν οὔτε ὀνόματα τῶν ἐπισκοπῶν ***Τορνόβου*** ἁπλῶς μόνον σημειοῦν : «ὁ ***Τυρνόβου τῆς Βουλγαρίας ἔχει ταύτας***», πρᾶγμα, ὅπερ πράττει καὶ διὰ τὸν ***Τραπεζοῦντος***—μετὰ τὴν ***Μαΐνης,*** ἐκ τῶν ἐπισκοπῶν τῆς ***Μονεμβασίας,*** προστίθησι καὶ τὴν ***'Ανδρούσης,*** ἐλλείπουσαν ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθμ 78 χειρογράφου—προσθέτει τὴν ἐπισκοπὴν ***'Ελευθερουπόλεως*** τοῦ ***Φιλίππων*** τῆς ***Μακεδονίας,*** ἐλλείπουσαν ἐκ τοῦ ἑτέρου χειρογράφου — ἀντὶ ***'Εζηβῶν*** ἀναφέρει τὸ ὄνομα ***'Ιερισσοῦ*** ὡς ἐπισκοπῆς ***Μιτυλήνης*** καὶ ἀποσιωπᾷ τὰς ἐπισκοπὰς ***Οὐγγροβλαχίας*** καὶ ***Μολδοβλαχίας.*** — 'Εν δὲ τῇ ἀναγραφῇ τῶν ὑπερτίμων καὶ ἐξάρχων σημειοῖ τὰς ἑξῆς διαφοράς : ὁ ***'Αγκύρας*** σημειοῦται ἁπλῶς ἔξαρχος πάσης Γαλατείας (ὄχι δηλ. καὶ ὑπέρτιμος), ὁ ***Χαλκηδόνος*** δὲν ἀναφέρεται, πάντως ἐκ παραδρομῆς, ὁ ***Τραπεζοῦντος*** πάσης Λαζικῆς, ἔχει δὲ νῦν τὸν τόπον τοῦ Καισαρείας, μετὰ τὸν ***Φιλιππουπόλεως*** ἀναφέρει τὸν ***Τραϊανουπόλεως*** «ὁ ὁποῖος λέγεται Μαρωνείας, πάσης Ροδόπης» καὶ ἀποσιωπᾷ τὸν ***Οὐγγροβλαχίας*** καὶ τὸν ***Μολδοβλαχίας.***

2) ***Φ. Βαφείδου,*** μητροπολίτου Διδυμοτείχου, «'Εκκλ. 'Ιστορία», τόμ. Γ΄, α΄— Κων/πολις 1912, σελ. 97—98.

Τάξις πρωτοκαθεδρίας τῶν ὁσιωτάτων Πατριαρχῶν, καὶ αἱ μητροπόλεις καὶ αἱ ἀρχιεπισκοπαὶ αἱ ὁποῖαι εὑρίσκονται σήμερον καὶ εἶναι ὑποκείμεναι τῇ βασιλίδι Κωνσταντινουπόλει.

Ὁ Ρώμης. Ὁ Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Ἀλεξανδρείας. Ὁ Ἀντιοχείας. Ὁ Ἱεροσολύμων, ὁ ὁποῖος λέγεται Αἰλίας.

Αἱ Μητροπόλεις.

α΄) ἡ Καισάρεια
β΄) ἡ Ἔφεσος
γ΄) ἡ Ἡράκλεια
δ΄) ἡ Ἄγκυρα
ε΄) ἡ Κύζικος
στ΄) ἡ Φιλαδέλφεια
ζ΄) ἡ Νικομήδεια
η΄) ἡ Νίκαια
θ΄) ἡ Χαλκηδὼν
ι΄) ἡ Θεσσαλονίκη
ια΄) ὁ Τορνόβου
ιβ΄) ἡ Ἀδριανούπολις
ιγ΄) ἡ Ἀμάσεια
ιδ΄) ἡ Προῦσα
ιε΄) ἡ Νεοκαισάρεια
ιστ΄) ὁ Ἰκονίου
ιζ΄) ἡ Βέρροια
ιη΄) ἡ Πισιδία
ιθ΄) ἡ Κόρινθος
κ΄) ἡ Μονεμβασία
κα΄) αἱ Ἀθῆναι
κβ΄) αἱ Παλαιαὶ Πάτραι
κγ΄) ἡ Τραπεζοῦς
κδ΄) ἡ Λάρισσα
κε΄) ἡ Ναύπακτος
κστ΄) ἡ Φιλιππούπολις
κζ΄) ἡ Ρόδος
κη΄) αἱ Σέρραι
κθ΄) ἡ Φιλίππου
λ΄) ἡ Χριστούπολις ἢ Καβάλλα
λα΄) ἡ Σμύρνα
λβ΄) ἡ Μιτυλήνη
λγ΄) τὰ Ἰωάννινα
λδ΄) τὸ Διδυμότειχον
λε΄) ὁ Μελένικος
στ΄) αἱ Νέαι Πάτραι
λζ΄) αἱ Θῆβαι
λη΄) ἡ Αἶνος
λθ΄) ἡ Κερασοῦντος
μ΄) ἡ Βιδύνη
μα΄) ἡ Μέθυμνα
μβ΄) ἡ Χριστιανούπολις
μγ΄) ἡ Λακεδαιμονία
μδ΄) ἡ Παροναξία
με΄) ἡ Μεσημβρία
μστ΄) τὸ Ἄργος ἢ Ναύπλιον
μζ΄) ἡ Σηλυβρία
μη΄) ὁ Εὐρίπου
μθ΄) ὁ Σοφίας
ν΄) ὁ Μηδείας
να΄) ὁ Σωζοπόλεως
νβ΄) ὁ Ἀγχιάλου
νγ΄) ὁ Βάρνης
νδ΄) ὁ Δρίστης

νε΄) ὁ Προϊλάβου	ξγ΄) ὁ Ριζαίου
νστ΄) ὁ Καραβυζίης	ξδ΄) ὁ Λαζίας
νζ΄) ὁ Μαρωνίας	ξε΄) ὁ Γοτθείας
νη΄) ὁ Περιθεωρίου	ξστ΄) ὁ Καφᾶς
νθ΄) ὁ Ζιχνῶν	ξζ΄) ὁ Χίου
ξ΄) ὁ Δράμας	ξη΄) ὁ Λήμνου
ξα΄) ὁ Νικοπόλεως, ἤγουν Νευροκόπου	ξθ΄) ὁ Ἴμβρου
ξβ΄) ὁ Γάνου	ο΄) ὁ Οὐγγροβλαχίας
	οα΄) ὁ Μολδοβλαχίας

Σημείωσαι ὅτι ἀπὸ ἐπισκόπων ἐγένοντο μητροπολῖται· ἤγουν ἀπὸ τῶν τοῦ **Κορίνθου** ἐπισκόπων ἐγένοντο μητροπολῖται δύο, ὁ **Ἄργους** καὶ **Ναυπλίου** καὶ ὁ **Μονεμβασίας,** ὁ ὁποῖος καὶ ἔξαρχος λέγεται πάσης Πελοποννήσου, ἔχων καὶ τὸν τόπον τοῦ **Σίδης.** Ἀπὸ τοῦ **Παλαιῶν Πατρῶν** ἡ **Λακεδαιμονία.** Ἀπὸ τοῦ **Ναυπάκτου** ὁ **Ἰωαννίνων.** Ἀπὸ τοῦ **Τραϊανουπόλεως** ὁ **Διδυμότοιχος,** ὁ **Ξανθίας** καὶ ὁ **Περιθεωρίου.** Ἀπὸ τοῦ **Ρόδου** ὁ **Χίου** καὶ ὁ **Κῶ** ἀρχιεπίσκοπος. Ἀπὸ τοῦ **Φιλίππων** ἡ **Χριστούπολις** ἤγουν ἡ **Καβάλα.** Ἀπὸ τοῦ **Ἀδριανουπόλεως** ὁ **Σωζοπόλεως.** Ἀπὸ τοῦ **Σερρῶν** ὁ **Ζιχνῶν.** Ὕστερον ἐγένοντο ἐν τῇ **Οὐγγροβλαχίᾳ** καὶ **Μολδοβλαχίᾳ** οἱ δύο μητροπολῖται καὶ ὁ μὲν εἷς ἔχει τὸν τόπον τοῦ **Σάρδεων** καὶ ἔξαρχος λέγεται πάσης Οὐγγαρίας καὶ Πλαγηνῶν· ὁ δὲ ἕτερος λέγεται μητροπολίτης **Μολδοβλαχίας** τῆς κάτω Σεβερτινῶν καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ **Ἀμασίας.** Καὶ ἐν τῇ **Μαυροβλαχίᾳ** ἕτεροι δύο. Καὶ ἐν τῇ **Γαλέτζῃ,** ἥτις ἦν μέρος τῆς Μικρᾶς Ρωσίας. Ὁ δὲ **Ρωσίας** μητροπολίτης γράφεται Κιέβου καὶ πάσης Ρωσίας. Ὑπόκεινται δὲ αὐτῇ καὶ ἐπισκοπαὶ αὗται. Τὸ **Μέγα Ὀβογράδι,** ἡ **Τζερνιχόβη,** ὁ **Σουδαληροτόβης,** ὁ **Μεγαλοβλαδιμήρης,** ὁ **Περβλάσβη Ρουσίσκιν,** τὸ **Ἀσπρόκαστρον τὸ μέγα,** πλησίον τοῦ Κιέβου· ὁ ἅγιος **Γεώργιος** εἰς τὸν Ρῶσον ποταμόν, ἡ **Πολτίσκα Ραζάνη,** ὁ **Τιφέρη** καὶ τὸ **Σαράην.** Ἡ δὲ **Γαλέτζη,** μέρος οὖσα τῆς Μικρᾶς Ρωσίας, ὑπόκεινται καὶ αὐτῇ ἐπισκοπαὶ δύο, ἡ **Περμίσλη Λοτζίσκα,** ἡ τοῦ **Ρόβη,** ἡ **Χόλμη,** τὸ **Ἀσπρόκαστρον** εἰς τὸ στόμιον τοῦ Ἰλισοῦ ποταμοῦ.

Αἱ δὲ μὴ ὑποκείμεναι Πατριάρχῃ τινί, ἡ τῆς Βουλγαρίας ἐστὶν Ἐκκλησία, ἡ ὁποία λέγεται **Ἀχρειδῶν,** ἣν ἐτίμησεν ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ὁ μέγας, ὡς ἐκ τῆς νεαρᾶς αὐτοῦ γνώριμον ἔσται. Ὁ **Ρωσίας** μητροπολίτης. Ὁ τῆς **Κύπρου·** ταύτην δὲ ἡ τρίτη Σύνοδος καὶ ἡ ἕκτη τετιμήκασιν. Ἡ τῶν **Ἰβήρων,** ἣν ἐτίμησεν διάγνωσις τῆς ἐν Ἀντιο-

χεία συνόδου, ὑποκειμένην πρώην εἰς αὐτήν. Τούτων γὰρ οἱ ἀρχιερεῖς ὑπὸ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων χειροτονοῦνται. Ὑπόκεινται δὲ καὶ τῷ θρόνῳ τῆς Βουλγαρίας, ἤτοι τῶν **Ἀχρειδῶν** ἐπισκοπαὶ αὗται : ἡ **Καστορία**, τὰ **Σκόπια**, τὸ **Βελεβούσδην**, ἡ **Τρωαδίτζα**, τὰ **Μελέσοφα**, τὰ **Μέγλαινα**, ἡ **Πελαγωνία**, τὰ **Τρέσδανα**, ἡ **Στρούμετζα**, ἡ **Ὄνεσος**, ἡ **Γλαβινίτζα**, ἡ **Βατζόβα**, τὰ **Βελέγραδα**, ἡ **Βιδύνη**, τὸ **Λυμπέκ**, τὸ **Στρέμοι**, τὸ **Ρασός**, ἡ **Διαβόλις**, ἡ **Ἀλανίτζα**, τὸ **Γρεβενόν**, τὰ **Κανίνα**, αἱ **Δέβραι** καὶ ἡ Βλάχων.

Εἰσὶ δὲ καὶ οἱ ἀποσπασθέντες ἐκ τῆς ρωμαϊκῆς διοικήσεως, νῦν δὲ ὑπόκεινται τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μητροπολῖται καὶ οἱ ὑπ' αὐτῶν ἐπίσκοποι· αὗται : ἡ **Θεσσαλονίκη**, ἡ **Κορίνθου**, ἡ **Νικοπόλεως**, ὁ **Ἀθηνῶν** καὶ ὁ **Πατρῶν**.

Αἱ Ἀρχιεπισκοπαί.

α΄) ἡ **Προικόννησος**, β΄) ἡ **Κάρπαθος**, γ΄) ἡ **Αἴγινα**, δ΄) ἡ **Πωγωνιανή**, ε΄) ὁ **Ἐλασσών**, στ΄) ἡ **Κῶ**, ζ΄) ἡ **Λευκάδος**, η΄) τοῦ **Φαναρίου**. Ἡ ἐν τῇ Πωγωνιανῇ Ἀρχιεπισκοπῇ οὐκῆν, ἀλλὰ πρωτοπαπᾶς, ὑποτασσόμενος τῷ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχῃ καὶ καθεζόμενος ἐν τῷ Σταυροπηγείῳ τῆς Πωγωνιανῆς, ἐν ᾧ ἐστι μονὴ βασιλική, εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.

Περὶ τοῦ ποῖοι τῶν μητροπολιτῶν ἔχουσι τὴν σήμερον ἐπισκοπάς.

Ὁ **Ἡρακλείας**	τῆς Εὐρώπης ἔχει ταύτας : τοῦ **Ραιδεστοῦ**, τοῦ **Πανίου**, τοῦ **Καλλιουπόλεως**, τοῦ **Περιστάσεως** καὶ **Μυριοφύτου**, τοῦ **Μετρῶν** καὶ **Ἀθύρων**.
Ὁ **Νικομηδείας**	τῆς Βιθυνίας ἔχει ταύτην : τὸν **Ἀπολλωνιάδος**.
Ὁ **Θεσσαλονίκης**	τῆς Θετταλίας ἔχει ταύτας : τοῦ **Κίτρους**, τοῦ **Κασανδρείας**, τοῦ **Σερβίων**, τοῦ **Καμπανίας**, τοῦ **Πέτρας**, τοῦ **Ἐρκουλίων** ἤτοι **Ἁρμαδάρεως**, τοῦ **Ἱερισσοῦ** καὶ **Ἁγίου Ὄρους**. τοῦ **Λιτῆς** καὶ **Ρεντίνης**, τοῦ **Πολεανίης** καὶ **Βαρδαριωτῶν**, τοῦ **Πλαταμῶνος** καὶ **Λυκοστομίου**.
Ὁ **Τορνόβου**	ἔχει ταύτας : τοῦ **Τζερβενοῦ**, τοῦ **Λοφδζοῦ** καὶ τοῦ **Πρεσλάβων**.

Ὁ **Κορίνθου**	τῆς Πελοποννήσου ἔχει ταύτας : τοῦ **Δαμαλῶν** καὶ **Πεδιάδος**, τοῦ **Κεφαλωνέας**, τοῦ **Ζακύνθου**, τῆς **Ζημενᾶς** καὶ **Ταρσοῦ** καὶ τοῦ **Πολυφέγγους**.
Ὁ **Μονεμβασίας**	τῆς Πελοποννήσου ἔχει ταύτας : τοῦ **Κιθήρων**, τοῦ **Μεθόνης**, τοῦ **Κορώνης**, τοῦ **Ἕλους**, τοῦ **Μαΐνης**, τοῦ **Ζενῶν** ἤτοι **Καλαμάτας** καὶ τοῦ **Ρέοντος** καὶ **Πραστοῦ**.
Ὁ **Ἀθηνῶν**	τῆς Ἑλλάδος ἔχει ταύτας : τοῦ **Διαυλίας**, τοῦ **Ταλαντίου**, τοῦ **Ἄνδρους**, τοῦ **Σκύρου**, τοῦ **Σόλωνος** καὶ τοῦ **Μενδενίτζης**.
Ὁ **Παλαιῶν Πατρῶν**	τῆς Πελοποννήσου ἔχει ταύτας : τοῦ **Ὠλένης** καὶ τοῦ **Ταρνίτζης**.
Ὁ **Τραπεζοῦντος**	τῆς Λαζικῆς ἔχει ταύτας : τοῦ **Κάνεν** καὶ τοῦ **Ὄφεως**.
Ὁ **Λαρίσσης**	τῆς Ἑλλάδος ἔχει ταύτας : τοῦ **Δημητριάδος**, τοῦ **Λιτζᾶ** καὶ **Ἀγράφων**, τοῦ **Φαναρίου**, τοῦ **Ζητουνίου**, τοῦ **Θαυμακοῦ**, τοῦ **Σταγών**, τοῦ **Λοιδορικίου**, τοῦ **Γαρδικίου**, τοῦ **Ραδοβισδίου** καὶ τοῦ **Σκιάθους**.
Ὁ **Ναυπάκτου**—	Νικοπόλεως ἔχει ταύτας : τοῦ **Βονδίτζης**, τοῦ **Ἀετοῦ**, τοῦ **Ἀχελώου** καὶ τοῦ **Ρηγῶν**.
Ὁ **Ρόδου**	τῶν Κυκλάδων νήσων ἔχει ταύτην : τοῦ **Λέρνης**.
Ὁ **Ἀδριανουπόλεως**	Αἱμιμόντου ἔχει μίαν : τοῦ **Ἀγαθουπόλεως**.
Ὁ **Μιτυλήνης**	τῆς Λέσβου ἔχει μίαν : τοῦ **Ἐζηβῶν**.
Ὁ **Ἰωαννίνων**	ἔχει ταύτας : τοῦ **Βελᾶς**, τοῦ **Βοθροντοῦ** καὶ **Γλυκέως**, τοῦ **Δρηνουπόλεως** καὶ τοῦ **Χειμάρης**.
Ὁ **Λακεδαιμονίας**	τῆς Πελοποννήσου ἔχει ταύτας : τοῦ **Ἀμικλῶν**, τοῦ **Καριουπόλεως** καὶ τοῦ **Βρεστένης**.
Ὁ **Εὐρίπου**	τῆς Εὐβοίας ἔχει ταύτας : τοῦ **Ὡραιῶν**, τοῦ **Καρίστου**, τοῦ **Πορθμοῦ**, τοῦ **Αὐλῶνος** καὶ τῶν **Καναλίων**.
Ὁ **Οὐγγροβλαχίας**	ἔχει ταύτας : τοῦ **Ριμνίκου** καὶ τοῦ **Μποζέου**.
Ὁ **Μολδοβλαχίας**	ἔχει ταύτας : τοῦ **Ρανδεούτζου** καὶ τοῦ **Ρωμάνου**.

Περὶ τῶν μητροπολιτῶν ποῖοι λέγονται «ὑπέρτιμοι καὶ ἔξαρχοι» καὶ ποῖοι «ὑπέρτιμοι» μόνον.

Ὁ **Καισαρείας-Καπαδοκίας,** ὑπέρτιμος τῶν ὑπερτίμων καὶ ἔξαρχος πάσης Ἀνατολῆς. — Ὁ **Ἐφέσου,** ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης Ἀσίας.—Ὁ **Ἡρακλείας,** πρόεδρος τῶν ὑπερτίμων καὶ ἔξαρχος πάσης Θράκης καὶ Μακεδονίας.—Ὁ **Ἀγκύρας,** ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης Γαλατίας.—Ὁ **Κυζίκου,** ἔξαρχος παντὸς Ἑλλησπόντου. —Ὁ **Φιλαδελφείας,** πάσης Λυδίας.—Ὁ **Νικομηδείας,** πάσης Βυθινίας.— Ὁ **Νικαίας,** ὁμοίως.—Ὁ **Χαλκηδόνος,** ὡσαύτως. — Ὁ **Θεσσαλονίκης,** πάσης Θετταλίας. — Ὁ **Τορνόβου,** πάσης Βουλγαρίας. — Ὁ **Ἀδριανουπόλεως,** Αἱμιμόντου.—Ὁ **Νεοκαισαρείας,** Πόντου Πολεμονιακοῦ. — Ὁ **Ἰκονίου,** πάσης Λυκαονίας.—Ὁ **Κορίνθου,** πάσης Πελοπονήσου. — Ὁ **Μονεμβασίας,** ὁμοίως. — Ὁ **Ἀθηνῶν,** πάσης Ἑλλάδος.—Ὁ **Παλαιῶν Πατρῶν,** πάσης Ἀχαΐας.—Ὁ **Τραπεζοῦντος,** πάσης Λαζικῆς. — Ὁ **Λαρίσσης,** δευτέρας Θετταλίας καὶ πάσης Ἑλλάδος. — Ὁ **Ναυπάκτου,** πάσης Αἰτωλίας. — Ὁ **Φιλιππουπόλεως,** πάσης Θράκης.—Ὁ **Ρόδου,** τῶν Κυκλάδων νήσων.—Ὁ **Σερρῶν,** πάσης Μακεδονίας. — Ὁ **Φιλίππων,** ὁμοίως. — Ὁ **Θηβῶν,** πάσης Βιοτείας. — Ὁ **Λακεδαιμονίας,** πάσης Πελοπονήσου. — Ὁ **Οὐγγροβλαχίας,** ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης Οὐγκρίας κοὶ Πλαγηνῶν.—Ὁ **Μολδοβλαχίας,** ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος, καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ Ἀμασίας.

Οἱ δὲ λοιποὶ μητροπολῖται «ὑπέρτιμοι» μόνον γράφονται, ἀμὴ οὐχὶ καὶ «ἔξαρχοι».

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΠΕΡΙΚΟΠΗ

«Δίκαιον ἡγοῦμαι, ἐφ' ὅσον εἰμὶ ἐν τούτῳ τῷ σκηνώματι, διεγείρειν ὑμᾶς ἐν ὑπομνήσει, εἰδὼς ὅτι ταχινή ἐστιν ἡ ἀπόθεσις τοῦ σκηνώματός μου, καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδήλωσέ μοι. σπουδάσω δὲ καὶ ἑκάστοτε ἔχειν ὑμᾶς μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον τὴν τούτων μνήμην ποιεῖσθαι. οὐ γὰρ σεσοφισμένοις μύθοις ἐξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναμιν καὶ παρουσίαν, ἀλλ' ἐπόπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος. λαβὼν γὰρ παρὰ Θεοῦ πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν φωνῆς ἐνεχθείσης αὐτῷ τοιᾶσδε ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα· καὶ ταύτην τὴν φωνὴν ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐξ οὐρανοῦ ἐνεχθεῖσαν, σὺν αὐτῷ ὄντες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ».

[Β' Πέτρου κεφ. α' 13—18]

ΣΥΜΒΟΛΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΟΥ ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟΥ

Τὸ σημεῖον τὸ ὁποῖον θὰ ἐξετασθῇ ἐν τῇ παρούσῃ μελέτῃ εἶναι κυρίως τὸ ἀφορῶν τὰς κατὰ τὸ παρελθὸν σχέσεις τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Μαυροβουνίου πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

Αἱ σχέσεις αὗται, ἐὰν πράγματι ὑπῆρχον, ἦτο πολὺ φυσικὸν νὰ ἀρχίσωσιν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1766, καθ' ὃ καταργηθείσης τῆς Αὐτοκεφάλου Ἀρχιεπισκοπῆς Πεκίου αἱ ἐκκλησιαστικαὶ περιφέρειαι αἱ ὑποκείμεναι τῇ τέως Ἀρχιεπισκοπῇ Πεκίου ὑπήχθησαν τῷ Οἰκουμ. Πατριαρχείῳ καὶ διετέλουν ἔκτοτε ὑπὸ τὴν ἄμεσον τούτου δικαιοδοσίαν. Καὶ ἡ ἐπαρχία Μαυροβουνίου ἀνῆκεν, ὡς γνωστόν, τῷ κλίματι τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Πεκίου.

Ἐν τῷ 413 κώδικι τοῦ Ἁγιοταφιτικοῦ Μετοχίου σελ. 463—4 καταχωροῦνται οἱ τῷ Πεκίου ὑποκείμενοι θρόνοι καὶ τῷ Ὀθωμανικῷ Κράτει τελοῦντες. Ἐν τέλει τοῦ καταλόγου τούτου σημειοῦται· «ὁ Τζετίνας· **ἐπίσκοπος οὗτος**» [1]).

Ἀναμφιβόλως ὁ κατάλογος οὗτος συνετάχθη μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Καρλοβιτσίου (1699). καθ' ἣν μέρος μὲν τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιφερείας τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Πεκίου ἔμεινεν ἐν Τουρκίᾳ, μέρος δὲ περιελήφθη ἐν τῷ Αὐστριακῷ Κράτει. Καὶ ὁ Χρύσανθος ὁ Ἱεροσολύμων ἐν τῷ Συνταγματίῳ αὐτοῦ (ἔκδ. 1715 σελ. πθ΄) ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς ἀρυόμενος θέτει τελευταῖον τὸν Τζετίνας ὡς ἐπίσκοπον περιφερείας εὑρισκομένης ἐν Τουρκίᾳ καὶ μετὰ τὴν εἰρημένην συνθήκην. Ἐν τῷ στ΄ Πατριαρχικῷ Κώδικι σελ. 129 [2]) καταχωρεῖται ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς Γαβριὴλ μητροπολίτου «Πρεζδρένας νῦν τὸ πρῶτον συσταθείσης» τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Πεκίου «προσηλωθείσης τῷ Οἰκουμ. Πατριαρχείῳ ὁμοῦ μετὰ τῶν ὑποκειμένων αὐτῇ μητροπολιτῶν τοῦ τε Σκοπείων, τοῦ Πρεζρένας, τοῦ Γενὶ-παζαρίου, τοῦ Μπόσνας, τοῦ Οὐζίτζας, τοῦ Ἐρσεκίου, τοῦ Μπελιγραδίου, τοῦ Νύσσης, τοῦ Κεστενδηλίου καὶ Σαμακοβίου».

---

[1]) Πατριαρχικὰ ἔγγραφα Κ. Δεληκάνη [νῦν Μητροπολίτου Κυζίκου] τόμος Γ΄, σελ. 911.

[2]) Καλλινίκου Δεληκάνη, ἔνθα ἀνωτέρω, σελ. 924.

Ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ τῶν μητροπόλεων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Πεκίου παραλείπεται ἡ Κετίγνη. Πόθεν ἡ παράλειψις αὕτη;

Ἐὰν κατὰ τὸ 1766, χρονολογίαν τῆς καταργήσεως τῆς Αὐτοκεφάλου Ἀρχιεπισκοπῆς Πεκίου καὶ τῆς προσαρτήσεως αὐτῆς εἰς τὸν Οἰκουμ. θρόνον, ἡ Τζέτινα ἐξηκολούθει νὰ ἦναι Ἐπισκοπή, καθὼς ἦτο καὶ καθ' ὃν χρόνον (τέλη ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος) συνετάχθη ὁ κατάλογος τῆς ἐκκλ. περιφερείας Πεκίου, ὁ ἀναφερόμενος ὑπό τε τοῦ προκειμένου κώδικος τοῦ Ἁγιοταφιτικοῦ Μετοχίου καὶ ὑπὸ τοῦ Συνταγματίου τοῦ Χρυσάνθου, ἡ παράλειψις, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, εἶναι πολὺ εὐεξήγητος· τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὑπόμνημα ἀναφέρει μόνον Μητροπόλεις. Ὁ Νικόδημος Μίλας, Σέρβος Ὀρθόδοξος, ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσῃ «Ἱστορίᾳ τοῦ Ἐκκλησ. Δικαίου», ὁμιλεῖ οὐχὶ περὶ Ἐπισκοπῆς Κετίγνης ἢ Μαυροβουνίου, ἀλλὰ περὶ Μητροπόλεως Κετίγνης καὶ περὶ «Μητροπολίτου ἑδρεύοντος ἐν Κετίγνῃ» [3]). Ἀναφέρει μάλιστα καὶ περὶ μιᾶς ἐπιστολῆς γραφείσης τῷ 1750 (22 Αὐγούστου) καὶ ἀποσταλείσης ὑπὸ τοῦ Πεκίου Ἀθανασίου τοῦ Β' πρὸς τὸν τότε Μητροπολίτην Μαυροβουνίου Βασίλειον Πέτροβιτς, ἐν ᾗ ὁ Μαυροβουνίου προσφωνεῖται «Ἔξαρχος Πεκίου» [4]).

Κατὰ τὸν γράφοντα τὴν παροῦσαν μελέτην ὁ Κετίγνης ἦτο κατὰ τὴν σύνταξιν ἢ μᾶλλον μικρὸν πρὸ τῆς συντάξεως τοῦ ὑπὸ τοῦ Χρυσάνθου συνταχθέντος Συνταγματίου Ἐπίσκοπος, ἔπειτα ὅμως ἕνεκα τῆς ἐν Μαυροβουνίῳ πολιτικῆς καταστάσεως τῆς δημιουργηθείσης ἰδίᾳ μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ διαγγέλματος τοῦ Πέτρου τοῦ Μεγάλου (1711) [5]) ἡ Ἐκκλησία τοῦ Μαυροβουνίου de facto εὑρέθη ἐν ᾗ θέσει καὶ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Καρλοβιτσίου. Καὶ εἰς τὸν Καρλοβιτσίου ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Πεκίου τὸ δικαίωμα τοῦ χειροτονεῖν τοὺς ἰδίους Μητροπολίτας καὶ Ἐπισκόπους καὶ ἐν γένει παρεχωρήθη αὐτῷ ἕνεκα τῶν γνωστῶν καιρικῶν περιστάσεων καὶ τῶν πολιτικῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐκκλησιαστικὴ αὐτοδιοίκησις. Τὸ αὐτὸ ἐγένετο καὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν Μαυροβουνίου, ὄχι μόνον διὰ τοὺς προμνησθέντας πολιτικοὺς λόγους ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν λόγον ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος ἢ Μητροπολίτης (Βλαδίκας) τοῦ Μαυροβουνίου ἦτο συγχρόνως καὶ ὁ πολιτικὸς ἄρχων (ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἀπὸ τοῦ 1697 ἀπέβη κληρονομικὴ ἡ διαδοχὴ τῆς Μητροπόλεως καὶ

---

3) Μίλας «Ἐκκλησ. Δίκαιον», σελ. 434—5.

4) Ἀγνοῶ ποῦ στηριζόμενος ὁ Μητροπολίτης Ἡρακλείας—τέως Διδυμοτείχου — κ. Φιλάρετος Βαφείδης ἀναφέρει ὅτι ὁ Πεκίου Ἀθανάσιος ὁ Β' παρεχώρησε τῷ Κετίγνης Βασιλείῳ Πέτροβιτς τὸν τίτλον ***Ἐξάρχου Σερβίας***. Ἐκκλ. Ἱστορίας, τόμος Γ', μέρος β', σελ. 582.

5) Meyer Λεξικόν, τόμος ΙΑ', σελ. 708, Α. Κ. Ὑψηλάντου «τὰ μετὰ τὴν Ἅλωσιν», σελ. 293.

τῆς ἡγεμονίας διὰ τῆς οἰκογενείας Πέτροβιτς). Ἐκκλησιαστικὴ λοιπὸν ὑποταγὴ τοῦ Ἐπισκόπου ἢ Μητροπολίτου Μαυροβουνίου τῷ Οἰκουμ. Πατριάρχῃ θὰ ἐσήμαινεν ὑπό τινα ἔννοιαν καὶ πολιτικὴν αὐτοῦ ὑποταγὴν τῇ Τουρκικῇ Αὐτοκρατορικῇ Κυβερνήσει, ἐν ᾧ τὸ Μαυροβούνιον ἤδη ἀπὸ τοῦ 1777 σχεδὸν ἐντελῶς εἶχεν ἀποσπασθῇ ἀπὸ τῆς Τουρκίας [6]). Ἡ μετὰ τοῦ Πατριαρχείου σχέσις τῆς Ἐκκλησίας Μαυροβουνίου ἦτο ἀδύνατος, κατ' ἀρχὰς μὲν ἕνεκα τῆς ἐξαιρέσεως αὐτῆς ἐκ τῆς Αὐτοκεφάλου Ἀρχιεπισκοπῆς Πεκίου, ἔπειτα δέ, ὡς ἤδη ἐσημειώθη, ἕνεκα τῶν πολιτικῶν συνθηκῶν. Τούτου ἕνεκα οὐδαμοῦ τῶν Πατριαρχικῶν Κωδίκων ἀπαντῶμεν ὑπόμνημα ἐκλογῆς Μητροπολίτου Κετίγνης ἢ Μαυροβουνίου. Κατὰ τὸ 1697 ὁ Τζετίνας Δανιὴλ Πέτροβιτς ἐδέχθη τὴν χειροτονίαν παρὰ τοῦ Μητροπολίτου Καρλοβιτσίου. Κατὰ τὸ 1785 Πέτρος ὁ Α', Μητροπολίτης Μαυροβουνίου, ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ Καρλοβιτσίου Μωϋσέως Πούτνικ. Ἀπὸ τοῦ 1830 ἀρχιερατεύσαντος Πέτρου τοῦ δευτέρου χρονολογεῖται ἡ ἐν Ρωσσίᾳ χειροτονία τοῦ Κετίγνης. Τὸ τοιοῦτον προῆλθεν ὄχι μόνον ἐκ τῆς πολιτικῆς ἐπιρροῆς ἣν ἡ Ρωσσία ἤσκει ἐπὶ τοῦ Μαυροβουνίου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ διάδοχος Πέτρου τοῦ Α' Πέτρος ὁ Β' ἐσπούδασεν ἐν Ρωσσίᾳ [7]). Ὥστε ἀνακριβῆ τὰ ὑπὸ τοῦ Silbernagel [8]) λεγόμενα ὅτι ὁ Κετίγνης ἐχειροτονεῖτο τακτικῶς ὑπὸ τῆς Συνόδου τῆς Ρωσίας. Ὅλως ἀνυπόστατος ὡσαύτως καὶ ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ Meyer (K. lexicon, τόμ. ΙΗ', σελ. 705) ὅτι τὸ Μαυροβούνιον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Τσάρου τῆς Ρωσσίας ἐτίμα τὸν ἀνώτερον θρησκευτικὸν αὐτοῦ ἀρχηγόν.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων ἀνακριβῆ ἀποδεικνύονται καὶ τὰ ἑξῆς ἅτινα Ἰωακεὶμ ὁ Γ' ἐν τῇ Συνοδικῇ συνεδρίᾳ τῆς 13ης Δεκεμβρίου 1882 εἰσηγητικῶς ἀνέπτυξε σχετικῶς πρὸς τὰς σχέσεις τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Μαυροβουνίου μετὰ τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου ἐξ ἀφορμῆς ἐπιστολῆς (25 Νοεμβρίου 1882) τοῦ τότε Μητροπολίτου Μαυροβουνίου Βησσαρίωνος ἀγγέλλοντος τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ὡς Μητροπολίτου τῆς ἐν λόγῳ χώρας.

«Αἱ μετὰ τῆς Μητροπόλεως ταύτης (Μαυροβουνίου), ἔλεγεν ὁ Πατριάρχης Ἰωακείμ, σχέσεις (τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου) διεκόπησαν, φαίνεται, καὶ ἴσως οὐ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἕνεκα περιστάσεων ὑφ' ἃς εὑρίσκετο συνήθως ἡ χώρα τοῦ Μαυροβουνίου μετὰ τῆς Αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως, καὶ ἐκ τούτου φαίνεται ***ἔπαυσε τὸ ἀποστέλλεσθαι καὶ χει-***

---

6) Meyer, ἔνθα ἀνωτέρω, σελ. 706.

7) Φιλαρ. Βαφείδου. ἔνθα ἀνωτ., σελ. 582. Ὁ Πέτρος ὁ Γ' ἦν ὁ τελευταῖος Βλαδίκας ὁ συγκεντρῶν τὰς δύο ἐξουσίας, κοσμικὴν καὶ ἐκκλησιαστικήν.

8) Φιλαρέτου Βαφείδου. ἔνθα ἀνωτ. Λίαν πειστικῶς ὁ Μητροπολίτης Ἡρακλείας κ. Φιλάρετος καταρρίπτει τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ Silbernagel.

***ροτονεῖσθαι ἐνταῦθα τὸν Μητροπολίτην τοῦ τόπου ἔκτοτε δὲ ἐχειροτονεῖτο οὗτος, ὡς γνωστόν, ἐν Ρωσσίᾳ*»** [9].

Τὸ Αὐτοκέφαλον τῆς Ἐκκλησίας Μαυροβουνίου ἀνεγνωρίσθη σιωπηρῶς ὑπὸ τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου καὶ μόνον, οὕτως εἰπεῖν, de facto. Ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ Νικοδήμου Μίλας, ὅτι τὸ Αὐτοκέφαλον τῆς Μητροπόλεως Κετίγνης ἀνεγνωρίσθη καὶ ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου Κων/πόλεως, διότι καταχωρεῖται ἐν τῷ Καταλόγῳ τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν τῷ δημοσιευθέντι ἐν τῷ Ε΄ τόμῳ τοῦ Συντάγματος Ράλλη καὶ Ποτλῆ (σελ. 529), δὲν εἶναι ὀρθόν. Ἐν ὑποσημειώσει τῆς αὐτῆς σελίδος (529) οἱ ἐκδόται τοῦ εἰρημένου Συντάγματος γράφουσι τὰ ἀκόλουθα: «Τὴν τάξιν ταύτην (ἤτοι ἐνάτην ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν) κατέχει (ἡ Ἐκκλησία Μαυροβουνίου) κατὰ τὸ Ρωσσικὸν Συνταγμάτιον· ἐν ***δὲ τῷ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας οὐ μνημονεύεται***».

Ὡς ἐπίσημος ἀναγνώρισις τοῦ Αὐτοκεφάλου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τοῦ Μαυροβουνίου ἐκ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ «συγχαρητήριος ἀπάντησις καὶ εὐχετική,» ἡ γενομένη κατ᾽ ἀπόφασιν συνοδικὴν ληφθεῖσαν ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ συνεδρίᾳ τῆς Ἱ. Συνόδου, εἰς τὸ γράμμα τοῦ Μητροπολ. Μαυροβουνίου Βησσαρίωνος.

Τὸ γράμμα τοῦτο ἔχει οὕτω:

Πρὸς διατήρησιν τοῦ ἐν ἀποστολικῷ πνεύματι συνδέσμου μεταξὺ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν τοῦ Μαυροβουνίου καὶ τῆς Οἰκουμ. Ἐκκλησίας τῆς Κων/πόλεως λαμβάνω τὴν τιμὴν ἵνα δηλώσω τῇ Ὑμετέρᾳ Παναγιότητι, ὅτι ἡ Α. Ὑψηλότης ὁ ἡγεμὼν τοῦ Μαυροβουνίου Νικόλαος Α΄ εὐηρεστήθη ἵνα ἀναπληρώσῃ τὴν ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ ἀοιδίμου Μητροπολίτου Ἱλαρίωνος [10] *χηρεύουσαν θέσιν τῆς Μητροπόλεως Μαυροβουνίου, ἐγκαταστήσας δι᾽ οὐκαζίου αὐτοῦ ἀπὸ 5 Νοεμβρίου ἐ. ἔ. ἐμὲ τὸν Ἐπίσκοπον τέως Ζαχόλμσκης καὶ Ρασίσκης Μητροπολίτην Μαυροβουνίου ἐν Κετίγνῃ.* ***Δηλῶν τοῦτο*** *τῇ Ὑμετ. Παναγιότητι ἔχω τὴν τιμὴν νὰ καλῶμαι τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος*

ἐλάχιστος θεράπων

[Ὑπ.] ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟΥ ΒΗΣΣΑΡΙΩΝ

Ἐν Κετίγνῃ, τῇ 25 Νοεμβρίου 1882.

---

9) Πατριαρχ. Κῶδιξ, 509, σελ. 702, ἀριθμ. 5.

10) Καὶ ὁ Μητροπολίτης οὗτος εἶχε γράψει τῷ Οἰκουμ. Πατριάρχῃ Ἰωακεὶμ τῷ Γ΄ «ἀλλὰ περὶ ὑποθέσεων χριστιανῶν αὐτοῦ ἐνταῦθα»· ἐγένετο ἡ κατάλληλος Πατριαρχικὴ ἀπάντησις.

Ἡ Πατριαρχικὴ ἀπάντησις ἔχει ὡς ἑξῆς:

Τῷ Μαυροβουνίῳ Βησσαρίωνι,

Μετὰ πλείστης ὅσης χαρᾶς καὶ πνευματικῆς ἀγαλλιάσεως δεξάμενοι τὴν ἀπὸ κε´ τοῦ παρελθόντος Νοεμβρίου ἐπιστολὴν τῆς περισπουδάστου ἡμῖν αὐτῆς Ἱερότητος, εἴδομεν ὅτι τοῦ ἀειμνήστου προκατόχου αὐτῆς κὺρ Ἱλαρίωνος εἰς τὰς οὐρανίους μεταστάντος μονάς, ἡ Α. Ἱερότης προσεκλήθη ὑψηλῷ ἡγεμονικῷ οὐκαζίῳ εἰς τὴν διαδοχὴν τοῦ χηρεύσαντος Μητροπολιτικοῦ θρόνου, ὅπερ καὶ προήχθη ἀναγγεῖλαι ἡμῖν καὶ ἔκδηλον ποιῆσαι τὸν ἐγκάρδιον πόθον καὶ ζῆλον πρὸς διατήρησιν καὶ ἐπὶ μᾶλλον σύσφιγξιν **τῶν τῆς πνευματικῆς ἑνότητος καὶ ἀδελφικῆς ἀγάπης θεοκληρώτων δεσμῶν.** *Ὅθεν λίαν ἀσμένως διατεθέντες ἐπί τε τῷ ἀγγέλματι τούτῳ καὶ ἐπὶ τῇ ἐνδείξει τῶν εὐλαβῶν αὐτῆς αἰσθημάτων πρὸς τὴν κοινὴν ταύτην τῶν Ὀρθοδόξων μητέρα ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ Μεγ. Ἐκκλησίαν, συγχαίρομεν αὐτῇ ἐπὶ τῇ προαγωγῇ αὐτῆς ταύτῃ, τῇ μὲν ψυχῇ τοῦ ἐξ ἡμῶν μεταστάντος μακαρίτου προκατόχου αὐτῆς εὐχόμεθα ἐν σκηναῖς δικαίων ἀνάπαυσιν, τῇ δὲ αὐτῆς Ἱερότητι ἐνίσχυσιν ἄνωθεν εἰς ἀκριβῆ καὶ ἀπρόσκοπτον ἐκπλήρωσιν τῶν ποιμαντορικῶν αὐτῆς καθηκόντων καὶ τελείαν εὐαρέστησιν τῷ ἐπουρανίῳ τῆς Ἐκκλησίας Νυμφίῳ. Τῆς εὐκαιρίας ταύτης ἐπιλαμβανόμενοι θερμὰς ἀναπέμπομεν πρὸς τὸν Ὕψιστον εὐχὰς ὑπὲρ τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ Ὑψηλοτάτου ἡγεμόνος καὶ παντὸς τοῦ ἡγεμονικοῦ αὐτοῦ οἴκου καὶ τοῦ ὑπὸ τὴν ἡγεμονικὴν αὐτοῦ αἰγίδα διατελοῦντος φιλοχρίστου λαοῦ, τῇ δὲ αὐτῆς Ἱερότητι διαβεβαιοῦντες τὰ φιλάδελφα καὶ ἀκραιφνῆ αἰσθήματα ἡμῶν οὐδαμῶς ἀμφιβάλλομεν, ὅτι καὶ τοῦ λοιποῦ οὐ παύσεται συντελοῦσα τὸ καθ᾽ ἑαυτὴν* **εἰς κραταίωσιν τῶν ἀδελφικῶν δεσμῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν σχέσεων μεμνημένη** *καὶ ἡμῶν ἐν ταῖς πρὸς Θεὸν ἐντεύξεσιν αὐτῆς, ὅπως δυνηθῶμεν εὐθυδρομῆσαι καὶ εἰς εὔδιον καθοδηγῆσαι λιμένα τὸ ἐν μέσῳ χαλεπῶν καιρῶν κλυδωνιζόμενον σκάφος τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος καὶ Λυτρωτοῦ ἡμῶν, οὗ ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μετὰ τῆς αὐτῆς Ἱερότητος.*

ᾳωπβ´ Δεκεμβρίου ιη´.

[Ὑπ.] † *Ὁ* **Κωνσταντινουπόλεως** *ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός.*

*
* *

Κλείων τὴν παροῦσαν μελέτην πέποιθα ὅτι θὰ δοθῇ ἀφορμὴ πρὸς νέαν πληρεστέραν μελέτην τοῦ ζητήματος τούτου δι᾽ ἐξακριβώσεως καὶ ἄλλων σημείων σχετικῶν τόσον πρὸς τὴν ἀπέναντι τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Πεκίου ὅσον καὶ ἀπέναντι τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου θέσιν τῆς Ἐκκλησίας Μαυροβουνίου.

† Ο ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

ΕΠΙΣΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

Ἀριθμ. Πρωτ. 2111

ΠΑΣΑΙΣ ΤΑΙΣ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟΙΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙΣ

Μακαριώτατε καὶ Ἁγιώτατε Πατριάρχα κτλ.

Ἐκ τῶν ἀπασχολούντων τὴν κοινὴν μέριμναν τῶν Ἁγίων Ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν συγχρόνων γενικῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων προέχει ἀληθῶς καὶ τὰ μάλα ἐπείγουσαν ἀπαιτεῖ διευθέτησιν κατὰ τὴν συναίσθησιν πασῶν τῶν Ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν τὸ ζήτημα τοῦ Πασχαλίου, δι' ὅπερ πρὸ παντὸς καὶ ἐπεσπεύδετο, ὡς γνωστόν, ἡ σύγκλησις κοινῆς τῶν Ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν συσκέψεως ἐν Συνόδῳ εἴτε μεγάλῃ εἴτε καὶ μικροτέρᾳ.

Καὶ ἡ μὲν πραγμάτωσις τῆς γενικῆς συνοδικῆς συσκέψεως οὐ κατέστη ἀτυχῶς δυνατὴ ἄχρι τοῦδε, παρὰ τὰς καταβληθείσας προσπαθείας, ἄγνωστον δὲ καὶ πόσον εἰσέτι χρόνον δύναται ἵνα παραταθῇ ἡ ἀναβολὴ αὕτη. Ἐν τῷ μεταξὺ δ' ὅμως ἐκ τῆς μὴ ταὐτοχρόνου διορθώσεως καὶ τοῦ λάθους τοῦ Πασχαλίου, μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἤδη διωρθωμένου ἡμερολογίου διὰ τὰς ἀκινήτους ἑορτάς, προέκυψεν, ὡς γνωστόν, ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ πράξει δυσχέρεια, ἥτις οὐκ ἔστι δυνατὸν ἵνα παρορραθῇ καὶ παραταθῇ ἐπὶ μακρόν. Καὶ ἡ δυσχέρεια αὕτη καθίσταται κατὰ ὡρισμένα ἰδίᾳ ἔτη, ὡς τὸ προσεχὲς 1929, οὕτως ἐπαισθητὴ καὶ ἀντιληπτή, ὥστε ἐξαιρετικῶς ἰδιαιτέραν ἐπιβάλλεσθαι σκέψιν καὶ φροντίδα περὶ αὐτῆς. Κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος τὸ Ἅγιον Πάσχα ἐστὶν ὡρισμένον ἵνα ἑορτασθῇ κατὰ τὸ ἐν χρήσει Πασχάλιον τῇ 5 Μαΐου κατὰ τὸ νέον ἡμερολόγιον (22 τοῦ παλαιοῦ), τοῦθ' ὅπερ ἐκτὸς τῆς ἀνωμαλίας ἣν παρουσιάζει ἀπάγον τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Ἁγίου Πάσχα ἐκτὸς τοῦ προσήκοντος χρονολογικοῦ ὁρίου, ἤτοι μετὰ τὴν δευτέραν Πανσέληνον τὴν μετὰ τὴν ἐαρινὴν Ἰσημερίαν ἀντὶ τῆς πρώτης, ὡς ὁρίζει ἡ διάταξις τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, συνεπάγεται ἤδη καὶ ταύτην τὴν λίαν ἀντιληπτὴν ἀνωμαλίαν, ὅτι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τέλεον μέλλει ἵνα ἐκλίπῃ οὕτω ἡ καθωρισμένη νηστεία τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐν ταῖς ἐφαρμοζούσαις ἤδη τὸ διωρθωμένον ἡμερολόγιον διὰ τὰς ἀκινήτους ἑορτὰς Ἀδελφαῖς Ἐκκλησίαις.

Διὰ ταῦτα τοίνυν, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὸ ἀδύνατον τό γε νῦν τῆς ἐν Συνόδῳ ἐξετάσεως τοῦ ζητήματος, ἐξ ἄλλου δὲ φρονοῦντες, ὅτι ἡ διόρθωσις τοῦ λάθους τοῦ Πασχαλίου, ὅπερ διεγνώσθη ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλη-

σία πρὸ πολλῶν ἤδη αἰώνων καὶ πολὺ πρὸ τῆς ἐν τῇ Δύσει ἡμερολογιακῆς διορθώσεως, οὐδὲ χρήζει ἀπολύτως τοιαύτης ἐξετάσεως, καθόσον ἐν τῷ προκειμένῳ μέλλει ἵνα γένηται οὐχὶ μεταβολή τις ἢ ἀλλοίωσις τῆς σεπτῆς τῆς Ἁγίας Α´ Οἰκουμενικῆς Συνόδου περὶ τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα διατάξεως, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐπάνοδος εἰς τὴν ἀκριβεστέραν τήρησιν αὐτῆς, ὡς τοῦτο πᾶσιν ἐπιβάλλεται, ἔγνωμεν, διασκεψάμενοι μετὰ τῆς περὶ ἡμᾶς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, ὅπως διὰ τὴν ὑπάρχουσαν ἀνάγκην καὶ τὸ ἐπεῖγον τοῦ πράγματος ἐρωτήσωμεν καὶ ἐκζητήσωμεν διὰ γραμμάτων τὴν σκέψιν καὶ τὴν γνώμην τῶν Ἁγίων Ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἐρωτῶντες εἴ γε κατὰ τὴν γνώμην καὶ αὐτῶν τυγχάνει δυνατή, ὡς ἡμεῖς φρονοῦμεν, ἡ ἐφαρμογὴ καὶ ἄνευ γενικῆς συνοδικῆς ἀποφάσεως τῶν περὶ τοῦ Πασχαλίου ἐγκριθέντων κατὰ τὸ Πανορθόδοξον Συνέδριον καὶ ἀποδεκτῶν ὑπὸ τῆς ἡμετέρας καὶ ἄλλων Ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν ἤδη γενομένων, καὶ εἴ γε ἡ ἐφαρμογὴ αὕτη δύναται ἵνα ἄρξηται ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς 1929 ἔτους, ὁπότε, ἐὰν μὴ γένηται ἐγκαίρως ἡ προσήκουσα διόρθωσις, μέλλει ἵνα προέλθῃ ἡ κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐξόχως ἀντιληπτὴ ἀνωμαλία καὶ δυσχέρεια.

Ἐπὶ τούτῳ, ἀπευθυνόμενοι διὰ τῆς παρούσης ἀδελφικῆς ἡμῶν ἐπιστολῆς καὶ πρὸς τὴν Ὑμετέραν σεβασμίαν Μακαριότητα, παρακαλοῦμεν ὅπως προφρόνως καὶ ἐν χρονικῷ διαστήματι συντόμῳ εὐαρεστηθῇ, ἵνα ἀνακοινώσηται ἡμῖν τὴν γνώμην τῆς κατ' Αὐτὴν Ἁγίας καὶ Ἀδελφῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν εἰρημένων διὰ τὰ περαιτέρω.

Κατασπαζόμενοι δὲ καὶ αὖθις ἐν φιλήματι ἁγίῳ Αὐτήν, διατελοῦμεν μετ' ἀγάπης ἀδελφικῆς·

,αϡκη´ Αὐγούστου κ´.

Τῆς Ὑμετέρας σεβασμίας Μακαριότητος

ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΕΠΙ ΤΗ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ

ΤΟΥ ΕΨΗΦΙΣΜΕΝΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΙΛΗΤΟΥ κ. ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΥ

Ἰδοὺ βαδίζω πρὸς τὸν Νυμφῶνα τοῦ Οὐρανίου Βασιλέως καὶ Κυρίου μου, ἵνα περιβληθεὶς τὴν τῆς Ἀρχιερωσύνης χάριν, εἰσέλθω ἐν αὐτῷ καὶ λειτουργὸς γένωμαι τῆς Σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς.

Ἀλλ' ἔκφοβός εἰμι καὶ τῶν ἐν θαλάσσῃ κλυδωνιζομένων οὐχ ἧττον ἔντρομος, ὅτι ἄνθρωπος ὢν καὶ τῇ εὐπεριστάτῳ ἁμαρτίᾳ ἐνδεδοτος, εἰσάγομαι ἀπὸ τῆς Σκηνῆς τῆς

πρώτης εἰς τὴν Σκηνὴν τὴν δευτέραν, εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ Καταπετάσματος, εἰς ὃ ἐπιθυμοῦσιν οἱ Ἄγγελοι παρακῦψαι.

Ὁ τόπος ἐν ᾧ ἕστηκα, γῆ ἁγία ἐστί· φρικτὸν καὶ δυσθέατον τὸ ἀποκαλυπτόμενόν μοι μυστήριον καὶ αὐταῖς ταῖς Ἐπουρανίαις Δυνάμεσι δυσφόρητον· τιμιωτάτη ἡ ὑπ' αὐτὸ κεχρυμμένη καὶ εἰς τὴν ἐμὴν φύλαξιν καταπιστευομένη παρακαταθήκη, ἀνύστακτον ἀπαιτοῦσα τὴν προσοχὴν καὶ ἐνδελεχῆ τὴν μέριμναν τῆς φυλάξεως.

Ἐγὼ δὲ ἄνθρωπος ἀσθενὴς καὶ τὴν ἀνθρωπίνην εὐτέλειαν καὶ ἀθλιότητα περικείμενος. Ὢ τάλας ἐγώ! ὅτι τοιοῦτος ὤν, ἐν τῷ Ἁγίῳ ὤφθην τοῦ ἰδεῖν τὴν δύναμιν καὶ τὴν δόξαν Κυρίου Σαβαώθ. Τίς ἀφελεῖ τὰς ἀνομίας μου τῷ ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου καθαρτηρίῳ ἄνθρακι καὶ τὰς ἁμαρτίας μου περικαθαριεῖ, ἵνα ἄμωμος καὶ καθαρὸς προσεγγίσω καὶ λειτουργήσω τῷ ἐπὶ θρόνου ἐπηρμένου καθημένῳ! Τίς ἱκανὸς καταστεῖλαι τὸν θόρυβον τῆς ταλαιπώρου ψυχῆς μου καὶ στηρίξαι τὴν σαλευομένην διάνοιάν μου, ἵνα ἐν καθαρῷ συνειδότι, ἀνεπαισχύντῳ προσώπῳ καὶ πεφωτισμένῃ καρδίᾳ προσέλθω εἰς τὸ μυστήριον!

Αὐτὸς ὁ καλέσας με ἐπὶ τὴν προκειμένην διακονίαν Κύριος, ὁ δυνατὸς ἐν ἐλέει καὶ ἀγαθὸς ἐν ἰσχύϊ εἰς τὸ βοηθῆσαι καὶ παρακαλεῖν καὶ σώζειν πάντας τοὺς ἐλπίζοντας εἰς τὸ ὄνομα Αὐτοῦ, ἐλλάμψει ἐν τῇ καρδίᾳ μου τὸ τῆς θεογνωσίας ἀκήρατον φῶς καὶ γνωρίσει μοι ὁδὸν ἐν ᾗ πορεύσομαι.

Ἐπὶ τὸν Κύριον τὸν πλούσιον ἐν ἀγάπῃ καὶ συγγνώμῃ πᾶσαν ἀνατιθέμενος τὴν ἐλπίδα μου, προσέρχομαί σοι, Παναγιώτατε Δέσποτα, ἐν συντριβῇ καρδίας καὶ φρονήματος ταπεινώσει καὶ ἕτοιμον παρέχω ὅλον ἐμαυτὸν ἀκολουθῆσαί σοι εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων.

Γενοῦ μοι τοίνυν ὁδηγὸς καὶ μύστης εἰς τὸ Μυστήριον, Σεπτὴ τῆς Ἐκκλησίας Κορυφὴ καὶ Ἀξία τῶν ἐπὶ σοφίᾳ καὶ ἁγιότητι ὀνομαστῶν προκατόχων Σου. Φωταγώγησον τὴν ψυχήν μου τῷ φωτὶ τῆς πρὸς τὴν Ἁγίαν Ἐκκλησίαν ἀγάπης Σου· χειραγώγησόν με τῷ φωτεινῷ καὶ ὑψηλῷ παραδείγματί Σου εἰς τὰς εὐθείας τρίβους τῶν θείων ἐντολῶν.

Σύ, ὁ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ διακονίᾳ γενόμενός μοι σοφὸς παιδαγωγὸς καὶ διδάσκαλος, ὁ καὶ διαγγείλας μοι τὸ πρόσταγμα Κυρίου καὶ ἀποστείλας με ἐπὶ τὴν πνευματικὴν ἐπιστασίαν τῆς ἡγεμονίδος ταύτης τῶν ἐν τῇ Ἁγιωτάτῃ Ἀρχιεπισκοπῇ Σου Κοινοτήτων, ἔπαρον, Παναγιώτατε Πάτερ καὶ Δέσποτα, τὰς χεῖράς Σου ἐν εὐλογίαις καὶ δεήσεσι πρὸς τὸν Κύριον, μετὰ τῶν κυκλούντων τὸ θυσιαστήριον Ἁγίων Ἀρχιερέων καὶ τῶν λοιπῶν τῆς χάριτος Λευϊτῶν καὶ τοῦ συνευχομένου εὐσεβοῦς πληρώματος καὶ εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, ὅπως ἵλεως ὁ Κύριος γένηται τῇ ἐμῇ ἀναξιότητι καὶ ἁγιάσῃ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα μου καὶ παράσχῃ μοι ἀνένοχον καὶ ἀκατάκριτον τὴν παράστασιν τοῦ Ἁγίου θυσιαστηρίου, εἰς τὸ λατρεύειν αὐτῷ ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου.

Αὐτῷ ἡ εὐλογία καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ σοφία καὶ ἡ εὐχαριστία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ ἰσχὺς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Η ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΟΜΟΛΟΓΙΩΝ ΕΝ ΤΗι ΣΥΓΧΡΟΝΩι ΗΜΩΝ ΕΠΟΧΗι

Κατὰ τὰς τελευταίας στατιστικὰς ὁ ὅλος πληθυσμὸς τῆς γῆς ἀνῆλθεν ἤδη εἰς 1 δισεκατομμύριον καὶ 919 ἑκατομμύρια ψυχάς, ἐξ ὧν ὑπὲρ τὰ ἥμισυ, δηλ. 956 ἑκατομμύρια, ζῶσιν ἐν Ἀσίᾳ, ἐν Εὐρώπῃ δὲ ζῶσι 554 ἑκατομμύρια.

Ἐκ τοῦ ὅλου τούτου ἀριθμοῦ χριστιανοὶ εἶνε 648 ἑκατομμύρια. Ἐξ αὐτῶν πάλιν εἶνε καθολικοὶ 330 ἑκατομμύρια, διαμαρτυρόμενοι 210 ἑκατομμύρια καὶ ὀρθόδοξοι 144 ἑκατομμύρια.

Οἱ Ἰουδαῖοι ὑπολογίζονται εἰς 15 ἑκατομμύρια καθ' ὅλην τὴν γῆν.

Οἱ Μωαμεθανοὶ ἀνέρχονται εἰς 235 ἑκατομμύρια, οἱ Βουδδισταὶ εἰς 200 ἑκατομμύρια, οἱ Βραχμανισταὶ εἰς 217 ἑκατομμύρια, οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Κομφουκίου εἰς 300 ἑκατομμύρια, οἱ Σιντοϊσταὶ εἰς 25 ἑκατομμύρια καὶ οἱ λοιποὶ ἐθνικοὶ εἰς 140 ἑκατομμύρια.

Ἐκ τῶν ἀριθμῶν τούτων πολλοὶ εἶνε κατὰ προσέγγισιν καὶ οὐχὶ κατὰ πάντα ἀκριβεῖς, διότι διὰ πολλοὺς λαοὺς καὶ χώρας, ἰδίᾳ τῶν διαφόρων ἐθνικῶν, διεξαγωγὴ ἀκριβοῦς στατιστικῆς ἀπαριθμήσεως τυγχάνει εἰσέτι πρᾶγμα λίαν δυσχερές.

*
* *

Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΑΙΡΕΣΕΩΝ ΤΙΝΩΝ ΕΝ ΡΩΣΣΙΑι

Οἱ Βαπτισταί, οἵτινες ὑπολογίζονται εἰ 12 ἑκατομμύρια καθ' ὅλον τὸν κόσμον, ἔχουσιν ὀπαδοὺς ἐν Ρωσσίᾳ περὶ τὸ ἓν ἑκατομμύριον.

Εἰς δύο ἑκατομμύρια ὑπολογίζονται ἀνερχόμενοι σήμερον ἐν Ρωσσίᾳ οἱ Μολοκάνοι.

Οἱ Εὐαγγελισταὶ ἔχουσιν ἐν Ρωσσίᾳ 2500 κοινότητας, ὧν ὁ γενικὸς πληθυσμὸς ὑπολογίζεται εἰς ἓν ἑκατομμύριον.

Οἱ Ἀδβεντισταὶ ἀνέρχονται εἰς 11 χιλ. περίπου.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἑωρτάσθη ἐν μέσῳ πολλῶν πατριωτικῶν ἐκδηλώσεων ἡ ἐπέτειος τῆς νίκης τοῦ ἀρχιστρατήγου, τοῦ Ἐνδοξοτάτου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ΓΑΖΗ ΜΟΥΣΤΑΦΑ ΚΕΜΑΛ ΠΑΣΑ (30 Αὐγ.).

Ἐπὶ τῇ μεγάλῃ ταύτῃ ἐθνικῇ ἑορτῇ, ἐντολῇ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ἐσημαιοστολίσθη καὶ ἐφωταγωγήθη πανηγυρικῶς ἡ ἐπίσημος εἴσοδος καὶ ὁλόκληρος ἡ πρόσοψις τοῦ Πατριαρχείου.

Τῆς γενικῆς χαρᾶς μετέχουσα καὶ ἡ «**'Ορθοδοξία**», ὑποβάλλει τὰ σέβη καὶ τὸν θαυμασμὸν αὐτῆς πρὸς τὸν Ἐνδοξότατον Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ συνεργάτας καὶ εὔχεται αὐτοῖς πᾶσαν ἐπιτυχίαν ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Πατρίδος.

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ

Χειροτονία Ἐπισκόπου.—Ἱερουργούσης τῆς Α. Θ. Π. μετὰ τῶν σεβ. συνοδικῶν Μ/τῶν Κυζίκου, Χαλκηδόνος, Θεοδωρουπόλεως, Εἰρηνουπόλεως, Σταυρουπόλεως, Μύρων καὶ Λαοδικείας (17) ἐν τῷ ἱ. ναῷ τῶν Εἰσοδίων τῆς Κοινότητος Σταυροδρομίου, ἐν μέσῳ πυκνοτάτου ἐκκλησιάσματος, ἐτελέσθη μετὰ πάσης ἐκκλησιαστικῆς ἐπισημότητος ἡ εἰς ἀρχιερέα χειροτονία τοῦ Θεοφιλ. ἐψηφισμένου Μιλήτου κ. Αἰμιλιανοῦ, ὅστις καὶ ἀπήγγειλεν ἐπὶ ταύτῃ τὴν ἐν ἄλλῃ σελίδι κατακεχωρημένην προσλαλιάν.

Μετὰ τὴν ἱ. τελετήν, ἡ Α. Θ. ἐδέξατο ἐν τῇ Κοινοτικῇ Αἰθούσῃ τὰς συγχαρητικὰς προσρήσεις τῆς Α. Θ. Π., τῶν ἁγίων ἀρχιερέων, τῶν κληρικῶν τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς, τῆς Κεντρ. Ἐφορείας, τῶν Ἐπιτροπῶν τῶν ἱ. ναῶν καὶ πολλῶν ἄλλων.

Πατριαρχικαὶ χοροστασίαι. — Εὐλαβεῖ προσκλήσει τῶν οἰκείων Ἐκκλησιαστικῶν Ἐπιτροπῶν ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐχοροστάτησεν ἐν μέσῳ πυκνοτάτου ἐκκλησιάσματος ἐν τῷ ἱ. ναῷ Ἁγίου Νικολάου Γαλατᾶ (12), Παναγίας Μουχλίου (24) καὶ Παναγίας Διπλοκιονίου (31) γενομένη τιμητικώτατα δεκτή.

'Επίσημοι ἐπισκέψεις. — Τὴν Α. Θ. Παναγιότητα ἐπεσκέψαντο καὶ ἐγένοντο παρ' Αὐτῇ δεκτοὶ μετὰ τῆς προσηκούσης τιμῆς ὁ Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος 'Εξοχ. κ. Κ. Σακελλαρόπουλος (29) καὶ ὁ πρωθιερεὺς τῆς ἐνταῦθα ἀγγλικανικῆς παροικίας αἰδεσ. κ. Laurence C. Browne (30).

Πατριαρχικὴ Αὐλή. —Κενωθείσης τῆς θέσεως τῆς Μ. Πρωτοσυγκελλίας διὰ τῆς εἰς ἀρχιερατικῶς προϊστάμενον Σταυροδρομίου προαγωγῆς τοῦ τέως Μ. Πρωτοσυγκέλλου κ. Αἰμιλιανοῦ, ἡ Α Θ. Παναγιότης προήγαγεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Μ. Πρωτοσυγκέλλου τὸν πανοσ. τέως Μ. Ἀρχιδιάκονον κ. Γερμανόν, ἐν δὲ τῇ Μ. 'Αρχιδιακονίᾳ διώρισε τὸν πανοσ. Μ. 'Αρχιμανδρίτην καὶ Ὑπογραμματέα τῆς Ἁγ. καὶ Ἱ. Συνόδου κ. Φιλόθεον.

Ἡ εἰς ἱερέα χειροτονία τοῦ νέου Μ. Πρωτοσυγκέλλου ἐγένετο ἐν τῷ Πατριαρχικῷ ναῷ τῇ 6 λήγοντος μηνὸς ἱερουργούσης τῆς Α. Θ. Π. μετὰ τῶν σεβ. μητροπολιτῶν Νικαίας, Χαλκηδόνος, Νεοκαισαρείας, Θεοδωρουπόλεως, Εἰρηνουπόλεως, Σταυρουπόλεως, Χριστουπόλεως, Μύρων καὶ Λαοδικείας.

Π. Κ. 'Εκκλ. 'Επιτροπή. — 'Ανασχηματισθεῖσα κατηρτίσθη ἡ Π. Κ. 'Εκκλησ. 'Επιτροπὴ ἐκ τοῦ πανοσ. Μ. Πρωτοσυγκέλλου κ. Γερμανοῦ, τῶν θεοφ. 'Επισκόπων Μιλήτου κ. Αἰμιλιανοῦ καὶ 'Ελαίας κ. 'Αγαθαγγέλλου καὶ τῶν πανοσ. 'Αρχιμ. Σωφρονίου καὶ Γερασίμου.

'Ονοματικαὶ ἑορταί. — Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐπισκεψαμένη ηὔξατο τὰ εἰκότα πρὸς τὸν τέως Μ. Πρωτοσύγκελλον καὶ ὑποψήφιον ἐπίσκοπον Μιλήτου κ. Αἰμιλιανὸν ἐπὶ τῇ ὀνοματικῇ αὐτοῦ ἑορτῇ (8).

— Τηλεγραφικῶς συνεχάρη τοὺς ἑορτάζοντας σεβ. μητροπολίτας Κασσανδρείας Εἰρηναῖον, Σάμου Εἰρηναῖον (23), Κρήτης Τῖτον (52), Β. καὶ Ν. 'Αμερικῆς 'Αλέξανδρον καὶ Ζιχνῶν 'Αλέξανδρον (30).

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

Κανονικαὶ ψῆφοι.—Τοῦ σεβ. Μ/του Εἰρηνουπόλεως ὑποβαλόντος κανονικὴν παραίτησιν ἀπὸ τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ὡς ἀρχιερατικῶς προϊσταμένου τῆς Κοινότητος Σταυροδρομίου, ἅτε δὴ κληθέντος εἰς συμμετοχὴν ἐν ταῖς ἐργασίαις τῆς Ἁγ. καὶ Ἱ. 'Ενδημούσης Συνόδου, ἡ Α. Θ. Παναγιότης, διώρισεν εἰς διαδοχὴν αὐτοῦ τὸν Πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγκελλον κ. Αἰμιλιανόν. 'Ανακοινωσαμένη δὲ τὸν διορισμὸν τῇ Ἁ. καὶ Ἱ. Συνόδῳ κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 2 Αὐγούστου εἰσηγήθη ἅμα τὴν εἰς τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα προαγωγὴν αὐτοῦ ὑπὸ τὸν ψιλὸν τίτλον τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμψάσης 'Επισκοπῆς Μιλήτου. Κατὰ τὴν αὐτὴν συνεδρίαν προβληθέντων συνυποψηφίων τῇ αὐτοῦ πανοσιολογιότητι τῶν πανοσ. ἀρχιμ. Κωνστ. Βαλλιάδου, ἱερατ. προϊσταμένου Λωζάννης καὶ Ἰω. 'Ανδρεάδου, ἱερατ. προϊσταμένου Μονάχου, ἀνεβλήθη εἰς τὴν ἑπομένην συνεδρίαν ἡ τέλεσις κανονικῶν ψήφων ἐν τῷ Πατριαρχικῷ ναῷ, λόγῳ τῆς ἀπουσίας τῶν σεβ. μητροπολιτῶν Προύσης, Ροδοπόλεως καὶ Ἴμβρου. Τούτων δὲ τελεσθεισῶν τῇ 9 λήξαντος μηνός, 'Επίσκοπος Μιλήτου ἐξελέγη διὰ ψήφων δεκαπέντε ὁ πανοσ. Μ. Πρωτοσύγκελλος κ. Αἰμιλιανός. Αὐθημερὸν ἡ Α. Θεοφιλία ὁ ἐψηφισμένος 'Επίσκοπος Μιλήτου ἐτέλεσε τὴν νενομισμένην εὐχαριστίαν ἐπὶ Συνόδου καὶ τὸ μέγα μήνυμα ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ.

'Απονομὴ ἐξαρχικῶν τίτλων. — 'Επὶ τῇ εἰς τὸ Συνταγμάτιον τῶν ἐν ἐνεργείᾳ Μητροπολιτῶν τοῦ Θρόνου ἀναγραφῇ τῶν ἓξ νέων συνοδικῶν μελῶν κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 2 λήγοντος μηνὸς ἐνεκρίθη, ὅπως ὁ Μ/ης Θεοδωρουπόλεως

Λεόντιος τιτλοφορῆται «ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος Ροδόπης», ὁ Μ/της Εἰρηνουπόλεως Κωνσταντῖνος «Παμφυλίας», ὁ Μ/της Χριστουπόλεως Μελέτιος «Δευτέρας Καππαδοκίας», ὁ Μ/της Σταυρουπόλεως Ἰωακεὶμ «Καρίας», ὁ Μ/της Μύρων Πολύκαρπος «Λυκίας» καὶ ὁ Μ/της Λαοδικείας Δωρόθεος «Φρυγίας».

Μητρόπολις Σάρδεων. — Κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 9ης λήγοντος, ληφθέντος ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ Ἁγιωτάτη Μητρόπολις Σάρδεων εἶχε τὸ πάλαι τὴν «Ἐξαρχίαν πάσης Λυδίας», ἥτις βραδύτερον ἐδόθη εἰς τὴν ἀντικαταστήσασαν τὴν Μητρόπολιν ταύτην καὶ τέως ἐπισκοπὴν αὐτῆς οὖσαν Ἱερὰν Μητρόπολιν Φιλαδελφείας, ἐνεκρίθη ἵνα ἡ πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ἀναγραφεῖσα εἰς τὸ Συνταγμάτιον τῶν ἐν ἐνεργείᾳ Μητροπόλεων τοῦ Θρόνου Ἱ. Μ/λις Σάρδεων ἔχῃ ἐφεξῆς τὴν «ἐξαρχίαν πάσης Λυδίας», τοῦ ἑκάστοτε κατέχοντος τὴν μητροπολιτικὴν ἕδραν αὐτῆς τιτλοφορουμένου «ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου πάσης Λυδίας», τῆς δὲ Μ/λεως Φιλαδελφείας φερούσης τὴν ἐξαρχικὴν προσωνυμίαν ἁπλῶς «Λυδίας».

Χειροτονίαι κληρικῶν.—Ἐπετράπησαν αἱ ἱερατικαὶ χειροτονίαι : 1) τοῦ Ἀλκιβιάδου Ἐξάρχου διὰ τὴν Κοινότητα Ἁγίου Κοσμᾶ τῆς ἐπαρχίας Δρυϊνουπόλεως καὶ Πωγωνιανῆς· 2) τοῦ Χαραλάμπους Στεφάνου διὰ τὴν κοινότητα Πλατάνου τῆς ἐπαρχίας Καβάλλας καὶ Νέστου· 3) τοῦ Ἐμμανουὴλ Ἀλμπαντῆ διὰ τὴν κοινότητα Πλαγιαρίου τῆς ἐπαρχίας Γιαννιτσῶν καὶ Γουμενίτσης καὶ 4) τοῦ Ἰωάννου Θεοδωρίδου διὰ τὴν κοινότητα Μαριῶν τῆς ἐπαρχίας Θάσου.

Ἐκκλησία Φιλλανδίας.—Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Διοίκησις τῆς Ὀρθοδόξου Ἀρχιεπισκοπῆς Φιλλανδίας ἀνήγγειλε τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ γράμματος τὴν γενομένην ὑπ' αὐτῆς ἐνέργειαν πρὸς τροποποίησιν· ἐπὶ τὸ κανονικώτερον τοῦ εἰς τὴν ἐκλογὴν Ἐπισκόπων ἀναφερομένου 104 ἄρθρου τοῦ Καταστατικοῦ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς.

Ἐκκλησία Τσεχοσλοβακίας. — Ἐλήφθη καὶ παρεπέμφθη εἰς Ἐπιτροπὴν πρὸς μελέτην μακρὰ ἔκθεσις τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου κ. Μιλὸς Τσερβίγκα περὶ τῆς ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως.

Ἐκκλησία Κρήτης.—Τηλεγραφικῶς διεβιβάσθησαν αἱ εὐχαὶ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ τῆς ἐν Κρήτῃ Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ διὰ σχετικοῦ τηλεγραφήματος τοῦ σεβ. Μ/του Κρήτης κ. Τίτου ἀγγελθείσῃ ἐνάρξει τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς.

Ἐκκλησία Ἀμερικῆς. — Ὡσαύτως τηλεγραφικῶς διεβιβάσθησαν αἱ εὐχαὶ τῆς Ἐκκλησίας τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Συνελεύσει τῆς Ἐπισκοπῆς Βοστώνης ἐπὶ τῇ συγκλήσει αὐτῆς, ἀγγελθείσῃ διὰ σχετικοῦ τηλεγραφήματος τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Β. καὶ Ν. κ. Ἀλεξάνδρου.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΙΒΗΡΙΑΣ

Ὁ Μακαριώτατος Καθολικὸς πάσης Ἰβηρίας κ. Χριστοφόρος ἀγγέλλει διὰ γράμματος τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ διερρυθμισμένου ἡμερολογίου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἰβηρίας εἰσήχθη τῇ 4 Ὀκτωβρίου 1927, τηρουμένου ὡς πρὸς τὸ Ἅγιον Πάσχα καὶ τὰς ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτωμένας κινητὰς ἑορτὰς τοῦ μέχρι τοῦδε ἐν χρήσει ὄντος Πασχαλίου.

ΘΑΝΑΤΟΙ

† ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΠΡΩΗΝ ΠΙΣΙΔΙΑΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ

Ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων κ. Δαμιανοῦ ἠγγέλθη τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ θάνατος τοῦ ***Μητροπολίτου πρώην Πισιδίας Γερασίμου Ταντολίδου***, ἐπισυμβὰς ἐν Ἱεροσολύμοις τῇ 23 λήγοντος μηνός.

Ὁ ἀείμνηστος ἀποφοιτήσας τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολ. Σχολῆς συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν τῇ Νομικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, μεθ' ὃ προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Πατριαρχείων. Προαχθεὶς εἰς τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα ἐποίμανε τὰς ἐπαρχίας Σερβίων καὶ Κοζάνης, Ἰωαννίνων, Ρόδου καὶ Πισιδίας [δὶς τὴν τελευταίαν], διετέλεσεν εἰς διαφόρους περιόδους μέλος τῆς Ἁγ. καὶ Ἱ. Συνόδου, ἐπιδειξάμενος πανταχοῦ ζῆλον ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν καθηκόντων αὐτοῦ, ἰδιάζουσαν πρᾳότητα καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν. Ἀπὸ τοῦ 1922, ὑποβαλὼν παραίτησιν ἀπὸ τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας, ἐφησύχαζε φιλοξενούμενος ὑπὸ τοῦ Ἱεροῦ Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου.

Τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου πρώην Πισιδίας ***Γερασίμου*** ἡ μνήμη εἴη αἰωνία.

ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΦΩΤΙΚΗΣ ΙΩΑΚΕΙΜ

Νοσήσας αἰφνιδίως ἐτελεύτησεν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτοῦ διακονίας ὁ θεοφ. Ἐπίσκοπος Φωτικῆς ***Ἰωακείμ***, βοηθὸς Ἐπίσκοπος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης κ. Ἰωακείμ, οὗτινος καὶ πνευματικὸν ἀνάστημα ἐτύγχανεν.

Τῆς κηδείας γενομένης τῇ 1ῃ Αὐγούστου ἐν μέσῳ πλείστων ἐνδείξεων ἀγάπης καὶ τιμῆς ἀπὸ μέρους τῶν ἐπισήμων ἀρχῶν Πρεβέζης καὶ τοῦ λαοῦ, προέστη ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἄρτης κ. Σπυρίδων, συμπαραστατούμενος ὑπὸ τοῦ βοηθοῦ Ἐπισκόπου τοῦ Σεβ. Γέροντος Ἁγίου Ἰωαννίνων θεοφ. ἁγ. Δωδώνης κ. Δημητρίου.

Ἐκ Ρόδου καταγόμενος ὁ ἀείμνηστος ἀπεφοίτησε τῆς ἐν Χάλκῃ Ἱ. Θεολ. Σχολῆς κατὰ τὸ 1909, ἔκτοτε δὲ ὑπηρέτησε παρὰ τῷ Γέροντι αὐτοῦ, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν Ρόδῳ ἀπὸ δὲ τοῦ 1910 ἐν Πρεβέζῃ ὡς ἀρχιδιάκονος καὶ καθηγητὴς τῶν ἱερῶν μαθημάτων. Αἰτήσει τοῦ Γέροντος αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία ἀμείβουσα τὴν μακρὰν αὐτοῦ καὶ δόκιμον διακονίαν προήγαγεν αὐτὸν εἰς Ἐπίσκοπον ὑπὸ τὸν ψιλὸν τίτλον Φωτικῆς (9 Ἰανουαρίου 1927).

Τοῦ ἀειμνήστου Ἐπισκόπου Φωτικῆς ***Ἰωακεὶμ*** εἴη αἰωνία ἡ μνήμη.

مدير مسؤل : ملاتيوس لوقاكيس